

H E N R I
B A R B U S S E

JÉZUS

*Láttam Jézust, én is
láttam. Megmutatkozott
előttem a tökéletesség
szépségében. Szeretem őt,
szívemhez szorítom és el-
vitatom másoktól, ha
kell*

FORDÍTOTTA:
HAJÓS KÁROLY

A BORÍTÉK PÉRELY IMRE MUNKÁJA

SALY E. KÖNYVTERJESZTŐVÁLLALAT
KIADÁSA

BUDAPEST VII, ERZSÉBET-KÖRÚT 35.

Világosság rt. Budapest

«Jézus» könyvem elé.

Elsőül azt kívánom *Jézus* könyvem megjelenése alkalmából elmondani, hogy noha kötelességemnek tartottam — mint annyian előttem — egy művet ennek a nagy alaknak szentelni és noha — vakmerőbben mint mások — evangélium formájában irtam meg, nem akartam, hogy költői ábránd és írói képzelet műve legyen.

Soká tanulmányoztam nem csupán valamennyi kánoni vagy apokrif Szentírás-szöveget, hanem évekig kutattam és mélyére hatoltam minden fontosabb és jelentékenyebb értékű munkának, amely ebben a tárgyban megjelent. Magam sem merek arra gondolni, hogy az írónak joga lenne ilyen kérdést tárgyalni, mielőtt a legszigorúbb és legpontosabb kutatásokat végezte volna.

Mint a könyvemet követő jegyzetben elmondom, csak a legújabb idők óta szabad a független kutatóknak a Szentírásban az általános történelem tudományos és pozitív módszereit alkalmazni. Ez a szabadság máris lehetővé tette a megszentelt hagyományok számos pontjának helyreigazítását. Elmondhatom — és ez nagy előny, melyre támaszkodhatom, bár nem gyarapítja

személyes érdemeimet —, hogy fölhasználtam valamennyi munkát, melyeket a legkiválóbb és kétségtelesen becsületes tudósok összegyűjtöttek a kereszténység eredetének meghatározó és grandiózus problémája fölül.

Amit a történettudomány megismert.

Úgy gondolom, hogy a néhány pont, amiket röviden összefoglalok, ezek után elfogadottnak mondható:

Néhány Júdeából emigrált zsidó szekta, melyeket a diaspora (szétszóródás) zsidói névvel jelölnek, a Földközi-tenger görög-római partjain telepedett le. Ezek a szekták a palesztinai és a mózesi törvényhez szigorúan ragaszkodó zsidóktól különböznek sokkal nyiltabb szellemükkel és többé-kevésbé jellemzi őket a környezet kölcsönvett erkölce, a görög kultúra és a görög spekuláció. Egyik ilyen szekta egy István nevű ember vezetésével Jeruzsálembé került és ott összeütközött a farizeusokkal (a zsidó hagyományokban féltékenyen konzervatív szekta). Istvánt megölték, tanítványai szétszóródtak. Elszéledtek a görög világban és a tradicionális judaizmusnak igen jelentékeny ellenzékévé váltak. Előharcosuk Barnabás, Péter és valamivel később Pál volt, ki az új hit nagy munkása lett. Így történt, hogy ^{oY} ^{UJ} judaizmus keletkezett, mely azt hangoztatta, hogy a Krisztusnak nevezett Messiás fölládozta magát az emberekért és a halottak föltámasztásának eszméjére alapította vallását, melyen a zsidó monotheizmus és az Ótestamentum tisztelete uralkodott. Az első ember, a húsból való ember, Ádám vétke miatt halálra szánt emberi nemet *megváltotta*, Krisztus fölládoztatása, aki Isten fia volt és akit ő küldött a földre.

Ennek a zsidó reformnak alapvető dogmája első-

sorban tehát a túlvilági élet volt és módot nyújtott az embereknek, hogy megszerezhessék. Második lényeges jellemvonása az volt, hogy túlterjedt a zsidó népen és az élők egyetemességéhez fordult.

Az új hit első létező dokumentuma Pál apostol levele, melyet a Tesszalonikabeliekhez intézett időszámításunk 51-ik évében, Claudius császár uralkodása alatt.

A sirontuli dogmatizmus megalkotásához Pál és a kereszténység alapítói bizonyos számú mithoszt kölcsönvettek a környező görög vallásokból, különösen a közvetítő istenét, aki meghal és föltámad és akit a Szíriában, Egyiptomban, Babilóniában, Phrygiában, Föniciában gyakorolt valamennyi vallás misztériumában imádtak. Ma már éppúgy nem lehet tagadni a meglepő hasonlóságot e mithoszok föltámadó Megváltói és Krisztus tanítása között, mint ahogy nem tagadható bizonyos szertartások, mint a keresztelés és az úrvacsora, azonossága a keleti görög vallások avatási szertartásával.

A kereszténység tehát a vallások és kultuszok, sőt filozófiai eszmék roppant szintézisének látszik, mert fölhasználva találjuk benne a plátói és stoikus elméleteket a lélek halhatatlanságáról.

Jézus.

A figyelmet ez a tény ragadja meg: a keresztény vallás megalapult, kifejlődött és elterjedt, anélkül hogy szó esett volna Jézusról. A szövegeknek nagyon buzgó és nagyon szigorú tanulmányozása (amilyenre itt nem vállalkozhatom) arra kényszerít, hogy gyökeres különbséget állapítsak meg az első keresztények Krisztusa és az

Evangéliumok Jézusa között. A keresztények eredeti Krisztusa teológiai elv volt, isteni lényeg és a doktrína első irataiban egy pillanatig sem kapja olyan isten jellegét, aki emberi alakot ölt, hogy az emberek közé vegyüljön. Akik az új hitet hirdették, csak mint elvről beszélnek róla, melyet kinyilatkoztatás útján ismertek meg és csak némely körülmények között mint isteni lényről, melynek emberi alakja volt, emberi cselekedeteket végeztek és emberi szavakat ejtett ki.

Názáreti Jézus, Mária és József fia, aki Galileában tanított és akit Poncius Pilátus keresztre feszítettett, nem jelenik meg előbb, csak az Evangéliumokban. De az Evangéliumok legalább ötven évvel Jézus kínszenvedése *után* és húsz évvel Pál halála után jelentek meg.

E roppant eltérésre, meg a profán írónál megfigyelt Názáreti Jézust illető nyomatékos hallgatásra támaszkodva, továbbá a nyilvánvaló szövegtoldások alapján, melyek ennek az anomáliának a nyilvánosságra tett hatását igyekeznek eltüntetni, a pozitív kutatók egy egész iskolája tagadja, hogy Jézus történelmileg létezett volna.

Én nem csatlakozom ehhez a látásmódhoz. Hiszem, hogy egy zsidó prédikátor, kinek életében igen korlátozott befolyása volt, valóban élő személy volt és keresztre feszítették politikai agitációért (a rómaiak és nem a zsidók) Poncius Pilátus prokurátorsága és Tiberius császár uralkodása alatt.

Ennek a prófétának az alakját törekedtem kihámozni. Az Evangéliumok késői szerzeménye — kétségtelenül arra szánva, hogy a közvéleménynek olyan bizonyító kiegészítésül szolgáljon, melyet az megkövetelt Krisztusról, akiről azt mondták, hogy eljött az emberek közé és akiről addig nem adtak semmiféle emberi

vonást — a körülmények ily összeállítása, hogy az Ótestamentum kinyilatkoztatásai az új tanítással meg-egyezők legyenek, annyira összezavarta a tényeket, hogy lehetetlen megbizonyosodni az események rendjében, még ha ezek Jézust illetik is; hacsak nem az ő eliteltetését tárgyalják messiási agitációja miatt. Kellett találni a múltban egy valóságos személyt, hogy a történelemhez fűzhessék Krisztust. Ezt a galileai prédikátort választották, akinek tanítását Pál bizonyára ismerte, sőt aki reális és emberi oldalával, azt hiszem, valóságos befolyást gyakorolt Pál dogmatikus művére.

De ha az események sorrendje hozzáférhetetlen marad is számunkra, nem így van az eszmék rendjében, ahol bírálhatunk az evangéliumi összességben élesen megkülönbözteti egy egységes, nagysággal és erővel telt erkölcsi és szociális tanítás vonalait. Anélkül hogy szándékom lenne itt ennek a tanításnak csak kimagasló pontjait is előadni, megelégszem annak kijelentésével, hogy főjellemvonása az eszméket, az érzelmeket és a kezdeményezéseket az emberi lényre irányítani. Az igazi Jézus elvitathatatlanul individualista és forradalmár. Kötelességemnek tartottam elhatolni¹ ennek a jellemnek minden következményéig, miközben azokra a kánoni hagyomány által elmondott szavakra támaszkodtam, melyeket nyilvánvalóan nem az evangélisták találtak ki, noha lényegük általában mesterségesen eltorzult a már megalkotott misztikus rendszer által, melybe beillesztették.

Hozzáteszem, ezért gondolom, hogy Jézusnak nagy szerepe volt az új vallás különválásában, ámbár oktatásának tiszta értelme csaknem eltörlődött.

Nem kevésbé tagadhatatlan, hogy az Evangéliumok Jézusa uralkodott abban az időben, mikor a krisztia-

nizmus végleges lendületet vett. Az Istenember alakja egy időszakon át úgyszólván egymagában létezett a kitagadottak és szerencsétlenek tömegének szemében, akik igazi, valóságos megalapozói a kereszténység csodálatos fölszárnyalásának. A tömegek kiterjedése által a keresztény Egyház eléggé megerősödve ahhoz, hogy a római császári tekintéllyel helyettesítse önmagát, teljesen megváltoztatta jellegét és a római rendek mintájára az autokrácia és az arisztokrácia rendje lett.

Mint a társadalom minden osztályában mindenfelé sokan gondolják, ezek a kérdések főbenjáró fontosságúak. Sokkal inkább vonatkoznak a jelenre és a jövőre, mint a múltra. Nem lehet tagadni, hogy a világban ma tisztán kirajzolódik valami tiltakozó és támadó mozgalom a fönnálló Rend ellen, melynek fogyatkozásai és visszaélései szerencsétlenségre nem tagadhatók és mely mozgalom filozófiailag, erkölcsileg és történelmileg tragikusan hasonlít az igaz Jézus kiáltásához igazságáért, amint fölhangzott a római civilizáció régi épületének lerombolása idején. Az emberek történetének nagy korszakai, melyek annyira különböznek egymástól felületükön meg a tudomány és a mesterségek vívmányainak állandó haladását tekintve, nagy mélységükben sajátosan hasonlítanak egymáshoz.

Henri Barbusse.

I. FEJEZET.

1. — Jó hír Jézusról, Mária fiáról.

2. — Volt pedig egy ember, Máté nevezetű és egy János nevezetű, kik látták, mondják, és beszéltek róla. És volt Lukács és Márk, kik beszélni hallották róla Simon Pétert és ők is beszéltek róla. Valának mások, kik róla beszéltek, miután látták vagy anélkül, hogy látták volna. Az igék megmaradnak, de a dolgok nem biztosak.

3. — Most pedig ő az, aki beszél a világon által a szavakban, melyek róla mondatnak.

4. — Mert csak egy igazság van és az mindnyájunké.

5. — Minden reggel a ház zugában ébredek, ahová aludni fektettek, mivel még gyermek vagyok.

6. — Fölbredvén, gyakran az álom felhőjében tévelygek és így szólok magamhoz: Ki vagyok én?

7. — Akkor az álom fekete felhői megvilágosodnak közepén: a kicsiny négyszögletes ablak jelenik meg és általlátszik rajta a rengeteg falu. Az én szemeim készítik a dolgokat. A szobában, mely mellette van annak, ahol én vagyok és amely nagyobb emennél, látom anyámat, aki térdepelve a tűzhelyet sepergeti. Én Jézus vagyok, Mária fia.

8. — Mivel látom anyámat a másik szoba föld-

jén, ez azért van, mert nincsen ajtaja. Olyan szűk nálunk, hogy nyomban meghallja, ha csak halkán szólok is. De én nem mozdulok, míg csak nagyon föl nem ébredek. Míg csak nem látom valamennyi dudorodását vastag, szürke falunknak, meg az ablak párkányára helyezett ormótlan vörös korsót. Míg csak szemembe nem tűnt köntösöm a ládán.

9. — Nem mehetek el hazulról ahogy szeretnék most, hogy a virradattal újrászülettem, mert asztalos vagyok az én atyám mellett. Alig végeztem az étkezéssel és még a levegőben van a zaj, melyet együtt okoztunk a szilke meg én, már is megyek munkálkodni az én atyám mellett. Ez az udvaron leszen. Atyám így szól hozzám: Fogjad, cselekedjed ezt vagy azt, mint én. Akkor azt, amit ő könnyen és jól cselekszik, azt én nehezen és rosszul teszem és ez így leszen, míg csak akkora nem leszek, mint ő.

10. — De gyakorta így szól hozzám: Eredj ki. Ezt korom miatt mondja nekem.

11. — Megyek magam elé a mezőkön, köves völgyekben a hegyek felé, melyek óriás léptekkel tova haladva mindig előttem maradnak.

12. — A fekete, földi szuroktól csillogó hegyek a tengeren túl, ahonnan a nap marokszám tépi a fehérséget, kényszerítenek, hogy szemléljem őket és azok a legnagyobb dolgok, amik vannak.

13. — Honnan jöttem, hova megyek és mi vagyok én? Nem tudom. De a nagy kövek és erdők zűrzavaránál jobban kedvelem a képek módjára ültetett kerteket, a meggondolt tenyészetet, a szegény földet, melynek egészen rendben van a hasa.

14. — Kedvelem a kertés házakat és mindig visszatérek oda, ahol házak vannak.

15. — A falu dolgai szüntelen mesélnek nekem: Ilyenek vagyunk. Sziklás utcák (hiába haltunk meg, a múltó idő megöl bennünket), sűrű négyyszögek, fölötük pálmák. A viztartó, a fehér kókáva, mely benne fürdik és amely egy halom apró, fehér kavicsá válik a vízben. Körül, ime: a gyermekek kiáltozása, akik játékok munkáját végzik és asszonyok, kék fátyollal, melynek kékjét úgy kimossa a nap, hogy ezek az ég szemfedői. És a világos talajon a nap, mint a kezek csoportját, végigfekteti fekete leveleit a nagy fügefának, a nagy kerek fügefának, mely betetőzi a falut. Némelykor egyik ház a házak között megtelik zajjal és (falait kivéve) egészen megmozdul pálmája alatt, és akkor azt mondják: Jémuel meghalt; vagy így szólnak: Tsohar feleséget vesz magának. De messziről a ház, ahol valami történik, tökéletesen nyugodt. íme.

16. — Szívem súgja, hogy visszatérjek otthonba. Kenyerem házába.

17. — A mi házuk már sokat szolgált.

18. — Az én anyám mindig foglalatoskodik otthon. Sóhajtozva serénykedik, megnehezedvén az ő anyai hivatásától, mivel az egész háznép órá támaszkodik és mivel ő szereti ezt a terhet, mely megnövekedik az étkezés óráiban és mivel a nehéz tisztogatás mindenfelől megtöré őt.

19. — Anyám valamely napon este az istállóra mutatott előttem, suttogván: ott születél te.

20. — Ott, egy éjszakán. Szalma, föld és a sötétségben, ott fönt, a csillagok.

21. — Anyám sóhajtott és leült fáradtan, meghajlottan.

22. — Ráncos homloka sötét a fekete szövet alatt, alakja zsidóasszony, lábának ujjai porosak.

23. — Vére folyik, folydogál ereiben.

24. — Atyám igen öreg. A feje néha magától bölöget és fölötte fősvénykedik a szavaival. Mindeneknél jobban kívánja a takarosságot és hogy a mocskosság eltávoztassék, mert azt mondja, nagy kezdet a tisztaság. Ő asztalos volt mérhetetlen idők óta. Olyannyira asztalos, hogy fából vannak a kezei.

25. — És én az emberek közül a szegényeket kedvelem.

26. — Valamely napon egy agg férfiú, ki a hegyekből jött és más hegyekbe tartott (mert az emberek, azok már elérik a hegyeket), szállást kért nálunk, mielőtt általmenne. Úgy találtam, hogy nagyobb minálunk. Ő volt az, aki körülhordozta az emberek titkát, melyet nem ösmertek és amelyet mégis megösmertek. És a hely, ahol ő leült, kívül, az ajtó előtt, egy templomnak helye lett.

27. — Olyannyira borzadalmas volt, hogy csúf volt. Árnyéka szennyes volt. Nem tudott beszélni.

28. — Lelke, szavaknak híjján, béna volt.

29. — A szavak csak szemeiben voltak és arcának fintorgásában.

30. — És szavának ereje csak a likakon látszott, amelyeket okoztak.

31. — De én minden élők közül az állatok felé hajlok.

32. — Ezt mondom, mivel így van.

33. — Beljünk mélyítem tekintetemet, mielőtt fölemelni merném őket magasságomba a gyermekek és az emberek képéhez.

34. — Reggel éheznek és követelnek.

35. — Nyilvánvaló dolgokat mondanak. Ők a mi igazi gyermekségünk. Ők igazak.

36. — És állván a nap meg a jászol (és egy nyaláb naptól szikkadt, földre szórt szalma) között, szólám a számarhoz, mondván: te valamely nagyon szegény vagy, hamuszínű. Előrenyújtod fejedet és orrodnak vége fekete. Kicsiny patákon állsz és nincsen sarkod. Bőröd kikopott a kötélről, mely néha megmozdul hátadon és hasadnak gömbjén, mintha egy kéz lenne alatta. Tudatlan vagyok én is, egyikünk úgy mint másikunk. De az én tudatlanságom sűrű, a tied átlátszó.

37. — Mi is kérdezzük magunkat. De mi, akik sok dolgot ismerünk, nem tudunk, holott kérdezőnk.

38. — Itt a földön mi vagyunk a gazdagok, ti a szegények. De mi szegények vagyunk gazdagságunkban. És ti gazdagok vagytok szegénységtekben.

39. — És a számar a kezemet nézte, mely fejéhez nyúlt és zavarban volt, mert nem volt keze. És az volt az ő vétke, hogy nem szólhatott.

40. — Az agg embernek, akiről szólám, ha emlékezünk, aki a hegyekből jött és talpa megpihent nálunk, mielőtt általment volna, egy eb vala a vezetője, mivel szemei alig nyílhattak ki tetemének romjaiban.

41. — Agg eb, melynek rozsdás szőrét elborították a sárnak csomói és amelynek semmije sem volt a földön, csak ez a rossz köpönyege. Nézte az embert és tökéletesnek találta. Páratlan képnek hordozója volt.

42. — Tekintetem jobban kedvelte a kutyát, mint az embert. Mert nem ösmerjük az embert, de látjuk a kutyát.

43. — És látván, hogy megsebesült az oldalán és vérzik, egyszerre még inkább megértettem. És bensőmben én jobban véreztem. A mi sebünk volt az övé, mivelhogy közeledtem hozzá és ő rámtekintett: Hogy velem szólj, térdre veted magad.

44. — Semmit sem cselekedtem ő előtte, aki elterült, vénségesen, mint a kövek és ifjan, mint az élet. Nem cselekedtem semmit és mégis, megérteni annyi, mint valamit cselekedni.

45. — És a messzeségben egymásra helyezett kicsiny házak előtt a szegény, csupa fehérségből alkotott bárány.

46. — És a sáska mondja: A föld a levegőbe röpit benneteket.

47. — És minden kis madár, melynek szárnyai vannak

48. — Így szól: Az az úr sűrű.

49. — És aki egy kis csengetyű.

50. — Az állat tiszta az élet előtt, amilyen az ember csak a halál előtt lesz.

51. — Mivel — ahogy mondám — a mi tudatlanságunk az éjszakával készült, az övék a nappalal.

52. — Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa.

II. FEJEZET.

1. — És jobban kedvelem az estét a nappalnál.
1. — Az este eltörli mindnyájunk közül a felszin dolgait. Megoldja a látható sorompókat és az órák gonosz gazdagságát és minden takaróját a nappalnak. Az estében kevesebb dolgok vannak. Jobban kedvelem az estét: a világosság szegény.
2. — Mely kipótól.
2. — A szemérmes este mutatja az igazságot. És a szivek, melyeket szintúgy homályba helyeztek.
3. — E színtelen lét erősebb jelenés, mint az égő csipkebokor, melyet a hegyen látott atyáink Atyja.
4. — Melyet Mózes, eleinte remegve, nem Jtnert megszemplélni, mi lenne.
5. — És ha a nappal világosságában szóltak hozzám: imádd emezt vagy amazt, így felelek magamnak néha, mikor a homály eljő lemosni rólam a nappalt: Nem. Mert látom, hogy ez vagy az nem igaz dolog.
6. — Midőn alkonyatkor hazatértem atyámhoz és anyámhoz, ajtómtól nem messze egy fiút láttam állni, csaknem korombelit, aki sovány és rongyos volt.
7. — Kérdé: Mindennek fölötte szereted-é a te szülőidet? Felelém, úgy van. Ő kiáltá: Nem!
10. — És úgy látszék, összeütközünk egészen a földben lévő gyökereinkig. Annakutána eltűnt. Nem volt más, csak aki azt mondta, nem.

11. — Később megtudtam, hogy János Volt, Zahariás fia.

12. — De az estéli szobában együtt voltunk.

13. — És még láttam homályosan atyámnak bólogató fejét és anyámnak a nappal súlya alatt meghajló vállait.

14. — Mivel semmi hasznosat cselekedni ebben a szobában nem tudtak, haszontalanul beszélgettek. Szülőim beszéltek szomszédainkról és szomszédaink szomszédairól és mindenkiről a faluban. És Ítékeztek fölötük vagy féltékenykedtek rájuk, mondván: Tádé ezt cselekedte és ime, mit mivel Saphira. Mi miért nem cselekszünk így?

15. — És én jól láttam, hogy a családok szoros összeesküvések egymás ellen és hogy itt ássák el a harcnak és irigységnek magvát.

16. — És lám az éjszaka elsötétítette a szoba ajtaját. Az éjszaka valójában megnyitotta ezt az ajtót, összevegyítvén azt mindennel. És e nyitott ajtón, úgy lát-szók előttem, kimentem a házból és közeledtem valamennyi többihez a térben és időben.

17. — Atyám, anyám, nem bizonyosan ti vagytok az én igazi családom. Vannak kint, lent emberek, akik inkább rokonaim, mint ti többiek és akik mégsem atyámfiak. Nem én jöttem felétek. Az az én testvérem, aki felém közeledik. És igyekszik testvérem lenni, mielőtt neve lenne. Ha azt mondom: Testvérem, őt szólítom távolból.

18. — Minden belőlem jó, még a rokonságom is?

19. — Másnap fölkerestem Zahariás Jánost, hogy megköszönjem neki: Ha ő nem beszélt volna, nem mertem volna hinni, amit hittem.

III. FEJEZET.

1. — Az írástudó tanítványai közepette állván a téren, könyvének hosszában föltár minden tudományt és minden eseményeket, mint egy csomó apró játékszert a piacon.

2. — A gyermekeknek meg kell ismerni a világot, minden gyermek messiása lévén egy férfinak.

3. — És a nagy fügefafa néz tekintet nélkül és a másik oldalon halad a földön árnyékával.

4. — Az írástudó hát olyan, mint a bábjátékos, aki babáit mozgatja.

5. — Megvilágosítja, hogy alig van más nép a földön, mint a héber és hogy más nép tudományát tanulni bűnösebb cselekedet, mint sertéseket nevelni.

6. — Olyannyira zsidó, hogy beteg tőle.

7. — Kifejtve a Törvényt, ismételteti tanítványai-val: Caphtor, Kittim, Ophir.

8. — És a tanulók újra mondják e szavakat tízszer, hússzor egymásután, hogy megtanulják és megtanuljanak olvasni.

9. — De egy római ember, aki a zsidók barátja volt, mert derék ember volt, noha római, tiszta orcáját előrenyújtva közeledett és monda: Mi ez?

10. nagyon messzi városok.

11. — A római úr erősíté: Ezek sohasem voltak sehoh.

12. — Felelet helyében az írástudó megmutatta neki azokat a Könyvre helyezett ujjával.

13. — Ujja úgy mutatkozott szemeim előtt, mint sovány bálványa a betűknek.

14. — Mert az emberek azt írják, amit hisznek. Később azt hiszik, ami írva van. A szó olyan teremtés, melynek csak egy ideje van és meghal, mint minden, ami él. És a könyvek az igéknek temetői.

15. — A leírt szavak megégettettek.

16. — És az igazság, melynek szüksége van a szavakra, szereti azokat, de a szavak gyűlölik az igazságot.

17. — És ujja azt is megmutatta nekem, hogy a könyvek, melyek az emberek balsorsának nagy történetét beszélnek el és akik azokat fölolvassák, a csekély dolgokat tanítják és nem a nagyokat.

18. — A kicsiny dolgokat, melyek: a királyok, akik voltak vagy nem voltak, vagy nincsenek többé és a városok, melyek tovahaladtak, mint a folyóvíz és a nevek, melyek elmúltak mint a szél, az ismeretlenből az ismeretlenbe.

19. — És nem a nagyokat, melyekből tudnivaló, hogy az ember mindig és mindenhol egyképpen ember.

IV. FEJEZET.

1. — A zsinagógában fölemelkednek azok, akik tudnak beszélni.

2. — Én kicsiny vagyok és csak halkán tudok beszélni.

3. — De már tekintélyesen tudok hallgatni.

4. — És leülvén, lehajtom fejemet, hogy hallgassak, szemlélve térdemre fektetett kezemet, melynek egyik ujját megsebesítette a gyalu.

5. — Azután látom, amit hallok.

6. — Kívül nem látni mást, csak a zsidó férfiak és zsidó asszonyok színét, forgó szemeiket és vastag újjajukat. Itt látni a faj bensejét.

7. — A hívó erénye az Istentől való félelme.

8. — És mi, akik egybegyülekeztünk, megkoronáztattunk és együvé zártunk Isten félelme által.

9. — Beszélnek. Nehemiás nagy napjaira gondolkok.

10. — Mert történetünknek azt az idejét kedvelem legjobban.

11. — Mikor Esdrás társainak kicsiny csapatja Babilonból Jeruzsálembé jött és azt találta, hogy a Templom nemzedéke elfeledte a Törvényt és mikor

Esdrás, kétségbeesetten megvallotta a nép előtt a közös bűnt és hogy Izrael mindent megbánt és mindenben összeszedvén magát, ujrakezdte rendeltetését istentelen boldogsága romjain.

12. — Ez ujrakezdés kemény volt és nagy. És mégis, beteljesedésének örömeben Jeruzsálem hét napon által lombokba öltözött. Olajfaágakból, mirtusból, pálmából sátrak emelkedtek mindenfelé: a házak tetején, az udvarokban, a Templom pitvarában.

13. — Mert Izraelnek nagy hatalma van a bűnbánatban és fölemelkedésben.

14. — És örök a tavasz az ő bensejében.

15. — Bűnbe esik, de az ő termetével ki tud menekülni.

16. — És lelkifurdalásai kegyetlenek.

17. — És ezáltal egyenesség ő a népek közepette.

18. — És most mi is nehéz órájában vagyunk közös drámánknak.

19. — Ma mindenfelől a nagy hír visszhangzik:

20. — A napok közelegnek. A régi világ halállal fog halni.

21. — És azt mondják, ez a beteljesedése az időknek és a Változásnak órája és hogy nemsokára fölragyog a földnek alkonyulatában az igazság szivárványa.

22. — És fölemelvén fejüket, élni fognak Izrael vigasztalására.

23. — Mert az Örökkévaló kiált Sionról és az igazság Istene rendelte földulását a földi királyságoknak, melyeknek dicsősége Démontól való és nagy fogyatkozást támaszt a földön. Ez meghirdettetek nekünk az angyalok parancsolataiban.

24. — Mert alul van (így mondták) a mélység, azután a halottak rejtekei, azután a föld, ahol az em-

berek járnak-kelnek, aztán a levegő és a Sátán, meg az ő Fejedelmei által fölbarázdált égbolt, azután hét ismeretlen egek megnépesítve milliónyi angyalokkal és Hatalmakkal és Uralmakkal hét trón körül. De a hetedik ég ormán kiemelkedik a Messiás, izzó része az egyetlen Trónnak, ki le fog hullani a földre, aztán fényességben újra fölemelkedik a mindenség által.

25. — A mennyei Messiásnak kaszája leszen és a föld letaroltatik. Üldözni fogja a bűnöst: Ha a tengerbe veti magát, monda az Úr, megparancsolom a szörnyetegnek, fogja ki; ha az emberek közé keveredik, a kardot a torkára parancsolom; ha az égbe száll, letaszítom; ha leszáll a sírba, kihúszom onnan.

26. — A királyságok leomlanak. Akik a nemzeteken uralkodnak, üvöltést támasztanak bennük. Az egek elmúlnak. És mind a szigetek elrejtőznek és a hegyeket nem találják többé. A csüggedésnek és aggodalomnak napja leszen, mikor a nap elsötétedik, mikor a lovasok és a rémek összeütköznek az égben és a magas felhőkben. Mert azon a napon a föld visszaadja a halottakat és a poklok visszaadják, amivel tartoznak.

27. — És a Változásnak hőse új korszakot kezd, melyben Izrael a szárnyak fölé emeltetik. És a csillagok hétszer annyit ragyognak az igazakra és az Örökkévaló megköti velünk a boldogságnak szövetségét.

28. — Ilyen az álma a mi népünknek (mert a képek, amelyeket egy nép alkot, olyanok, mint az egyes ember álma, melyet a maga morzsáival teremt).

29. — Mi, akiknek reménysegei egyik a másik után összezúzódtak, mi vagyunk a reménység népe, a nép-ember.

30. — A balsors tett azzá, amik vagyunk, végezetlenül.

31. — És íme, mit kiáltunk, mi, mi, akik még al-
szunk!

32. — Az utcákon, amerre hazatérek, hosszan fek-
szik a lenyugvó nap. Az emberek a Változásra gondol-
nak.

33. — Egyik szól: Hiszed-é, hogy elérkezik ez a
Változás? És a másik mondja: Úgy látszik, holnap.

34. — És mindnyájan nézik az ég alján a napot,
a világ igazságának palotáját.

35. — De mindegyik az ő munkájának és család-
jának dolgával is foglalatoskodik. Mert egyszerre több
reménységünk is van, melyek távolságukkal különböz-
nek.

36. — És áthaladva a téren, mely az iskolásgyer-
mekek fészke volt, hallottam azokat, akik féltek és el-
álmosodtak mesterüktől (mert pislogtak szemekkel és
ásitoztak), amint együtt ismételték: Caphtor, Kittim,
Ophir.

37. — Mert a percekben élünk, cseppenként.

38. — És a térnek nagy fügefája körül, minden
ajtó előtt van egy közepes termetű fügefa.

39. — Melynek gyümölcse langyos, mint a kéz.

40. — Mindegyik fügefa belenyúl mindenkinnek a
családjába.

41. — Egyik estén az esték közül, egy estén melyet
senki sem vett számba és mely veszendőbe ment volna,
szuny adózva kérdezem magamtól: Mit akarok én?

42. — Háborgás volt a lelkemben, mely hasonla-
tos volt a Változáshoz.

43. — Atyáim nagy örvénye kiált bennem,

44. — Azért teremteték, hogy valamely igaz dol-
got cselekedjünk.

45. — Azért alkottatánk, hogy lerontsuk, ami igaztalan.

46. — Meg vagyok írva: Megteremtem a jogosság-
nak rendjét és az igazságosságnak mértékét.

45. — És egy áradatot!

V. FEJEZET.

1. — Ujjaikkal mutogatják, dicsőítik s szólnak: Rabbi, rabbi... Mondják nekem: Az ottan, őt hallgasd kis fiu, őt kövesd. Tudós mester.

2. — Felelem: Nem.

3. — Mert ilyen bizakodás bálványimádás.

4. — Úgy kell, hogy magamtól adjam magam mesteremnek, nem mende-mondák, mesterem tekintélye miatt.

5. — Úgy kell, hogy mindenki mindig teljesen újjáteremtse magát: hitét, bizonyosságait.

6. — És bizalmát másban.

7. — Bizalma: az a nagy gazdagság, mely mienk, ha semmink sincs.

8. — Nem a magunk nevén kell megindulni, hanem egyszerű igéjén a szavak népének.

9. — Nem a fölszentelt mestert kell követnem.

10. — Hanem őt.

11. — Az én megmagyarázhatatlan testvéretem.

12. — Eljött hozzám.

13. — Hasonlatos lett hozzám, az én termetemhez: János, Zebedeus fia.

14. — És én is eljöttem hozzá.

15.— Mindentől eltávolodtunk egyikünk a másik felé.

16.— Szóltunk egymáshoz.

17.— Beszélni, az valaki.

18.— Az igaz jelenvalóság a baráthoz való szó-
lásban van.

19.— Szükségünk van rád, aki hallgatsz, hogy
valóban önmagunk legyünk, és hogy magunkra ismer-
jünk.

20.— Ha te ott vagy, én kettőnk között vagyok.

21.— A szavak, melyeket kimondasz, édesek szá-
jamban.

22.— Ha aludni látlak, hogy az álom mozdulat-
lanná tesz és körülzár és, hogy jelenléted többé nem a
te jelenvalóságod, félek az időtől, mely elmúlik.

23.— Mert az álom a halál tavasza.

24.— Általad újjáteremtem tekintetemet. Általad
újjáteremtem szívemet és föltalálom örömeimet és
a magam prófétája vagyok.

25.— Mindent neked köszönök.

26.— Mikor megláttam Jánost, Zebedeus fiát,
egyszerre elmondtam neki mindent, amit tudtam:

27.— Még ha a szegények közt elveszett szegény
is valaki, arra alkottaték, hogy királyian lásson.

28.— És hogy visszaadjuk magunknak, amit a
térnek adtunk.

29.— És arra teremteténk, hogy beszéljünk.

30.— íme: János kilép a távolságból vagy a szoba
kékes zugából vagy az utca fehér és fekete kanyarula-
tából; rámnéz; beszélni fog velem.

31.— Szeretem, az egész ismeretlenséggel, ami a
szívemben van.

32.— Van más világosság is.

33. — Mely nincs az égben.

34. — Mely a fejekben van és az arcokon.

35. — Én csak az embernek fia vagyok, akinek Isten monda: Nyersebbé teszem arcodat, mint az ő orcájuk.

36. — De ha majd megösmernek, azt fogják mondani rólam: íme az ember.

VI. FEJEZET.

1. — Kőpad volt a fal hosszában.
2. — És fölötte tüskés bozót nőtt és aki leült a padra (és ketten lehetek), annak töviskorona volt a feje fölött.
3. — Ott történt, hogy némely estén ülve találtam a másik Jánost: Zahariás Jánost.
4. — És ott történt pedig, hogy egyszer azt mondtam neki: Semmi sem létesül máskép, csak örömben.
5. — Úgy van, monda, örömben és szaggatásban.
6. — Mit mondasz! Valami jó dolog készülhet szomorúságban?
7. — Én nem mondtam: szomorúságban, azt mondtam: szenvedésben.
8. — Nem, mondtám. Mert a dolgoknak be kell teljesedniök tulajdon kegyelmükből és békességben és az események lévén a dolgok tánca.
9. — Ő mondta: Nem! Mindaz, ami munkálkodik, még az új kiáltás is, mely dolgozik, kiszakad és fáj a dolgozónak.
10. — És a térségeknék.
11. — Én mondtám: a békét a béke teremti.
12. — Ő monda: Nem.
13. — Vannak, mondtám, akik az erőszakosságot használják és olyanok, akik a szelídséget.

14. — Nem, vannak, akiknek igazuk van és olyanok, akiknek nincs igazuk.

15. — Elégedetlen lettem és fölemelkedvén, megindultam, hogy elhagyjam. Mert a zugnak árnyéka megborzongatott hűvösségével.

16. — Hová mégy, kis fiú?

17. — A szelídség cselekedetei felé.

18. — Ő megint monda: nem. Aztán hozzám, aki eltávoztam, így szólt: Ha sok napok elvesztek, te viszatérsz ide egy napon.

VII. FEJEZET.

1. — Az utazás Jeruzsálembé.
1. — Aki Jeruzsálembé megy, át kell hágni a síkságokon és hegyeken.
2. — És még vannak sok más síkságok és sok más hegyek a világon.
3. — Házam a falvak faluja. De hazám csak a Földnek faluja.
4. — Azon a helyen, mely a tenger és Ephraim között van, láttunk egy fából való Astaroth istennőt, mely egy Ananias nevű szíriai ember kertjében állt.
5. — E tökéletes idomú istennőt csillagokkal tele szórt, nagy, kék köpeny burkolta. Arany koronát viselt. Karjaiban isteni kis gyermeket tartott, szintúgy tökéleteset, szintúgy arannyal koronázottat. És fölötük volt az isteni madár. Az egész kék és arany Ananias kertjében.
6. — Elhaladtunk a kert mellett és voltak felnövekedett útitársaim és atyám és mindennek fölötte pedig ott volt anyám, akivel hátramaradtunk.
7. — Mind a Zsidók elfordultak haragosan e bálványtól.
9. — És anyám is.
10. — De nagyon szelíden.

11. — És anyám sóhajtott és szólt: Szép ez! Szerencséje van ennek.

12. — Mindezt elfordulva. Mert jó Zsidóasszony volt.

13. — Abiskai, aki Karmelita volt, monda: Láttam egy napon (távoztassék tőlem!) bálványimádókat áldozás közben és az oltár előtt egy Persa pap állott, aki fölmutatta a kelyhet, és ivott belőle és fölmutatott egy tányérka kovásztalan sült lisztet és elfogyasztván, monda: Ez a teste Istennek, Mithrának, melyet ime elfogyasztok.

14. — Mi valamennyien, akik ott voltunk, kegyesen kiköptünk.

15. — A Templom.

16. — Először széles, négyszögletes homlokát láttam.

17. — Új volt, még több, mint új: nem volt egészen készen.

18. — Beléptem; a templomba, melybe a könyörgő igyekszik csupán a maga számára életet önteni.

19. — És melynek nagy üressége még ceremóniákról beszél.

20. — A Templomba jövének az Írástudók, a papok, az áldozók, akik okoskodtak és vitatkoztak.

21. — És beszéltek, hogy csillagászatra Ábrahám oktatta Babiloniát és Egyiptomot és bölcselkedésre Mózes a görögöket.

22. — És érkezek ismét egy ember, Elkánia nevű, aki nagy tudós volt Izraelben.

23. — Ez az Elkánia monda: Itt voltak a határozatlan Egyiptomiak, továbbá görög kicsinylők.

24. — Kiknek istenei nagy zűrzavarban vannak egymás között.

25. — Mert költők művei ők, a költőké, akik nem értenek máshoz, csak mindent félig tudni és keringeni az igazság körül.

26. — És ezek a finomság és a rendezettség játéka, melyeket azok az emberek mivelnek a dolgok felett. Kevéssel beérik, megelégednek a látszat mosolyával és a jelen pillanat aratásával. És betömik ürességüket ékesszólással és költészettel és a világosságnak álarcával.

27. — De közben az emberiség darabokra van szabdalva és az emberi test folytatja a szenvedést és folytatják az erőszakoltatást.

28. — Léteznek Pláton, aki egy sugárzó mindenséget épített egy Sokrates nevű bölcs emberszeretetére.

29. — De az ég skjában cselekedte ezt, nem az élet síkjában.

30. — Léteznek a Rómaiak, akik a görögök képe szabott embereknek látszanak, de igen megnyírbáltak köröskörül és akik csak a törvényhozásnak és az üzleteknek nagyurai.

31. — De él Izrael Istene, aki bíró a világ fölött.

32. — Atyám és anyám azonban már mindenfelé kerestek, mert visszatérvén a Templomba mikor ők már elmentek, késlekedtem, hogy a tudósokat hallgathassam.

33. — És anyám monda atyámnak: Mondom neked, arra ment; és atyám felelé: Tehát menjünk oda; visszatértek a Templomba és beléptek iszákjaikkal abban a pillanatban, mikor az írástudók és az áldozók, látván, hogy őket hallgatom, megkérdezőnek,

34. — És abban a pillanatban, mikor felelém:

35. — Mindenfelé vannak bálványok, melyeket le kell taszítani.

36. — Az emberek kérdezek: Ha mondanák neked: Imádd ezt vagy amazt?...

37. — Mondám: Azt felelném: Nem!

38. — Miért, ha imádnivaló?

39. — Először azt felelném, nem. Azután megpróbálnám az imádat.

40. — Elkania akkor azt monda felőlem: Ebben a gyermekben Izrael nagy lelke vagy.

41. — Mert mindig újjá kell teremteni szívünket.

42. — Szava imígy töltötte be a Templomot az igével, melyet már én is mondtam magamnak.

43. — És ez az ige örökre fölépült.

44. — Hogy szándékom mindig kezdet legyen, melyre rábukkanok, mint Ábrahám fegyveres mozdulata!

45. — Visszatérőben, a keresztútnál, ahol az ut Ephratba vezet, amely Betlehem, élveztem a napot és szóltam magamhoz: az élet szép összegyűjteni szemmel.

46. — De megbántam ezt az örömet, mert egy világtalan haladt arra.

47. — Szegény ember, mitől szenvedsz te?

48. — A csendtől, amit vetek. Attól, hogy a mások kacagása mindig menekül előlem, mint a madár és megszökik.

49. — Kérdem tőle: Mit kívánsz?

50. — A világtalan felelé: Hogy mosolyogj reám.-

51. — Főlemelte fénylő homlokát a ragyogás felé, mely a naptól szikrázott és én reszkettem ő előtte, aki ismerte és szerette a világosságot, jobban mint magam.

52. — És én megértettem, miért azok a legüldözöttebbek, a leglegyőzöttebbek, akik látták az igazságot.

53. — Minden templom, mely a földet nyomja, a

világosság templomává teszi azt, amely romokban hever.

54. — És az igazak a megcsönkítettek.

54. — És valának ott emberek, kik nyitott szemekkel nézték ezt az embert, és akik mindebből nem láttak semmit.

55. — Visszatérőben, később, fáradt lévén, lehajtottam fejemet.

55. — Az áldozatok miatt, melyeket láttam.

56. — Emlékezetem beteg volt az ödökléstől, az égő belektől és a zsírtól, mely folyott és füstölgött.

57. — Miképen párosodik az imádság e nemtelen füsttel?

56. — És az élet a húsok e marcangolásával?

58. — És ott is, az emberek ezt nézték és szemeik arra szolgáltak nekik, hogy ne lássanak.

59. — Tehát a legyőzött, elnyomott, elnémitott Izrael szüntelen vágja a barmokat;

60. — Hogy mégis biborveres cselekedetet végezen?

61. — Melyről az Örökkévaló megmondotta, hogy nem sokat gondol vele.

62. — Az áldozat, amely számbavéteik, az, amit önmagunkkal mivelünk.

57. — Mikor kiontjuk az igazságot,

58. — Ha megöljük szívünkben a jelképeket.

VIII. FEJEZET.

1. — A napok és a hetek és az évek.
2. — Az életnek öröme majdnem mérték szerint illeszkedik a reggelekhez és estékhez.
3. — De egyenkint belezuhanak a múltba. Megszámlálja őket aki akarja, de a számok csak a halál felé szoritanak.
4. — Ami volt, az változhatatlan és dermedt. Isten maga sem választhatja szét két végét a villámnak, mely az övé.
5. — Minden éjszaka föléje kerül minden napoknak, melyek voltak és megtartja azokat. Mi mindig csak az utolsó nap vagyunk vagy az általános utolsó éjszaka és örökségünknek bérce.
6. — Mint a pusztából menekülők, elszóródtak Sión magaslatain, melyet előre megmutatott a próféta.
7. — És az utolsó nap eljön, mint a tolvaj, éjszaka.
8. — Én a munkára támaszkodom és dolgokat készítek másoknak.
9. — A műhely falának hosszában állnak a fák húsos és illatos hasábjai.

10. — Szeretem a fát lehántott, kemény húsával és egymástól való különbözőségével.

11. — A nyitott ajtón látom a járókelő embereket, akik eltűnnek távolodván, elnyeli őket az ég fehérsége.

12. — És a guggoló öregasszonyt, aki fonalát sordorja.

13. — Mert a keze két pók.

14. — És semmi csekély munka nem kicsi.

15n — Sohasem kell haragra gerjedni munkában vagy a türelmet elveszteni. Akkor a kéz tántorog és az ember nem boldog. A jó munkás az, aki meggyőzi a nyugalmat. A fa meg a szerszám ne civakodjék, hanem társalkodás legyen közöttük. És ha valamit elvégeztünk, látjuk, hogy jó. És kárpótol bennünket léte annak, ami elkészült.

16. — Vittem az emberekhez asztalokat, ládákat és ágyakat, e dolgokat, melyeknek öblük van és bemenetem házakba, melyeket — mindegyiket a maga módján — meglangyosított a lélegzet és küszöbről-küszöbre láttam képét mindnyájunk hasonlatosságának és különbözőségének.

17. — Láttam, hogy mindenki, aki a Változásra vár, vár mögötte valamit, ami boldogság. Így, egyik a másikban, kettő az Ő boldogságuk, hogy biztosabb legyen.

18. — De úgy vélik, hogy a boldogság tökéletes tárgy, melyet eléjük tettek.

19. — Ha még egy gyermekem lenne! szól egyik.

20. — Gyermekek, akik mellett minden vén és durva. Akinek anyja mondja: Te egészen más vagy, mint a többi (így gondolkoznak az anyák). De mégis tudja, hogy az anyaság rosszul végződik: Később, úgymond, ő nem

lesz többé az én gyermekem, pedig én még az ő anyja leszek.

21. — Ha enyém lenne ez a mező! szól a másik. És mondják: végtére boldog lennék.

22. — És elkopnak, míg várják, hogy megtapogathassák ezt a bálványt: a boldogságot; várják kiapadt szemekkel és eközben a boldogság múlik, múlik, múlik.

23. — Mert a boldogság nem egy darabból készül, mint vélik, hanem keveréke a boldogságnak és a szerencsétlenségnek.

24. — Melyek bennünk vannak.

25. — Mert remélni annyi, mint bírni, ami nincs.

26. — És bírni annyi, mint nem remélni többé.

27. — Mivel a remény a boldogtalanság mosolya.

28. — Boldogok, akik sírnak, mert megvigasztaltatnak.

29. — Szerencsétlenek, akik megvigasztalódtak, mert nem tudnak többé sírni.

30. — De aki megkísértetett, koronát nyer. boldogok a szerencsétlenek, akik sokat szerettek!

31. — És egykor a világtalannak szívében volt a világosságnak szelleme.

32. — Volt egy ifjú asszony Magdalában, kinek Mária volt a neve és egyszer itt látták, másszor ott.

33. — És én megkívántam.

34. — Szemei fekete tükrök voltak sötét arcában, haja virágokkal ékes, lába meleg bronz.

35. — Reágondoltam ruháin keresztül.

36. — Igen feslett volt és minden ifjú ember megelégtült vele és mindnyájan ismerték keblét és lágyékát és a szavakat, melyeket csókjaik kicsaltak.

37. — De mikor én jelentem meg előtte, eltaszított és elmenekült előlem.

38.— De volt egy másik, akit te ismertél.

39.— És már nem emlékezel az ő nevére.

40.— Mielőtt megoldottad köntösöd, elragadott az öröm a test előkészületei miatt.

41.— De a bőrnek érintkezése után nehéz gyalázatot éreztetek.

42.— Mert az ember és az asszony mindig újra-kezdí Ádámot és Évát.

43.— És a vágy bolondjává tesz valakinek és a szó fölfuvalkodik.

44.— És a bálvány megüresedik és darabokra törik.

45.— Te mondád: Mit cselekedtünk!

46.— És elrejtettétek sebeiteket.

47.— És gyűlölettel tekintettetek egymásra, mert ez fonákja a szerelemnek.

48.— Az asszony monda: Lábbal tapostuk a szerelmet.

49.— Szived így felelt: Nem szerettelek. Csak szükségem volt reád. És te, te szeretted engem, hogy így mersz beszélni?

50.— Akkor kezeibe temette arcát.

51.— És látván, hogy szégyenli arcát, mely az ő lelke volt és elrejtí, mint Éva elrejté az ő testét,

52.— Te mondád: Miért? Mi rosszat cselekedtünk?

53.— Mert most az ő szenvedése csábított, remeg-tél mellette és a test és a kisépért borzadalmas gyönyörűség és a szerelem önzésének romjain találták ki a gyengédség irgalmát, a kettős szelidséget. Nem látod, hogy az érzékek szerelme kettőből egyet meg egyet alkot, de az irgalom egyet?

54.— Mert Isten egünkbe vegyül, mondták, a na-

pon, mikor levetkőzünk és nem szégyenkezünk többé. A bujaság szégyenkezik, mert tud, az irgalom szégyenkezik, mert nem tud.

55. — És te szégyenkeztél reá nézni a halott szemivel.

56. — Mert te te vagy.

57. — Így volt, hogy kerestétek egymást és egyesültetek, ti, akik együtt maradtatok és oly messzire távoztatok.

58. — De ültetek egy kövön és te láttad a nagy fát, mely a falu fejét alkotta és egy csillagot kissé fölötte.

59. — íme, irgalmad mélyre hasit, mint a kés és ime azt mondog: lelkednek vére.

60. — Láttad ujjai között levert tekintetét,

61. — Szétnyitottad arcára támasztott kezeit.

62. — És ajkadat az övéhez közelítetted, hogy megérintsed szívét.

63. — Akkor ő monda, mint Hagar Istennek: Te vagy, aki élsz és látsz engem.

64. — Még azt monda, mint Hagar a pusztában:

65. — Nem láttam-e én is azt, aki engem látott?

66. — Ajkai — meztelen dolgok az ő meztelenségében — szóltak:

67. — Te vagy a jóság.

68. — Nem voltál az. De azok voltak.

IX. FEJEZET.

1. — Azon időben meghalt az én atyám.
2. — Mikor halálra vált, kérdezte, miért. Az emberek körülötte, egyszerűek, mint az anyák, felelék: semmiért.
3. — Volt egy pillanat, mikor ott volt és volt egy pillanat későbben, mikor nem volt ott többé. Volt egy hihetetlen pillanat, mikor az üresség betért az Ő keblébe, mikor az ő szeme fölvette a vonalak állandóságát és arca a fehérség fehérségét. Látjátok, az idők mozdulatlansága helyét változtatja, hogy megkezdődjék ennél az ágynál.
4. — Annyira akarnám, hogy az légy, ami nem vagy többé!
5. — Sirbatétele után, másnap így szólt hozzám anyám: íme, másnapja van már a napnak, melyen sírba tették, a napnak, melyen világtalan lettem.
6. — Szenvedése sóhajtást lehelt, hangos kiáltást a csendben. És reménytelen szenvedtünk egy emberért.
7. — Az emberért, aki lélekben mindkettőnk testvére volt.
8. — És ez volt az eljegyzés közöttünk és közötté.
9. — Mert mélyünkbe volt zárva öröme és ihlete

az ő életének, visszhangja az ő ünnepélyes szavának és nagyon kevésbé csodálkoztunk ezeken a dolgokon. A halottnak arca és ajkai mozogtak elménkben.

10. — Őt, a gyengét, az árnyékot keblembe zártam, Örködtem fölötte; atyja lettem atyámnak.

11. — És noha minden virágzott a kertekben, ahol tovább folyt a gyümölcsök teljesedése, minden gyászolt.

12. — Miattam, a túlélő miatt.

13. — Kívül nem volt többé semmi, de én, én halott voltam és anyám volt a másik halott. A halott olyan valaki, aki önmagába tér vissza és tibennetek lesz. Nincs halott, csak akit az élők vonsoznak.

14. — Mert mi öljük meg a lényeket és mi támasztjuk föl.

15. — És fürkészve a halált, mondom: Ez nem ő, ez én vagyok.

16. — Este a sírok szomorú helyén jártam, a sokaság hullája közt.

17. — Ó, gyötrelmeknek pusztulása!

18. — És a temetkezés e helyén támadt rossz homályosság mélyén két árvát láttam, egy ifjú embert, meg egy fiatal leányt, akik kacagtak, mert ott találták magukat mind a ketten, és e fiatal pár megcsodálta lábainál a világ sötét múltját. Ez az egész sokaság, mely a föld alatt megváltoztatta orcáját és nem voltak már szemei, elragadta őket, mert egymás kezét fogták.

19. — Belső kárpótlásuk miatt.

20. — Mind a ketten ugyanazon halvány sirra, valakinek külső csontvázára támaszkodtak.

21. — És ami bajt hoz másokra, nekik szerencsét hozott, hiszen mosolyogtak.

22. — E két vézna árnyék teremtette meg a mindenség segítségével a magánosságot.

23. — Ez lett életem nagy pillanata, mikor ültem egy kövön — és láttam a nagy fát a falu tetején és egy csillagot kissé fölötte — és a szerelemre és a halálra gondoltam és láttam, ezek csak a szivekben történnek.

24. — A valóság a vallás, amit nem ismerünk.

25. — És az elsötétült messzeségből, melyben alig hangzott valami nesz, csak énfelém húzódott a világosság egy sugara.

26. — Az igazságnak más értelme van, mint amit hisznek.

27. — Az igazság nem Istentől jön mihozzánk, hanem tőlünk az Istenhez.

28. — Íme ez az igazság iránya.

29. — És a lélek alulról jön.

30. — Nem odaát kell kezdeni. Ami nem kezdődött mibennünk, az nincs. Nem az égből hullunk mi, akik emelkedünk.

X. FEJEZET.

1. — Mindenki sok ahhoz, hogy egyedül legyen.
2. — Sorsomnak e pillanatában egy napsütötte lombos pálmafa mellett megjelent nekem Priscilla, akinek orcája a magával ragadó öröm volt.
3. — Őt választottam. Miért? A világon én mondhatom meg legkevésbé. Szeretem, akit szeretek. Minden tőlem származik, a kecsesség is?
4. — Szeretlek. Megszépítlek.
5. — Akié volt örömem neve, azt hittem, szeret, mert azt mondta az ő merengő ajkával. De 6 lopva Jekhielt szerette, aki barátomnak mutatkozik és egy napon mind a ketten Bethsarába menekültek.
6. — Ő elment, de ő itt is van, ott is van. Jelenléte mindenütt fele a távollétének.
7. — Elment és én nem tudom többé elhagyni!
8. — Haraggal és utálkozással voltam ellenük, akik elárultak: a csúf kettős szörnyeteg.
9. — A hegyekbe mentem és akaratom ellen Bethsara felé haladtam.
10. — De egy napon egy szikla csúcsáról föltaláltam Priscilla testét és Jekhiel testét összefonódva.
11. — Együtt zuhantak le a koszáiról és meghaltak.

Ott heverték megdermesztve a hidegtől, lábaik odaszegeztettek földi útjuk végéhez, de volt még erejük, hogy szerelmesen megöleljék egymást.

12. — Mielőtt elaludtak.

13. — Fáj nekem látni Priscilla hideg alakját — még egészen hasonlatosan meleg alakjához — így odatapadva a másikhöz, noha tágra nyitott szemük már csak két gyöngy volt.

14. — És ez úgy látszott, mint az ő leleplezett gyűlöletük ellenem.

15. — De leszállván hozzájuk, láttam, hogy még lélegzik egyik is, másik is és még nem voltak halottak.

16. — És torkom kiáltott: Ó él!

17. — Mert, ha szeretünk egy teremtést, szükségünk van arra, hogy ez a teremtés éljen.

18. — Még ha elfordítja is minden szépséghez hasonló arcát, élnie kell egy másikért.

19. — És változás történt bennem, amíg gondoztam őket, mind a kettőt, akik egyek voltak.

20. — Örökre megértettem a szerelem dolgait; mert most fölébe kerültem.

21. — Ezek a dolgok nincsenek többé számomra.

22. — Ez az egész félig benső harc a férfiak és az asszonyok között.

23. — És a bosszúállás nemkülönben nincs számomra és senki számára. Lehet cselekedni fájdalom miatt vagy gyűlölségből, bosszúból nem. Mert azt hittem, halottnak látom Jekhielt, ellenségemet, fenhangon gondoltam: Te nem fogsz ölni!

24. — És egy pillanatban elhatároztam és távolodni kezdtem tőle lépésről-lépésre.

25. — (Én jó maradok.)

26. — Miután békességgel elhagytam őket, haza-

tértem és mindenütt, a mezőkön, a házak tömlöcében szerencsétleneket láttam vesződni.

27.— Nem mind törték magukat, de én csak azokat láttam.

28.— És nem volt ez új, sem nem szándékosan kerültek utamba, de azelőtt nem láttam őket eléggé.

29.— De én most önmagam lettem.

30.— Mert a szívem meghasadt.

31.— És ez volt az én igazi találkozásom az emberekkel.

32.— A gazdagok, a kényelmesek, az elégedettek csinos köntösökben és zsiros ajkakkal, akiknek mások keze van a karjaik végén és akik learatják a munkát, akik körülvettek és hizelgő hangon mondták: Mi igazak vagyunk.

33.— Akiket egyenkint megszemléltem köröskörül és akiknek mondtam: Melyik itt a lélek, aki nem szégyenkeznék, ha levetkőzik?

34.— És aztán a többi emberek, akik itt vannak, járván a nap alatt.

35.— Akik kiáltanak, de mégis halkán beszélnek.

36.— Akik könnyeznek, de ez a szomorú víz terméketlen.

37.— És panaszuk nem súlyosabb, mint a kisa gyermekeké, akik sírnak a nagy karok között.

38.— Vagy olyanok, mint az utca gyermekei, akik mondják: Mi énekeltünk és ti nem énekeltek.

39.— A fáradság meggyötörtje, a munka elátkozottja a mezőn, kinek vállalai emelkedtek és hajladoztak, hogy megváltoztassák a tér alakját, azt mondta nekem: Egykor éheztem a földet, de most a föld az én szerencsétlenségem. Mert igazságtalan.

40. — És az egek igazságtalanok az eső elhintésében és a nap vetésében.

41. — Ő tiszta volt, igaz volt. És ez a tiszta és igaz kinyitotta száját, hogy azt mondja, amit Kain: Büntetésem nagyobb, semhogy elviselhetném. És mint Kain, monda: De bélyeg van rajtam, mely élni kényszerít.

42. — Mert, monda, a temetőben akarnék lenni, ahol a gonosz nem bánt senkit.

43. — De mi a halandó ember, hogy az Örökkévaló minden reggel bünteti?

44. — Nem engeded meg nekem, Uram Isten, hogy lenyeljem nyálamat? Mivé fogsz tenni engem, emberek föntartója? És mindennap, est idején karjaim letörnek.

45. — Miért adatott a világosság az embernek, ki nek útját berekesztették?

46. — És a másik, egészen magányosan tűzhelyének kövénél, mondja: A fáradtság megvert annyira, hogy elfelejtettem megenni a kenyeremet. És nem szomjazom, csak panaszkodást.

47. — De a másik: Azt akarnák, hogy az evés és ivás legyen minden, de nem lehet. Egy napon azt akarnák, hogy az evés és ivás ne legyen semmi és ez sem lehet. Álmom a fejből a hasamba zuhant.

48. — Ez a szegény asszony itt azt mondja: Nincs másom, csak egy kevés lisztem. Készíts belőle két lepényt és add nekem egyiket. Igen, mondta. Megesszük, szólt, aztán meghalunk. És ez a szegény asszony reszelt mindezekről és az esőtől.

49. — Ők dolgoznak és hajlonganak. Munkával szülik a dolgokat, mint az asszonyok, mindennap. Mindennap megessi őket az éhség. A föld hadjának nincs ideje élni és hasonlatos az állatokhoz.

50. — Szomorúan hátrálnak a születéstől a halálig.

51. — És pontosan reájuk mondják, a dolgozókra, amit a Thémanita Eliphaz mondott a gonoszról az írásokban: A kábulat kiáltása van a fülében. Mindenfelé futkos a kenyér után, mondván: Hol van? És kifosztott házakban lakik és bemocskolt városokban. És mindez megindítja a rémület királya felé.

52. — Ez a bűvös gazdagsága másoknak, akik az ő baját okozzák.

53. — Mert, amint írva van, mintegy háború rendeltetett a halandókra a földön.

54. — Mert a törvény, amit a gazdagok határoznak el sikerükért és a gazdagok példája támasztja ránk a háborút.

55. — A szegényekre, sőt a szegények között.

56. — A hatalomban, mely fölülről jön, nincs meg az igazság lelete és ez rosszul van a földön.

57. — Mert a kicsinyek az óriás és — majdnem minden ember az — a szegények a földnek gazdagsága.

58. — Mert a kenyér az ő kenyérük. A kenyér nem az égből száll, hanem a földből csirázik az ő kezükben.

59. — Így láttam a szegénynek büntetését.

60. — Akinek két keze mindig kárhozott.

61. — Szép látni egyszerre a világon a szegényeket leplezetlenül egymáshoz hasonlítani.

62. — Ezáltal szép lesz a szegénység, mely nem szép.

63. — És a hajladozók tudják, hogy fog jönni egy Változás és e Változás után minden mindenkié lesz és nem lesz többé sem úr, sem rabszolga és arcuk várakozó, miközben kezük buzgón szenved.

64. — És akiknek gyermekei haldokolnak, mert

semmijük sincs, engem kérdeznek: a Változás eljön-e, mielőtt meghalnak? Ez minden.

65. — El fog jönni és megakadályozza, hogy a gyermekek meghaljanak. Ez minden, amit felelni lehet. Mert ez nem bálvány, ezek az emberek.

66. — Küzdelmeim fölé emelkedve, így támad a száanalom napja és én végre mozdulni láttam a dolgok mindenségét,

67.— A sóvárgás és a háború jele alatt.

68.— Mert sok időt elvesztettem távol a földattól, melyet magamnak adtam: Valami igazságos dolgot cselekedni.

69.— Mert időm letelik és igen késő lesz.

70.— A személyes vágyak útján jöttem ide. És kérdeztem magamtól: Melyik utat válasszam, hogy visszatérjek? Mert nem tudtam, melyikre kell térnem.

71.— Mert két út van és két végzet: A mindegyiké és a mindenkié.

72.— És íme a mindegyiké: Örül és szenved mindegyik az ő szívében és az ő testében a szerelem és a halál által. És a vágy sohasem éri el, amit kíván, mert mindig azt kívánja, amije nincs. Ez a végtelen mély sebe mindegyiknek és mindegyiknek eredendő bukása. Ezen az úton minden hívságos, annyira, hogy nincs megváltás senki számára, csak a maga szenvedélyében.

73.— Mert az élő nem ölheti meg a beléje zárt szenvedést. Csak meghalhat.

74.— És íme a mindenki végzete: Elszenvedni a fölülso emberek gonoszságát. Ennek a végzetnek meg kell tanulni nem engedelmeskedni. És az engedetlenség e műve tartós. A te sorsod, magányos ember, olyan, hogy

a halál elvégez mindent. Mindenki sorsa olyan, melyben a halál semmi.

75. — Mert a megszámlálhatatlan népé a fájdalom, de övé a halhatatlanság is: még ha megölik is, tud még kiáltani és fölemelkedni.

76. — És a dolgoknak e folyásában nem lehet mondani: minden hiúság. Mert ha az első végzet, melyről szóltam, legyőz bennünket, a másikat mi győzzük le, ha együtt vagyunk. A balga lerohan a húsnak a lejtőjén. Balra van a szive; de a bölcsnek szive jobboldalon van.

77. — A munka, amit el kell végezni, az, ami elvégezhető.

78. — És a Változás nem az égből jön a földre, hanem a földről az égbe.

79. — De azok, akik elsőnek nyitják meg az utakat és akik a sokaságnak természetes életet akarnak szerezni,

80. — Azoknak nincs természetes élete.

81. — Azok átkozottak.

82. — Azok keresik az utat a tévelygőknek és a szánalmat a koldusoknak.

83. — És mivel hogy egyszerre nézik azt, ami van és reménykednek abban, ami nincs, megbotlanak.

84. — És ők maguk nem teszik azt, amit tenni mondanak.

85. — Azt mondják: Nem a szeretet az, aminek a közös törvény sarokkövének kell lenni. Az igazság lesz a sarokkő. Mert a szeretetet mindenki a másik iránt érzi és nem mindenki mindenki iránt.

86. — De ezt a gyengéd szeretetet minden ember iránt, melynek gyülekezeti törvényét nem merik megalkotni, egyedül ők őrzik szívükben.

87. — Mások végzetét a maguk sorsába helyezik, ami nagy dolog, mint az örültség.

88. — Én egyesitem ezt a megszámlálhatatlan rendelést magamban.

89. — És megtöltöm lelkiismeretemet mindazoknak képmásával, akiket nem ismerek és elvegyülök az-
zal, aki nem lát engem.

90. — Szeretlek benneteket mind, emberek, örök távollevők.

91. — Láttam árnyékomat nyugodni egy darab falon és világosságon.

92. — Rendetlen hajam, államnak és vállamnak csúcsa zeg-zugos feketeség a kövön.

93. — Nem vagyok más: Egy szegény munkás.

94. — De egy munkás, ki a fáradtság és a büntetés dolgára gondol.

95. — Én a dolgozók munkása vagyok.

96. — És íme, most szemeim előtt a városnak épülete és a mezők egyszerre, estefelé, a napnak abban az idejében, mikor a csillagok még kékbe öltöznek. Mint őseink nagy Pásztorá tette, viselni fogom súlyát ennek a népnek és nem fogom mondani: nagyon nehéz.

97. — Gyengék vagyunk azok miatt, akik erőtlene-
nek és azok miatt, akik éhesek, éhezünk.

98. — A hangok hangja, a kiáltások kiáltása.

99. — Én egyedül követem ezt a rendeltetést.

100. — Nem kívánom tőlük, hogy kövessék.

101. — Nem kívánom tőlük a lehetetlent.

XI. FEJEZET.

1. — Egy szeles éjszakán Jeruzsálemben egy iiazban voltam, ahol megszálltam.

2. — Hilkih mellett volt a földön, mert béna volt egyik lába és szegény ember volt, akinek kevés hely kellett.

3. — És világosság fénylett az asztalon és kiszakadt a szoba közepéből.

4. — Egy férfiú a farizeusok közül, Nikodémus nevezetű, a legfőbb zsidók közül való, meglátogatott ezen az éjszakán.

5. — Éjszaka jött, rejtőzködve, mert eléggé bátor volt dacolni a sötéttséggel és a széllel, de nem eléggé, hogy szembeszálljon az emberek véleményével.

6. — Mikor az ajtó kinyílt és becsukódott mögötte nagy szélrohammal, mely fölfújta köpenyét és a belépéstől imbolygó gyertyaláng lecsillapodott, az első, amit szólt, ez volt: Rabbi, Rabbi...

7. — Mit cselekedjünk?

8. — Feleltem: Eljött az órája, hogy magunkba térjünk és föltaláljuk azt, aki ott van bezárva.

9. — Mert az igazság belül van, nem kívül.

10. — De az, amit a sötétségben mondanak, meghallatszik a világosságban is.

11. — De valóban mondom neked: Ha az ember nem születik ujja, nem jut be az egeknek királyságába.

12. — Nikodémus monda: Hogyan születhetik újjá az ember, ha már öreg? Vissza kell térnie anyja hasába?

13. — És Hilkih, hozzám közelebb vonszolván magát, mondta: Igen, valóban, hogyan?

14. — Én mondám: A tudósnak és az együgyűnek egyaránt meg kell tudni ezt, megtalálván mindegyik a maga útján:

15. — Úgy, hogy megszabadítja a lelket attól, ami nem lélek.

16. — A tisztánlátás és az igazság szerint.

17. — Mert az ember az eszmék balga szabadsága és az üresség szavai miatt a valóságnak fölébe helyezett sok egymásbavegyülő, képzelt világokat, melyekben eltévedt.

18. — Nikodémus monda: De nincsenek-e dolgok kívül rajtunk, melyek igazak?

19. — Igen, de semmi sincsen és semmi sem igaz, sem szép, sem nagy, amit nem foglalnak magukba nagy vonalai az igazságnak.

20. — Amely bennünk van.

21. — Ezsajás beszélt az Örökkévaló szelleméről, mely Jesse törzsének ágából fakadt és azt mondta, hogy ez volt a lelke a bölcsességnek és az értelemnek, lelke az elhatározásnak és a cselekvésnek, lelke a tudásnak és az igazságnak. Mert ha a lélek alakját igyekszünk megsemlélni, látjuk, hogy ez a forma borzasztó nagy vonalakból áll, melyek állványai a mindenségnek és melyek kialakítják sugárzó körvonalait az emberi angynak is.

Kell, hogy az igazság töltsen meg élettel a maga határait és hogy az ember szolgálta az igazságot.

22. — Tehát el kell választani a dolgok között azokat, melyeknek van valóságuk és azokat, melyek csak látszanak valóságnak.

23. — Hogy a gondolat legyen az igazna]: csodája.

24. — Egész mivoltod, Nikodémus, teli van képekkel, melyek egymással civakodnak, mivel te sohasem hatoltál mélyére ezeknek a képzeteknek és te magad nem teremtetted újjá őket, hacsak nem láttad, hogy csupán fölületükön illenek össze, de taszítják egymást egész alakjukban.

25. — És te egyenlő hitelt adtál annak, ami látszat és annak, ami valóság; annak, ami ördögi és annak, ami isteni, annak, ami halott és ami élő.

26. — És akkor te megoldod a marcangoló kérdést, behunyván szemeidet és megnyugszol behunyt szemeiddel és tapogatva a jelen pillanatot látod.

27. — És az ige terajta olyan, mint a vetés, mely épen sarjad a köveken, aztán elpusztul. Akkor te vársz, meghasonlasz, ingadozol. És ha a napnak hatalmasai mondják: Isten, vagy: Nemzetségünk, vagy: Jog, te azt feleled: Nagyon jól van, ez elegendő! És te szegény hazudozó vagy.

28. — És ti sokan vagytok.

29. — És Nikodémus monda: Hogyan van ez? és a világosság, mely az asztalon csillogott és megvilágította arcát és szemeit ennek a Zsidónak, aki vergődött, fekete angyalszárnyakat készített neki a horpadt falon és a szél zúgása fujt rá a falakon keresztül.

30. — Ó: Hallani a múlt szeptet.

31. — Én: Igen, de nem tudni, honnét jön.

32.— És fölkiáltottam és mondtam: Ha azt mondom, a lélek bennünk van, nem mondom, hogy belénk van rekesztve, hanem azt mondom, bennünk kezdődik.

33.— Mert hogy megszabadítsuk a lelket, ami anynyit tesz: hogy megértsük a világot az emberben és az embert a világban, meg kell szabadulnunk minden bálványtól.

34.— Mert az a halál.

35.— És a lélek az örök élet.

36.— Megmondván nekik az igazságot, elérjük, hogy az emberek kikelnek önmagukból és az égben születnek, és az égben beszélnek és az égben járnak és azok lesznek, amik.

37.— Élni kell.

38.— Ő monda: A világ a világ. Élni kell.

39.— Avagy nem mondta-e Sirach, hogy a bölcsesség hozza az embernek a félelmet és az aggodalmat, szólt Nikodémus, és kínozza az ő fegyelmével?

40.— Én mondtam: A kísértő démonnak nincs démon alakja.

41.— De annál rosszabb, mivel nincs olyan alakja,

42.— Itt a földön vakok vezetik a világtalanokat és belesznek a gödörbe.

43.— Úgy van, hogy a kicsiny dolgok közletről nagyobbak, mint a nagyok.

44.— De aki megváltja a lelkeket, elragadván őket a bálványoktól, nagy leszen az a Királyságban.

45.— Te elmerültél a zűrzavarban és a sötétségben. Aki nem lát mindent egyszerre, az megfulladt. Te nem látod az életet, hanem csak az élet szélét. Élőnek hírében állsz te, de halott vagy.

46.— Eljött a nap, mikor a sírban levők meghallják az ég szavát.

47. — Aki engem megért, átmegy a halálból az életbe.

48. — Szegény Hilkih fölemelte egyik karját és mondta: Hálát adok neked azért, amit mondasz.

49.— Mert te azt hirdeted, hogy azok, akiket 8Írba tettek, mint Azarjás és Bethsabé és a gyermek Uri, példái lettek ezeknek az időknek és föltámadnak egy örök paradicsomban.

50.— Nem, én nem hus szerint beszélek.

51.— Hanem az élet szerint szólok.

52.— Ha a húsnak halálát tekintjük, azt mondanánk: ez csaknem semmi! De tagadni a halált, ez annyi, mint tagadni az életet. Mert annyi ez, mint az élőket kivonszolni az életből.

53.— Megint szólt: Életünk csak egy sugár a halhatatlanságban.

54.— Én mondom ismét: A halhatatlanság csak egy sugara az életnek.

55.— Mégis, szólt, nézd: Csak kevés világosság van körülöttünk és sok árnyék.

56.— Nem. *Az* árnyék nincs. Az, amit te árnyéknak nevezted, az az a világosság, amit nem látsz. Nem igaz, hogy ha eljön az éjszaka, a világ megváltozik és fekete színt kap. Nincs árnyék; csak több vagy kevesebb világosság van. Csend sincs; csak távolság van, melyet bejár a hang.

57.— És nincs ismeretlen. Csak kevésbé ismert van.

58.— És nincs halál. Csak mi vagyunk.

59.— Legyetek velem, tárjátok ki mindenlátó szemeiteket és hagyjátok a holtakat eltemetni halottjait.

60. — Nikodémus monda: Vannak pillanatok, mikor látom mindazt, amit látnék, ha föltámadnék.

61. — Kérdé tőlem: Te, aki egy csapással megmutatod a halálnak halálát és aki oly nagy újramezdést követelsz, ki vagy te, hát?

62. — Én vagyok a halottak elsősülöttje.

63. — Mert én eljöttem, hogy megteremtsem a belső világot.

XII. FEJEZET.

1. — Megkérdezett egy ifjú ember, aki hozzám jött, amint mentem az utcán.

2. — Mester, különféleképen hallottam beszélni erről a kettőről: igazság és valóság.

3. — Feleltem: Mindig e kettő között vagyunk, egyik belül, másik kívül. Nézd ezt az utcát, ahol megyünk: Úgy látszik, megszűkül a messzeségben előttünk és házai csökkenni látszanak szemeink előtt és mégis, amint végigjárjuk, látjuk, hogy mindig olyan széles és házai épp oly magasak.

4. — Tehát a szemünkben két képe van az utcának: az, amelyik összehúzódik és az, amelyik mindig egyforma széles.

5.— Ő mondta hirtelen: Az, amit utoljára mondtál, hogy egyforma széles, ez az egyedüli igazság.

6.— Igen, de a másik az egyetlen valóság.

7.— Nem rossz végén ragadod-e meg az igazságot?

8.— A gyakorlati igazság és az elméleti igazság, a látható és a láthatatlan nem két különböző dolog, hanem két arca annak,

9.— Ami olyan, mint a kör alakja, mely különbö-

zik szemünk előtt aszerint, hogy benne vagyunk-e vagy kívül a körön, mely pedig ugyanaz.

10. — Ő monda, lépésről-lépésre földerülő arccal, miközben egy közeledő öregasszonyra mutatott, aki a szempillájáig feketébe öltözött a napon, mintha az árnyékát szedte volna föl a földről, hogy beleburkolózzék: Ez megnövekedett; ott messze kicsi volt, amott közepes, itt nagy. Ennyi az egész.

11. — És mivel haladunk, a házak játszanak hosszú és széles arany vonalaikkal.

12. — Én igent mondtam és szóltam: Valahányszor egyenetlenségben láttad az igazság két végét, te csalódtál.

13. — Mert elválaszthatatlanok.

14. — Kutasd a világosság ragyogását és a vonalak igazságát és a többi fölülkerekedik. A többi: a hízelkedő bizonyosság.

15. — Ami csodálatraméltó, az, hogy behunyván szemeidet, egy új világot teremtsz. De ami szép ebben, az, hogy az a világ az lesz, ami emez.

16. — Tehát ne mulatozz azzal, hogy elválaszd az igazságot a valóságtól, a lelket az élettől.

17. — Mivel mindenhol csak egy valóság és csak egy igazság van: ugyanaz, ami nem ugyanaz.

18. — Hogy sohasem volt még kis eszme, kis dolog nélkül.

19. — Hogy sohasem volt még nagy eszme, nagy dolog nélkül.

20. — Mert ha elválasztod a valóságot az igazságtól, a valóság világtalan lesz és az igazság esztelen.

21. — De az ember megborzad attól, ami a fej belsőjének ürességében megteremhet.

22. — Az a baj, hogy mondhatjuk azt, amit aka-

runk. Sőt hogy mondhatjuk azt, amit akarunk arról, amit már megmondottak.

23. — Sátán mondhatja, ha úgy tetszik neki: Semmi sem imádni való, csak a jó. És ez hazugság, mivel Sátán szájából jön.

24. — Nem olyan valaki-e a képmutató, aki szép gondolatokat mond?

25. — Az örültek szava, mondja az írás, a szavak sokaságából jön.

26. — Mivel a szavak nem ellenkeznek.

27. — De az igazság eközben néma.

28. — Didymus mondja: Érinteni kell.

29. — Én felelem: Jól beszélsz.

30. — Lélek akarok lenni husban-csontban.

31. — Hogy megérintsenek.

32. — Hogy az öröm keze legyen ott.

33. — Mert a hus és a lélek két dolga ugyanannak,

34. — Az életnek.

35. — Ennek utána egy sarkon találkoztunk egy örült asszonnyal, aki szennyes volt és szegény; és kötőse lógott körülötte, mint az eső.

36. — Azt mondta: Boldog vagyok, mert bizony én vagyok Sába királynője.

37. — Körülöttem a résztvétől elérzékenyülten mondták: Meg kell hagyni olyannak, amilyen.

38. — Nem, sohasem kell tisztelni a balgaságot.

39. — Hogy az értelem tiszta legyen, mint a nap.

40. — És hogy egyenes vonalak sugározzanak a fejekre.

41. — És találkoztunk, továbbhaladván, egy emberrel, aki dolgozott; és éppen szombat napja volt!

42. — És éppen azért mondám az embernek, aki dolgozott, mikor nem kellett volna ezt tennie a Törvény szerint (mert terhet rakott szamarára): Ember, ha tudod, mit cselekszel, boldog vagy. De ha nem tudod, átkozott vagy és megszeged a Törvényt.

43. — Előbb megérteni!

44. — Hinni, anélkül, hogy értenénk, ez annyi, mint egy állkapocs test nélkül.

XIII. FEJEZET.

1. — Hilkih közeledett felém kúszva és kezeit használva járáshoz.

2. — Lába egészséges volt, de tehetetlen. És ügyefogyott.

3. — Tehát, ha akart volna, járt volna.

4. — Egy napon, mindazoknak közepette, akik hirtelen elhallgattak, fenszóval mondtam neki: Eljött az óra, mikor meg kell gyógyulnod.

5. — Kelj föl és menj!

6. — És akkor látták őt tántorogva fölemelkedni és lépéseket tenni.

7. — És hogy arca gyermekien rémült és ihletett.

8. — Akik tanúi voltak ennek a szép változásnak, csaknem leborultak az új ember előtt, annyira szelíd és megdöbbenő volt mindez és nagy dicséreteket intéztek hozzám, mondván: Te valóban próféta vagy, minthogy csodákat mivelsz.

9. — Azért hiszünk tebenned.

10. — De ők nem ismerték a hatalmat, amit mindenki magában zár és a hitnek belső gazdagságát és hogy a kiáltás: hiszek, fegyver.

11. — Szegény Hilkih még annyira sem tudta, mint

a többiek, hogy gyógyulásában mennyire a maga terem-
tője ő.

12. — Azt hitte, isteni sugallat szállt reá, pedig
benne támadt.

13. — Mert nem ismerte az igazság irányát.

14. — Valami, mindnyájukban, nem akarta meg-
ismerni.

15. — Barátaim, legelőbb bizodalunk legyen.
Másszóval: támaszkodjatok tenmagatokra. Minden, amit
kívántok, ha hisztek benne, beteljesedik. A hit az, ami
megvált.

16. — Ha volna hitetek és mondanátok ennek a
hegynek: Eredj innen, elmenne — ha volna hitetek.
Hallgassatok imáitokra.

17. — És körülvettek ezen a napon nagyszámú né-
pek.

18. — Akikben benne volt a világnak minden cso-
dája.

XIV. FEJEZET.

1.— És már beszéltem némelyekkel, akik körém sereglettek.

2.— Hogy oktassam őket a lélek evangéliumáról.

3.— És ez a Tiberiás tengerének partján történt.

4.— És egy reggel bárkára szálltam némely társammal, akik halászok voltak.

5.— Mert halakat fogtak, apró, tehetetlen, páncélos szörnyetegeket. És kiirtották őket a tengerből és végtére minden hal egy meredtszemű hideg vonal, amit a kezünkben tartunk.

6.— Azon a reggelen, hogy hajóra szálltam, szép időben szedték föl a horgonyt. És a parton álló asszonyok és gyermekek integettek felénk és cirógatták a messzeséget, hasonlatosan a szellőfújta kerthez, mikor a fák mozdulatlanságukban futnak a szél elől.

7.— De mikor már messze voltunk a parttól, szél támadt és beborult és mi viharba kerültünk és a hegység beleomlott a sötétségbe.

8.— És mi igen kicsinyek voltunk a mérhetetlen zűrzavarban.

9.— Mert az egész tenger fölfordult.

10.— És ittas volt.

11.— És az ég volt a tenger.

12. — És a szél görgette a tengert, mint a folyamat. A látóhatár ronggyá foszlott és látszottak a víz szörnyetegei és a fekete korbácsok alatt vágató bárkák.

13. — És a bárkánk megtelt a tenger árával és társaim már hajótöröttek voltak.

14. — Én nyugodt voltam és fölemeltem! karjaimat a bárka elején, ahol a víz beömlött nehezen, mint a föld, elnyeletvén velünk az örvény szagát és az örvényt.

15. — És ennek a néhány kapaszkodó és ázott embernek oly erősen kiáltottam a nagy szél miatt, mintha nyilvános piac fölé hajoltam volna:

16. — Miért kételkedtek, kishitű emberek!

17. — Minden testnek akkor egyetlen hangja lett, hogy kiáltsa: Nem akarunk meghalni!

18. — És a haboknak terhe megszelidült az ember láthatatlan nagysága által.

19. — Mivel visszaadtam nekik a maguk bátorságát és a maguk erejét, azt hitték, hogy Istennek varázslója vagyok.

20. — És úgy látszott előttem, kis ideig meg kell még hagynom őket hitükben.

21. — Minthogy nem voltak alkalmasok arra, hogy a csupaszság szerint gondolkodjanak és valamit kiépítsenek.

22. — És szomorú zavarba estem, mivel nem önthettem szívemet az övékbe, tehát nem adhattam nekik, ami az övék.

23. — Ha igazad van, sugallhatod a bizodalmat. Ha nem sugalmazod, elveszed.

24. — De mikor látják meg szívemet?

25. — Mikor mondják majd, ujjukkal reám mutatva: íme az ember.

XV. FEJEZET.

1. — A padhoz, mely a fal hosszában volt, ha emlékezünk, mely fölött egy töviskorona volt,

2. — Egy estén azokban a napokban visszatértem, mint fáradt vándor és meghajolva az árnyékban, láttam, hogy a kőpad lélegzik.

3. — Mert János Zachariás ült ott, mintha csodálatosan nem mozdult volna, mióta eltávoztam közeléből immár esztendőök előtt, ha emlékezünk.

4. — Leültem helyemre mellette. (Két ember a homályban egymás mellett egyetlen árnyékot alkot, melyet közepén a halál választ ketté.)

5. — De az éjszaka leoldja — ahogy első napjaimban láttam — az arc álarcát az arcról, sőt a kebelnek álarcát a szívről.

6. — És mi halkán beszéltünk, mintha az éjszaka kisdéd lett volna.

7. — És nem látszott az éjszakában a töviskorona, de tudván, hogy ott van, hittünk benne.

8. — Lásd, visszatértem.

9. — Most már tudom, mekkora öröm a cselekedet és ez az öröm mennyi szenvedés és küzdelem.

10. — És hogy a békét nem békével készítik.

11. — Nem tudod ezt, monda ő.
12. — Most már tudom.
13. — Sőt tudom, hogy már valaha is tudtam.
14. — Azután elmondván egymásnak, amit begyűjtöttünk, nem volt más csak a csend körülöttünk, mely hozzánk hasonlított.
15. — Akkor szólt hozzám, aki nem mozdultam:
16. — Hová mégy, Uram?
17. — Lehajtván fejemet a rettentő, függő korona alatt, egész sötétséggemmel feleltem:
18. — Nem fogják szívemet meglátni, csak ha kitépem magamból.
19. — Talán, egy napon.

XVI. FEJEZET.

1. — Te lennél a Messiás? kérdé tőlem egy asszony.

2. — Nem, nem én vagyok,

3. — Az asszony sóhajtott és sajnálkozott azon, amit mondtam.

4. — Annakutána fejét fölemelvén, kérdé: Akkor mondd meg nekem, hol' van?

5. — A jövődőben van.

6. — A Messiás hus szerint megnyitja a jövődőt.

7. — És szivet ad neki.

8. — És megméri, mint egy mozgó határkö.

9. — Jöttében hinni annyit tesz, mint fölvenni a magunk igazi alakját, mely lecsap és meg nem szűnik.

10. — Zebedeus János velünk volt. Kinyitotta száját és monda: De az napon, melyen hirdetik: Eljött, Izrael nagy lelke nem szűnik-é meg előbbre hatolni?

11. — És az idők nem zárulnak-é be?

12. — És János elfordult, nem mervén hozzátenni szót sem többet.

13. — Én újrakezdtém: A Messiás nem az, akinek hiszik.

14. — János monda: Ismételd, amit mondtál. Mert még nem jól látják.

15. — Felelém: A Messiás a lélek és a lélek bennünk van.

16. — Istennek országa hasonlatos egy kis maghoz, melyből fa terem. A fa tehát a magban volt és a világnak igazsága mibennünk. Vagy hasonlítható a kincshez, melyet az ember talált a mezőn, lábainál és amely a kezében egyszerre sugározni kezd. Sohasem vagyunk idegenek az igazság országában, de nem látjuk mindig. A látásnak királysága bennünk van. Istennek uralma nem jön egyszerre, egy villámlással, és nem fogják kiáltani: ímhol, itt van, vagy: íme, amott van, mert bizony: Istennek uralma köztetek van. Nem világos-e ez, mint a nap?

17. — De János felelé: Te mondtad: A jövőben van; hogyan mondhatod most: A jelenben van?

18. — Azért, mert te, Istennek hordozója, te egy időben vagy jelen és jövő, ha élsz. Mert az ember pillanatról-pillanatra két emberre oszlik, melyek közül egyik hátra kerül, másik előre. Ha azt mondd: tegnap, a halált mondtad, ha azt mondd: holnap, az életet mondd. Mondd egy Messiásról: Itt van, ez annyi, hogy: Itt volt.

19. — Mert várni kell őt, hogy rátámaszkodjunk.

20. — A jelen a kezdet.

21. — Hogy akiknek füleik vannak, hallják; és megértsék szívükben.

22. — Ők azt kérdeik tőlem: Mit tartsunk a régi prófétákról?

23. — Ti elhagyjátok az élő, aki előttetek van és a halottakról fecsegtok.

24. — Elég a néhai dolgokról. Íme, új csoda készül.

25. — Hova megyünk? Felelet: Megyünk.

26. — Csak a halálnak van formája. Az élet alak-

talán. De miképen építsünk a jövőre s támaszkodjunk dolgokra, melyek nincsenek?

27. — Ezenközben láttuk elhaladni azokat, akik vetni mentek.

28. — Látod azt, aki a magot viszi? A jövőre épít és föntartja őt a hatalmas aratás, mely nincs.

29. — Zebedeus János monda: Akkor az igazság nem lesz többé láthatatlan?

30. — Állt és keresztbefonta karjait. Láttam, hogy homloka megráncosodik és lehajlik keresztbetett karjai felé. Maga elé és magában gondolkodott, mint egy anya. Nézte az igazságot, mely haladni kezdett.

31. — És mint a beteg, aki megkísérli sikoltással elriasztani a fájdalmat, fölkiáltott: Ha életet adsz neki (a léleknek), a rombolás angyalává teszed.

32. — És félt és intett, hogy ne.

33. — De a pillanatban, mikor intett, hogy ne, látta.

34. — Arcodnak szemei, melyek eléje mennek a dolgoknak,

35. — Ez az egek kapuja.

36. — A fordulat.

XVII. FEJEZET.

1. — Egyik asszony áll a házban, járkál, valamely tárgyat hordoz és mindig közeledik.

2. — A másik ül, mozdulatlan, reámtekintvén, a messzeségbe néz, mint egy tükörbe és szintén mindig közeledik, noha mozdulatlan.

3. — Ez Márta és ez Mária, a kedveskedő igyekezet két asszonya körülöttem.

4. — Márta. A gazdasszony, a szolgáló, a percek szövögetője.

5. — Ő monda: Mert a kényeskedőnek nincs más tennivalója, mint kényeskedni. És én engedtem az ő engedelmességének.

6. — Ő monda nekem: Ha rossz útra térsz, én is arra térek, hogy jó dolgom legyen.

7. — Mária-Magdolna. Ő nem cselekedett semmit.

8. — Csak ott volt.

9. — Mégis, egyszer egy edény illatos olajat öntött rám és hajával törülte meg lábaimat, azután megint nem cselekedett semmit egész életében. Az volt az ő szolgálata. És én engedtem az Őengedelmességének.

10. — Egy virág volt ott, mely egy edényben hervadozott.

11. — Azt monda, valamely szép esti beszélgetésre gondolva: Olyan ez, mint egy szerelmes szó, miután kimondták.

12. — Mind a ketten megtöritek számomra szíveteket, mint a kenyeret.

XVIII. FEJEZET.

1. — Júdás Iskariót kilépett egy sarokból és meghúzta köntösömet, mikor arra haladtam.

2. — Beszélhetek veled, Uram?

3. — És görbén nézett rám és monda: Uram, valamit tudok ellened.

4. — Az a dolog az illatszeres edénnyel, amit az az asszony egyszerre a fejedre öntött, az ő multságára.

5. — Én hordom az erszényt. Egész készletünkkel fölért. Legalább háromszáz dénár ára volt benne.

6. — Egy egész edény illatszer, egyszerre! No, de mihez hasonlítsam. Bolond ez a jó asszony. És aztán miféle szokás az, a Rabbi lábát megtörülni a hajával? És úgy látszott, Uram, te nagyon helyesnek találtad ezt.

7. — És morgott, mint egy két lábon álló kutya.

8. — Júdás Iskariót jóakarátú szegény ember, de kicsiny lélek.

9. — Nincs rosszabb ellenség, mint a szegény kis emberek, akik mindennek fölötte akarják, hogy azt mondják felőlük: Ez nem bolond.

10. — Valahányszor találkozom vele, mintha fátörzsbe ütköznék.

11. — Ez időben hozzám vezettek valamit, amit

lökdőstek és ami egy orcáját eltakaró asszony volt, formátlan és ijesztően bebugyolálva.

12. — A paráznaság bűnében lepték meg. Megköveztessék-e a törvény szerint, vagy sem? Felelj.

13. — Azért mondák ezt, hogy zavarba ejtsenek, amíg az asszony reszketett e közeli haláltól, mely már élő húsába vegyült és mert a sokaság kiáltásai máris megkövezték.

14. — Aki sohasem vétkezett, az vesse rá az első követ!

15. — A vitatkozók nem tudták, mit feleljenek, sem hogy mit cselekedjenek és eloszlottak durva kőkezeikkel.

16. — Keménynek kell lenni elvekben, hogy jól összeállíthassuk a kötelességeket, mert minden dolgozó kemény; de igen kell ügyelni, hogy az életben sohase legyünk keményebbek, mint szükséges.

17. — Mert jól mondjátok, ti mindnyájan, az igazság nem arra való, hogy mindenkire ránehezdedjék, hanem, hogy mindenkinek olyan könnyű legyen, amint csak lehet. Nem kell vernie, de mindenki magát sújtja vele, ha akarja.

16. — Mert a nyugalomnak van igazsa.

18. — Boldogok a megbocsájtók, mert ők örökösai a földnek. A szelídség helyes nővére az igazságnak, mert mindketten a lélekből valók és mindketten Jki-nyitják szemeiket, mielőtt megnyitnák szívüket.

19. — És minél értelmesebb az igazság, annál sze-
lídebb és hajlékonyabb.

20. — Hogy a tömeg elhúzódott a látványtól, mely meg nem történt, némelyek csúful kotródtak, mintha lenyelték volna köveiket, mondtam az asszonynak: Menj és ne vétkezz többé.

22. — Leszállt a város felé és eltávozott.

23. — Mert zöld köntöse volt.

24. — Messzi, lábaim alatt volt a város képe, mely porban enyészett el.

25. — A víztartó kávján ültem és egy vesszővel szavakat írtam a földre, a porba, melyre egész nap mozdulataink árnyéka esett, amint tettem, mielőtt jöttek volna.

26. — Azután hátrahajolva vállam fölött, visszatekintettem a víztartó hűvösséget lehelő vize felé, megláttam képmásomat ennek a víznek fekete színén.

27. — Szürke szöttes köntösöm sovány vállaimon, hajam kusza, arcom sápadt.

28. — Ez az arc, melyet mindenki gyötrelme elrutitott.

29. — Kissé vörös szemhéjaim, mint azoké, akik megvigasztalódtak.

30. — És szemem kissé tévelygő.

31. — Mindattól, amit cselekedni kellene.

32. — És arra gondoltam: Mit tettem mostanáig?

33. — És azt gondoltam: Hányan, akik már elmerültek, akarták ugyanazt, amit én.

34. — És bizonyára száz év előtt, ezer év előtt ebben a zugban egy ma már elveszett ember, amilyen én leszek, hozzám hasonlított. Dobogó szívében igyekezett az emberek embere lenni. És mint nekem, karjai lehullottak elbátortalanodva a világ munkájától és attól, hogy reménységgé tegye a reménytelenséget.

XIX. FEJEZET.

1. — János, Zachariás fia a környéken prédikált.

2. — És gyakran onnan jött, ahová én mentem, vagy oda készült.

3. — A színtelen síkság és a gonosz kövek közt, melyek mindenütt borítják, ott van két gömbölyű fa két erős zöld foltja között ruhájának erős sárga és kék foltja és vörös arca a fekete nyomokkal és egyik fekete kezének levegőbe emelt ujja és balkarja, mely, botban folytatódván, igen hosszú volt.

4. — Kiaszott volt és rettenetes, mint a vad ember, orcája beesett és a hasa horpadt és húsának rugói megkeményedtek, mert sáskákkal táplálkozott és durva nyelven beszélt és, mint a kötőrő, kiáltásaival fejbeverte azokat, akik eljöttek őt meghallgatni.

5. — Mert ő jó romboló munkás volt. Lesújtotta és összetörte a bálványokat a világosság magjáig, ami mindegyikben megvan. Mert kölcsönveszik alkotójuk méltóságát és még az Arany Borjában is van egy csepp vér.

6. — Beszélt és ajkai szörnyen mozogtak és szemei forogtak arcának elvadult ráncaiban és szája négysegletes lett:

7. — Hasonlatosak vagytok a strucchoz, a teve madárhoz. És senki, soha, sehhol nem volt annyira állat, mint ti.

8. — És mint kívánta nektek Dávid, hogy asztalotok kelepccévé és hálóvá változzék és ti beleesetek a ti jutalmazástokra.

9. — Óvakodjatok magatoktól!

10. — Egész teteme összezsugorodott a szavak csapásainak keresésében,

11. — Kiált, megtölti a szavakat. A vérét önti beléjük. Tömeget kovácsolt magának a tömegben. Kikergeti belőlük a zürzavart. És az hátrál, mint a marha. Minden szava hasit és vág és akkor elég egy csepp világosság, hogy túláradjon az ember.

12. — És megmosdatta őket vízzel, hogy megértsék, hogy meg kell mosniuk a lelküket.

13. — Egy napon odajött, ahol én voltam és én hallottam beszélni Júdás Iskarióttal és gonoszul bánni vele okossága és szükkeblűsége miatt.

14. — Júdás szólott hozzá: Mester, mi kifogásod van ellenem?

15. — Ő felelte: Semmi, mert te nem vagy semmi.

16. — Te végzed a te kis munkádat, de nem vagy sem hideg, sem forró. Bárcsak tetszenék Istennek, hogy vagy hideg, vagy forró lennél. De mivel te langyos vagy, kiokádnálak szájamból.

17. — Aztán Keresztelő János meglátott engem, ki felé közeledtem és monda: Az, aki utánam jött, nagyobb, mint én és én nem vagyok méltó megoldani saruinak kötőjét.

18. — Jött, egész magasságában. És sápadt, mint a kelet.

19. — De íme, nem látták többé Zachariás Jánost.

20. — Mivel fogságba vetették.

21. — Mint mindazokat, akik megcselekszik amit gondolnak.

22. — Egy napon a katonák, a szegény római nép gyermekei, erőszakot tettek rajta és megkötözték.

23. — Azt, aki megszabadítani akarta az embereket.

24. — És kiáltó volt a látvány körülötte.

25. — Mintha ő lenne, aki még kiált.

26. — És én, néhányadmagammal, elhagytam az utat és arcomat a puszta felé fordítottam.

27. — Hogy lássam a helyet, ahol néha tartózkodott, ha ott volt.

28. — Háromnapos vándorlás után, a sivatagban, ahol nem volt ut, megtaláltuk az ő szegény sátorát, melybe beléphetünk.

29. — A küszöb lesüppedt, a fal állott és kövek, köröskörül kövek.

30. — Távozása üressé tett mindent ameddig a szem ellát, a folyóig és mindent kihűtött az ő hallgatása.

31. — És hogy ott egyesüljenek, tanítványai szétoszlottak.

32. — Mert János eltűnt.

33. — Sátorában egy halom föld vagy sár asztalfélét alkotott és erre az asztalra jeleket irtak,

34. — Az ő morzsái voltak,

35. — Melyeket az ő ujjai találtak és odahelyeztek.

36. — És mi olvastuk azokat és fölėje hajoltunk Jánosnak az ő távollétének üregében, míg a többiek várták, hogy végezzünk, mi, akik olvastuk:

37. — Hasonlatosak vagytok a strucchoz, a kiáltások leányához.

38. — És János ujjának írása szólt, amint következik:

39. — És Balaam, Béhor fia, mondja és az ember, kinek nyitva a szeme, mondja:

40. — Hallgatjátok, mint az augurok, a siket szónokot és a szavak szelét és a véneket, akiknek csontváz van a koponyájában és akiknek szeme ölmos.

41. — De ime: Egy munka. Valami. Melyik? A legnagyobb.

42. — (És az, amit elmondok, a testamentum, melyet az ember, aki nem volt többé, ujjával irt a sárnak hasára. Ez még írva volt, hirdetvén a nagyságot:)

43. — És az ember mondja, és az ember, kinek nyitva a szeme, mondja:

44. — Mi volt a legnagyobb dolog? Aludtam; de álmomban oly nagy homályosság ereszkedett rám, hogy féltem.

45. — És akkor párás nap és tüzes üszök szállt a legnagyobb dologra,

46. — Mely a torony volt, amit az édig akartak emelni!

47. — És Isten monda akkor az írás szerint: Ha egyesülnek és egy népet alkotnak és leginkább, ha dolgoznak, akkor én, Isten, elvesztem.

48. — Azért zavarjuk össze a munkát és szaggassuk szét a népnek egységét és ennek okáért osszuk meg az ő saját szavukat mi, az istenek.

49. — És használjuk erre az ő saját szájukat és az ő fejüket, a világosság kagylóit.

50. — Elvégezte és ők nem értették többé egymást, egészen ellenséges nyelveket beszélvén egymás ellen való harcban.

51. — És még ugyanazt a nyelvet beszélve sem értették meg egymást többé a földön.

52.— Mert ha az embernek műve nagy, nem az ég tüze tudja lerombolni,

53.— Hanem csak az emberek maguk.

54.— Az emberek azok, akik készítenek vagy nem készítenek, avagy rontanak.

55.— És a torony megszűnt emelkedni és lassankint leereszkedett a síkságra.

56.— És a népek elátkozzák a népeket.

57.— És végtére kiáltani fogják: Uram, ki vagy te?

58.— Én vagyok az, aki az első napokban mondtam, amit az írás följegyez: Ha az ember eszik a tudásnak gyümölcséből, hasonlatos lesz hozzánk, istenekhez és erre nincs szüksége.

59.— Mert elhordaná a hegyeket.

60.— Mert övé lenne a napnak villáma.

61.— Zebedeus János velem volt.

62.— Akinek mondtam: Te értesz ...

63.— Aki felelte: Én látok.

XX. FEJEZET.

1. — Fölmentem egy hegyre, követve néhány hívemtől.

2. — Megállapodtunk, visszafordultunk és egész sokaság jött föl utánam vonzatván.

3.— És látván ezt a népet, melyet magam után vontam, szólni akartam hozzá, mert ez volt órája annak, hogy betöltssem a szabad beszéd kötelességét.

4.— Avégre, hogy hitem visszhangozzék.

5.— És hogy egyszerűsége látható legyen.

6.— De egy pillanatig nem tudtam, hogyan kezdjem.

7.— A kezdetnek nagysága miatt.

8.— Gyermekek is voltak ott egymás mellett, némelyek sapkával, némelyek hajadonfővel és valamenynyien annyira szakadozott ruhában, mint a csipke, melyből kibujt két kicsi lábuk.

9.— És közelebb akartak jönni és azt mondták nekik halkán zsémbelve: menjetek innét.

10.— Első sorban leginkább farizeusok, Írástudók és tudósok voltak.

11.— Egyikük hangosan mondta, hogy meghallásák: Hogyan beszélhetne ez az ember az írásról, ha sohasem tanulta?

12.— De kiáltó szavam megkapaszkodott ebben: Hogyan beszélhettek ti az igazságról, ha sohasem tanultátok meg?

13.— Egy Írástudó kiáltá, ujjával rám mutatva:

14.— Te meggyógyítottál egy bénát szombat napján!

15.— Képmutatók, egy nappal tovább kellett volna-e tömlőcében hagynom? A szombat van az emberért és nem az ember a szombatért.

16.— De ti azok közül valók vagytok, akik azt mondják: Cselekedjétek azt, amit mondok, de ne tegyétek azt, amit cselekszem. Mert ti mondjátok, de nem teszitek.

17.— Mert ti nem vagytok jámborok, csak taglejtésben és ajkatok szélén. Ti az alamizsnát a kürtnek szava mellett adjátok és hangos kiáltással szólítjátok a figyelmet és a nyílt utcán állva imádkoztok, hogy lássanak és nekiütköztek a falnak, annyira lehajtjátok feje-teket, hogy ne lássátok az asszonyokat. És nagyon is jól tudtok hallgatni, ti, a nagy szavak okádói.

18.— És a nép roppant örömkialtással fordult felém, mint a nagy testvér öccséhez.

19.— Mert elégedett volt az igazsággal.

20.— És nagy hallgatásuk megnyílt felém.

21.— Ebben a percben kétezer szívem volt, mint nekik.

22.— A húsom és vérem lett az igém.

23.— Cselekedjétek másoknak azt, amiről akarjátok, hogy nektek cselekedjék.

24.— Ne tegyétek másokkal azt, amiről nem akarjátok, hogy veletek tegyék.

25.— Ez az útnak jele az emberi zivatarban.

26. — Mert minden ember hasonló minden emberhez.

27. — De ez messzire kötelez benneteket, mert ez az egész beteljesítése a földi igazságnak.

28. — Végig.

29. — Mert a természet szerkezetei nagyok, de alakatlanok.

30. — De az emberek műveiben megvan az igazságnak részarányossága.

31. — És így leszen az ég alatt az időknek épülete,

32. — Melyet minden dolgozók együtt emelnek.

33. — És fogadjátok magatokba mindezeket a dolgokat, melyeket elszáradni hagyatok magatokon kívül.

34. — Mert a betű kívül van rajtatok, de a lélek bennetek van.

35. — Éjjel és nappal újjáteremtsetek a lélek szerint.

36. — És higgyetek önmagatokban.

37. — Foglyai vagytok a szokásoknak, az előírásoknak és a szabályoknak, mint a hálóknak.

38. — És a halott rendeleteknek is.

39. — Adjátok föl a látszatokat és mondjátok: Nem.

40. — Mert ti testesítitek meg az igazságot.

41. — Taszítsátok el kézzel ezeket a tudósokat, akik tudatlanok, mert csak egy dolgot tudnak, amit a Törvénynek neveznek, amely azonban csak az ő törvényük.

42. — És akik — mondja a próféta — a rossz utat követik, gondolatuk előttük jár, mint egy zászló.

43. — Boldogok a lelki szegények, mert előttük több ajtó nyílik meg, mint előttünk.

44. — Engedjétek hozzám a kis gyermekeket, ne

akadályozzátok őket, mert azoké az egeknek királysága, akik hozzájuk hasonlítanak.

45. — És szép lenne elérnünk az ő magasságukat.

46. — Az ég nem olyan, amit elérünk, ha a levegőbe emeljük karjainkat.

47. — Legyen az ég bennetek.

48. — És teremtsétek meg magatok által.

49. — És akkor, valóság kézmivesei, karotok föl-emel titeket.

50. — Titeket, egyszerűek, szegények, számosak.

51. — Titeket, béna nép.

52. — Fogjatok a dolgok kezdetéhez.

53. — Kezddjétek újra.

54. — A zsidó nép kicsiny nép, de nagy lélek.

55. — Melynek én vagyok őrizője.

56. — És hirdetője.

57. — Hogy megmentsem azokat, akik elvesztek.

58. — Ekkor felém közeledtek. A gyermekek kiáltották: Hozsánna és a nép karjába ölelt.

59. — És én találkozót adtam nekik a Templomban Húsvét előestéjén.

60. — És János Zebedeus monda nekem: Én látam villogó lelket alakodon keresztül és kard jc^{At} ki a szájadból.

61. — Azután az esti áldozásnak órájában magányosan találtuk magunkat három férfiak az utón, mely tova húzódott.

62. — Én és Simon bar Juda és Pál, tanítványaim. Mert messzire mentek az úttal.

63. — Mert ez a Simon monda nekem: Hallottalak, megértettelek. Igéd belém hatolt. Bejutott szívemnek egyik végén. Távozott a másik végén. Elmegyek, kikiáltom az embereknek.

64.— És ez a Pál szintúgy monda nekem: Megértettem. A te világosságod úgy él bennem, mint az éjszakában, hallom; én is kiáltása leszek a te szavadnak, melyet lábam hordoz.

65.— És valami hármunkat egy emberré tett.

66.— Mindketten elhagytak tehát, hogy beszélni menjenek szerintem. Velük mentem jódarab úton (és fönt néhány csillag ment előre), aztán az első keresztútnál elhagytak engem és elhagyták egymást és egyik az egyik útra tért, másik a másikra.

67.— Hogy megszüljék igémet.

XXI. FEJEZET.

1. — Hallom Missael beszédét, aki kis idő óta a mienk:

2. — Mit feleljünk, ha mondják: Ha mindent Isten teremtett, ő teremtette a rosszat is?

3. — Zebedeus János felelt nyomban, mint aki már elmélkedett a dolgon: Nem lehet felelni erre és másról kell beszélni.

4. — Didymus, akinek tele volt a szive és aki mindig elégedetlen volt (és ezért szerettem) haragosan beleavatkozott:

5. — A jó embernek miért oly rövid az élete és tele bánattal? Kiált és nincs Ítélet. Könyörög, mint aki magában beszél. Aztán elveszti erőit és meghal, lefekszik a földre és hol van akkor ő?

6. — És miért, ahogy Jób kérdezte, miért élnek a gonoszok és megöregednek gonoszságban és gazdagságban? És Jób, ugyanaz, aki ezt kérdezte, miért, hogy gyászba borult, kifosztatott és elevenen megrothadt, és mondta a sírgödörnek: Te vagy az én atyám és a férgeknek: Ti vagytok az én családom, — miért, hogy Isten és Sátán próbát tehettek és játékot űzhetek vele?

7. — Mert a szenvedés kitörülhetetlen, mondta Di-

dymus, és mi az oka, hogy, ha csak pillanatról-pillanatra is, az ártatlannal úgy bánjanak, mint a gonosztevővel? Ha csak egy csepp vér lenne a földön, ki kelene ömlenie? Ez a vércsepp ne nyomna annyit, mint az egész jószág? És minthogy hiábavaló dolog a szenvedés, minek teremtette Isten az embernek húsán és csontján keresztül?

3. — És Didymus hangosan kiáltott természete szerint: A megpróbáltatások utálatosak.

9. — Mivel saját lejtőjére ragadtatta magát, hangosan zúgolódott: Ha csak a rosszat teremtette volna! De miért ítél halálra?

10. — Uram, szüntelen teremtője a hulláknak!

11. — De elhallgatott, meghallván a dörögést, mellyel a többiek suttoztak ellene.

12. — Nathanael monda: Semmit sem mondhatunk sötétségünk miatt és ha valaki beszélni akar róla (Istenről és Istennek a szenvedés házasságáról), mintegy elnyeletik általa.

13. — Mert az ember semmi és magának igazságot szolgáltatni vagy magát megfejtteni annyi lenne, mint a főnnálló rend Istenének játszani magát és egy polcra helyezkedni azzal, akiről Jób, az írás óriása, monda: Még ha felelne is nekem, nem hinném, hogy meghallgatott.

14. — Én mondám: Ha azt mondtuk, hogy Isten teremtett mindent, kénytelenek vagyunk meghazudtolni, amit mondtunk és hozzátenni: és mások teremtették a rosszat. Mások: ez mi vagyunk. És megmagyarázzuk a szenvedést és a halált a rossz által.

15. — De annyi ez, mint megfejtteni az éjszakát a sötétséggel.

16.— Ez az állítás megzavarta azokat, akik ott

voltak. Láttam, hogy borzalommal gondolnak bálványimádó tanításokra, melyek egyformán alapulnak a fehéren és a feketén.

17.— Egyik monda: Ezeket a dolgokat nem kell kimondani. És láttam azokat, akik magukban meghátráltak tőlem.

18.— Mert látták, hogy hézag képződik a térben.

19.— De én szoltam: Ez kiáltó bizonyosága annak, hogy minden bennünk van.

20.— Bennünk van a fájdalomnak örvénye és az igazság forrása és forrása a tévelygésnek. És mi tartjuk fönt az engedetlenség országát és királyságát az engedelmességnek. Tehát kiáltunk őszintén.

21.— Lehajtották fejeiket és nem néztek rám többet, mert féltek látni.

22.— És látták a kezdetet, amint helyét változtatja.

23.— És ezek az emberek megrendültek, mint a hegyek.

24.— Mindaz, amit mondtam, belém van írva.

25.— És beléjük. Azt mondtam, ami belém var; írva és a tömeg belsejébe. És én kikiáltom a tető fölött.

26.— A tömeg szava ékesszóló.

27.— Beszélni kell. Ki kell mondani, amint van, még ha sok száj másképp beszél is.

28.— Még ha mind másképp beszél is.

29.— Ha hallgatok, meghaltam. De ha beszélem, nem hallgatok, ha meghaltam.

30.— Egy hangot hallottam este, hogy magányosan elmélkedtem, egy hangot, melyet napközben hallgattam, bizalmas hangját egy felém hajló fejnek, mely így szólt:

31.— Jézus, te csak egyszerű dolgokat mondasz,

de azok nagyon is egyszerűek. Közelséged félelmetes és aki körülöttem él, összezúzódik.

32. — Mert te vagy ura a szemeknek.

33. — Ó te, teljessége annak, amit látok.

34. — És a másik szomorú volt, mert felejtett: Elfeledtem, elfeledtem. A fájdalom, az is elhagyott és magamra hagyott, mint egy halottat. Azok a dolgok húsz év előtt, az asszony és a gyermek, akik egybefonódtak velem, elfelejtettem őket, mint az idők mélyét. Ó jaj, alig tudom már, hogy szerencsétlen voltam.

35. — És ínsége a kezemet kereste, hogy meggagdagodjék.

36. — De Lázár, ki sohasem tudott szenvedni, mi nap azt mondta nekem egy este: Halott voltam és te föl-támasztottál.

XXII. FEJEZET.

1. — Elhaladtam egy város mellett, melynek Sicheem a neve, és azon a környéken, ahol Jákob kútja van, találkoztam egy asszonnal és inni kértem tőle, de ő felelé:

2. — Tudod, ki vagyok én, hogy inni kérsz tőlem? Én szamariai vagyok. És mi azt hisszük, hogy Isten itt lakik azon a hegyen, ti többiek pedig, a Zsidók, azt állítjátok, hogy Jeruzsálemben lakik.

3. — Asszony, eljött a napja, hogy Istent nem imádják Jeruzsálemben vagy a hegyen, hanem lélekben és valóságban.

4. — Ő monda: Hol van ő?

5. — Nincs az emberkézcsinálta szentélyekben.

6. — Te keresed az ő képét, hogy elmondhasd: ott van és külső formát akarsz adni neki.

7. — Csakhogy megmondatott: Ne készíts képet.

8. — És senkinek sincs szabadsága kiejteni a Nevet — melyet mégis ismerünk Mózes óta —, hogy ne legyen a képmásnak kezdete. Isten titokban van.

9. — Az asszony, aki asszony volt, monda: Kérlek taníts meg a te nevedre.

10. — Felelém: Miért kérdezed nevemet?

11. — Ő monda: Tehát áldj meg engem.

12. — Mikor elment álmélkodva, kissé megvilágosítva és gyarapodva, az úton, melyet Ábrahám, Izsák és Jákob tapostak óriás lépteikkel és nagy nyájukkal.

13. — A parancsolatra gondoltam, mely megszabadított bennünket.

14. — Lélekben és valóságban. Ne készíts magadnak képet.

15. — És elhatoltam e parancs csúcsáig.

16. — Mert, ha azt mondom, hogy Isten valahol kívül van rajtunk, képet csináltam.

17. — Valamivé teszem az eget és személlyé a mennydörgést.

18. — És ez durva és érzéki.

19. — Isten bennünk van. Tehát nincs másutt.

20. — És azt mondják, a hatalmas Isten sétál az egek tornyán és a nap az ő bensejéből jön és a legnagyobbá teszik minden Keletiek között.

21. — És eképen, hogy vétkéül róják föl azoknak, leborulnak kezük műve előtt.

22. — Az igazság-ember, akiért Elkania kiáltott, az emberből készül, aki lent van és az igazságból, mely belül van.

23. — Mert bennünk vannak a szabályosság fájának gyökerei.

24. — És nem énekelte-é Dávid: Ó, igazságom Istene!

25. — Szükségünk van rá, a mérhetetlen Idegenre és ez a szükség Isten.

26. — Félünk Istentől és ez a félelem Isten.

27. — Bálványokat készítünk fából és ércből.

28. — És szavakból, melyek képei a jeleknek és eszmékből, melyek képek a világosságban.

29.— És szívünk kiáltásából is.

30.— És mondjuk: Ez a kiáltás kívülünk, ez valaki.

31.— De ez csak egy imádság.

32.— Egykor, mikor atyáinkban még csak kevés világosság volt, a Szentélyben két követ imádtak, azok voltak Isten.

33.— Így cselekszünk mi is. Csupán a két fekete ko lett akkora, mint a világ.

34.— Az Isten — világ, a bálványok bálványa.

35.— Tekintetemnek szentségtörése, szívemnek vérontása.

36.— Aggodalmam mélységének fenekéről kiáltottam: Nem!

37.— Minden bennünk van és kiáltásunk nem halad tul önmagán és előrenyújtott karunk nem előzi meg magát és mi nem jutunk tovább önmagunknál, még mint az álom örültjei és a kétségbeesés őrzőgőí sem.

38.— Tehát Isten nem csupán bennünk van-e?

39.— Valóban, csak bennünk van.

40.— Bennünk van, mint a halottak, akiket szeretünk és akiknek életet adunk. Vegyitek ez, melyben nincs más, csak mi. Isten titokban van. Lélekben, mondjátok ti. Valóságosan lélekben. Isten, tetőtől talpig!

41.— Jobb lenne, ha kívül lenne rajtunk, hogy?z esőnek apja lenne és az igazságnak lenne igazság-angyala és hogy valaki megmondaná a tűznek, mit kell tennie, mert ha itt a földön lenne, a haldoklók hasonlónak tennék a meghaláshoz; és a gyászborult megkétszereződni érezné magányosságát és a végzet egy nagy inga lenne és nyugodtak lennénk.

42.— De nem így van.

43.— És azt mondani: Isten létezik a látszat vilá-

gán át, éppen olyan esztelenség lenne, mint azt mondani: Boldognak kell lenni.

44.— És hinni azért, mert érdekünkben áll hinni, ez megbecstelenítése a léleknek. Te odaadod magad pénzért.

45.— Te mindig újrateremted szívedet.

46.— Te mindig újrateremted a lélek alkotásának művét.

47.— Folt nélkül.

48.— És te nem vonulsz vissza egy eléd helyezett kép elől.

49.— Mely tőled való, még ha keletet a nyugattal köti is össze.

50.— Visszatérek Istennek e teremtői közé.

51.— Ők azt mondják a kék égről: Én látom, ami megérint.

52.— Azt mondják: Dicsőség Istennek! Minden Istentől származik hozzánk.

53.— Én azt gondolom: Minden tőlünk származik Istenhez, még Isten is.

54.— Emez azt monda nekem: én bálványimádó voltam. Nem vagyok többé az, azon éjszaka óta, mikor te kiáltottad, hogy a nagy Pán halott.

55.— Nem tudta, milyen mélységig kiáltottam ezt.

56.— Amaz magánkívül kiáltotta: Isten!

57.— És egy gyermek, aki mellettem volt, látván ezt a siránkozót a földön kiáltozva fetrengeni, mint egy bokrot a szélben, így szólt: Úgy kiáltja ezt, mintha nem volna igaz.

58.— És imígy láttam meg a Helyreállítást.

59.— Emberiesség, szegénység, nagyság és üdvösség!

60.— Mert az elképzelt Istenhez hozzáfűznek minden képzeletit.

61.— Azt mondatnak vele, amit akarnak. Tőle származtatják tévedéseiket és vétkeiket.

62.— És minden politikájukat is.

63.— És szavakat szóttek az idő arcába és ahhoz kötik magukat és beleütköznek a lidércekbe, melyeket ők bocsájtottak szabadon.

64.— Az igazság rendje a fölkoncolt húsból és a lekaszabolt álomból támadt. De vakító tetragrammot csináltak belőle.

65.— Hogy fölhasználják.

66.— És kisebbek lesznek.

67.— És az emberek, a szegény emberek, akiknek azt mondják: Haljatok rakásra. Őlj vagy öljenek meg — visszaszorulnak e Kísértet előtt, mikor nagy álmukat be akarják népesíteni.

68.— Mert ha mozgolódni kezdenek, összezúzódnak. Eltemetik őket a világ nagyságával: páncélos fehér hegyek súlyával, súlyával a tenger üregének, a világosságnak, forgásával a szeleknek, az esőknek és a folyóknak és nagy kerek áradatával az életnek. És Istennek alakjában eképen az egész természet rájuk veti magát. És minden ismeretlen ismertté lesz, hogy rájuk boruljon. És nem merik többé mondani: Én igaz vagyok. Nem mernek semmit mondani a kárhozat csüggedtségében. Szájukra helyezik kezüket. És ha beszélnek, saját húsvat marcangolják a fogukkal, mióta eképen az égnek felsősége van fölöttünk.

69.— A lényeket lesújtja az, ami nincs. És ember ellen való hitet csikarnak ki az emberből.

70.— De én láttam, amily mértékben növekedtem, nőni bennem mindennek kezdetét.

71.— És fölhalmozódni elhagyatottságunk gazdagságát.

72.— Mi, Istennek királyai.

73.— Mi vagyunk az a hely, ahol a föld és az ég összeérnek.

74.— Mi, a világok világa.

75.—• Könyörgésünkben egy élő forrás súlya van.

76.— Egész termete a siket Istennek.

77.— Mely belénk helyeztetett.

78.— És, ez reménysége az embernek, aki Istennek húsa.

79.— Ez a jó hír Istenről.

80.— Mert óriási reménység közeleg, mint az emelő.

81.— Előre látom, hogy itt van.

82.— Mert az emberek elhagyják az engedelmeség eredendő bűnét. Látom, hogy elhagyják mindenfelé.

83.— Akik megváltják végre önmagukat a megértés szenvedélye által.

84.— És ime, akik erős kézzel visszaveszik maguknak a jó és rossz tudásának gyümölcsét, mely istenné tesz.

85.— És melytől távol kiűzettek a lidércek pengéje által.

86.— És a hang által, mely monda: Én vagyok az égnek ura!

87.— És ők nem is közelednek a jó és rossz tudásának fájához.

88.— De az élet fájához sem, mely körül meg vagyunk irva, hogy az Úr jól őrizteti.

89.— Mert, monda, az emberek élete a mi halálunk, az isteneké.

90.— Tehát: Föl, isteni halálunk! Belsőmnek Istene!

91.— Élőnek hittek téged, de te halott vagy.

92.— Imígy vonom kérdőre roppant hulláját az Isten-világnak, hogy egész erőmmel fölemeljem.

93.— És hogy megváltoztassam a helyét.

94.— És én, hasonló mindnyájatokhoz, a hajszolt, és kitaszított, aki meghalok, én hozom el nektek azt, ami a legistenibb.

95.— A lélek uralmának tisztaságát.

96.— A lélek a szeplőtelen fogantatás.

97.— ÉN VAGYOK AKI VAGYOK.

98.— Én vagyok az ő igéje és az ő Lelke.

XXIII. FEJEZET.

1. Találkoztam Zebedeus Jánossal, aki elém jött és én mondtam: Kerestél engem?

2. — Ő felelé: Én magamat kerestem.

3. — Mély töprengésbe merülve elmélkedett, két kezét maga előtt botjára támasztván.

4. — Megnyitotta előttem ezt a töprengést és monda: Honnan jön ez a lélek?

5. — A nagy ige, amit álmainkban hallunk, honnét jön?

6. — Maga felelt magának: Hinni, annyi-é ez, mint hinni, mielőtt hinnénk?

7. — De újra kezdte: A lélek, honnan jön az?

8. — A lélek a mi csodánk; a lélek és az élet ugyancsak a mi csodánk; ez a jogunk az igazság megértéséhez és az eszmék alakjának a dolgok alakjára való leszállításához és az emberi közösségnek az igazságosság művészetével való kicövekeléséhez és szeretni pusztán a megértés erejével (az élet az igazság művelése); bennünk van az.

9. — Csak azt kérdezd, hova megy.

10. — János újra monda: Honnan jön?

11. — És várakozott. Várta, hogy mondjam: Atyáink Istenétől jön.

12.— És várakozván (és sötét köpönyege volt) monda: Felelj, ha van mit beszélned. Mindent elmond-tál?

13.— Szívem kiáltott:

14.— Igen.

15.— Annak utána János egész lényével erőlködött, hogy megtörje a csendet és monda: Miért beszélsz nekik atyáink Istenéről?

16.— Mert én példázatokban és hasonlatosságokban beszélek.

17.— Miért beszélsz példázatokban?

18.— Mert nekünk megadatott az igazság ismerete, de önekik nem adatott meg.

19.— Soknak van szeme, hogy ne lásson, füle, hogy ne halljon, szive, hogy meg ne értsen.

20.— János méghajtá fejét.

21.— Ami azt monda: Beszélj még.

22.— Igen. Az egeknek királysága bennünk van és aki magát ismeri, megtalálja.

23.— Kinyújtotta remegő kezét a nagy messzeség felé, suttogván: Te megöled a világot.

24.— Én életre keltem a pusztát (szikla voltam és szavam remegett, mint a forrás).

25.— És visszavezetem a könyörgést az igaz útra.

26.— János felelt: Félek.

27.— Én mondám: én nem vagyok álomlátó és nem én találtam ki az igazságot.

28.— El volt rejtve, de volt, van és lesz.

29.— Nem én vagyok, aki hozzád beszél, az isteni lélek az, mely bennem van és melynek én virrasztója vagyok, mert olyan vagyok én, mint a kőszikla.

30.— És semmi meg nem gátolja, hogy minden

reggel átváltoztasson minden éjszakát az ezután való századokon át és föltámasszon minden tavaszt.

31. — És semmi meg nem akadályozza, hogy mindenek igaz képe elevenné teljesejék az emberebben.

32. — Mert semmi sem marad elrejtve és minden kinyilvánítatik.

33. — És az napon lelkifurdalások lesznek, mert gyávák voltunk a tudás előtt.

34. — És szemrevetések lesznek, hogy engedelmeskedtünk.

35. — És akik látni fognak a világosságban, foglalatoskodni fognak a világosságban.

36. — De e mondott napok multán, látom, hogy az emberek, a legjobbak is, nem tudják megérteni az isteni dolgok óriási emberi formáit, sem azt, amit mondanak, mikor állítják: hogy egy a belső és a külső.

37. — Mert a hitnek szüksége a birtoklásnak szüksége: megszerezni azt, amink nincsen.

31. — És ők el akarják lopni a lehetetlent.

38. — És nem lesznek alkalmasok másra, mint azt mondani az ő körben forgó nyomorult lelkükben: ha leveszik rólunk Istennek jármát, miáltal pótolják azt?

39. — Sok mondanivalóm van számotokra, melyek most még elveszők, mert az igaz szót még nem bírjátok elviselni.

40. — Csak azt mondom nektek: a lélek és az igazság egyazon dolog és Istennek fajából valók vagyunk.

41. — Mert a Zsoltár beismeri a tanúságot: megmondani, hogy istenek vagytok.

32. — És mindenki a maga Krisztusa.

42. — Ezt adtam nekik, ami csak az első téglá, mert a nap eljön, mely még el nem jött, mikor megtudják, hogy aki magát látta, látta Istent.

- 45.— És hogy testvérek vagyunk atya nélkül.
- 46.— Kezdjük el a kezdettel a napnak munkáját.
- 47.— Alulról, a szegény szívekkel, a szegény emberek forrásainál.
- 48.— A nagy vakokkal, akiknek van szemük.
- 49.— És kezeik.
- 50.— Arra teremtettünk, hogy lerontsuk, ami igaztalan.
- 51.— Sokan gyűlölnék. Jekhiel mindennek fölötte gyűlölt, mert barátom volt, és bajaimban gyakran, találtam rá gyűlöletének kezére vagy arcára.
- 52.— És abban az időben, mikor azt gondoltam: Nem lehetséges egyezés a régi tanokkal,
- 53.— Tudtam, hogy sokan mondták felőlem: Meg kell öletni.

XXIV. FEJEZET.

1. — Jártam hirdetve a lélek és a szegények evangéliumát.

2. — És községet alapítván lélek szerint és munka szerint Jánossal, Simon Péterrel és Andrással és a többiekkel.

3. — Mert közeli dolgokkal kell kezdeni és el kell helyezni az első embereket a földön, mint az első követet és a magokat és előbb egy csapat gyermeket teremteni. Kezdjük azzal: kicsinnyé kell lennünk, hogy nagyok lehessünk.

4. — És több asszonnyal.

5. — Az asszonyok megaláztattak a férfiak által.

6. — Az asszonyok rabszolgasága bemocskolta még a szegények mentségét is.

7. — Mert Isten monda Évának: Vágyaid a te férjedtől függenek és ő uralkodni fog rajtad.

8. — De eljött az óra, mikor mindenki mindenkié.

9. — És az új társadalomban, melynek mi voltunk kapaszkodó csirái a világ egy zugában,

10. — Az asszony egyenlő a férfiúval.

11. — És a papság mi voltunk, nem egy szekta.

10. — És Júdás Iskariot őrizte az erszényt, megtöltve a mieink erszényéből, melyet a világban használtak.

13.— Mert élni kell a pénznek módjával, mivel ez törvénye a koholmány, a háború és a hazugság világának.

14.— Melyben mi fehér foltot alkottunk.

15.— Ez igaztalan javakkal vásároltunk igaz életet.

16.— De nem volt többé házam,

17.— Még egy kődarab sem, melyről elmondhatam: bizonyos vagyok, hogy ezen megnyugtatom fejemet.

18.— Aki magános, hogyan legyen melege?

19.— Egyszer visszatértem a faluba, melyből eltávoztam.

20.— Visszatértem a helyemre.

21.— Más faluk, ha nagyobbak is, könnyebbek.

22.— Nagyjában föltaláltam az egykori kis dolgokat.

23.— És a kut és a tanulók körben a térben a szavak zaját ismételve és házam, melyet más emberek laktak és szobám, melyet minap, Priscilla után, egy estén épp oly elhagyottnak láttam viszont, mint *magamat* és a kis ablak, ahonnan a végtelen eredt és a jászol, ahol születtem — és nem értettem többé, amivé lettem.

24.— Én, akinek nem volt többé egyebe, mint egy falu utcái.

25.— Én, aki nem ismertem többé ezt: egy kapu belső oldalán lenni.

26.— Mit cselekedtem ifjúságommal és erőmmel?

27.— Mit mondtam kialudt hangommal?

28.— Küzdelmem minden napjain mit tettem a valósághoz, ami becses és használ az embereknek?

29.— Valami közepes dolgot, de nem eleget.

30.— Csaknem semmit se tettem és félek este.

31.— Én, aki megrémülök fájdalomaitól.

32.— Vádolom magam mindazzal, amit nem mondtam.

33.— Boldogok, akik nagy nevet hagynak hátra, hasonlót egy pásztorhoz a ködben.

34.— Az apostol, aki győzelmes lesz egy napon, mégis hasonlatos lesz mindazokhoz, akik legyőzettek.

35.— De ez nem én leszek.

36.— És még ha eltűntem is, nem leszek-e egyedül?

37.— És leültem egy kőre, ahol ültem, mikor tisztán beszélt hozzám a szerelem és a halál egykor. Láttam a nagy fügefát, mely a falu fejét alkotta és fölötté a csillagok térségét.

38.— Ha a szelid életet élném, mely kissé minden élőnek megadatott,

39.— Mivel ez az egyetlen, ami neki megadatott?

40.— íme: itt maradni. Birni egy házat, elhelyezkedni rendesen a munka által.

41.— Mindig szemközt lenni a tér nagy fügefájával és a rendes fügefával a kapu előtt.

42.— És mindaz, amit újra fölleltem, anélkül hogy megtaláltam volna.

43.— Nekem is lenne asszonyom, aki barátom is lenne,

44.— És testünk, könnyedén elfáradva, semmire sem támaszkodnék, csak egymásra.

45.— És lennének nekem is gyermekeim.

46.— Egy, kettő vagy három.

47.— Ahelyett hogy a városok pusztaságába kiáltanánk, melyek erősebben kiáltanak, mint mi és rosszabbak, mint a puszták.

48.— És eltaszítani az emberek elutasítását.

49. — Így gondolkodtam, míg reggel lett.

50. — De az éjszaka boltozata alatt megtaláltam gyermekségem mélyén a tisztaságot, mely benne volt.

51. — Összegyűjtöttem az együgyűséget, mely a mi kincsünk.

52. — Kiálts. Haladj mindig és igyekezz elmenni mindenhova, ahova lehet.

53. — És az emberek embere lenni.

54. — Boldogok, akiket üldöznek.

55. — Reggel körülvevének és mondák: Gyógyítsd meg a beteget, aki itt fekszik. És ezt, aki vak, mint a kéz.

56. — De neheztelve mondák nekem és keserű szájjal és ebben a faluban senki sem hitt bennem.

57. — Mert ismertek engem hazuról és ismerték anyámat, testvéreimet és ismerték atyámat.

58. — És ismételték: Ez Jézus, az asztalos és mi több?

59. — És bezárkóztak hitetlenségükbe.

60. — És én nem adhattam meg ennek a betegnek a testi őszinteséget.

61. — És ő megmaradt betegségében.

62. — De a kutyát, mely kicsiny volt, mikor elmentem, megtaláltam, és vén volt és alig nyithatta ki időktől megsebzett szemeit. De akármily kevésé nyitotta is ki, megismert és egészen boldog volt. Ő első napjától az utolsóig féltette számomra a szeretetet. Én csaknem nem szerettem már és halála bennem szomorúbb volt, mint benne.

63. — És ha nemsokára ez a kutya meghal,

64. — Halála oly nagy lesz, mint az élet.

65. — De csak egészen kis gyászt fog okozni, amit sajnálok.

66. — Mária Magdolna.

67. — Megszemlélt. Közeledett, reszkető kezekkel. Szóltam hozzá: Meg ne érints. Megállt előttem és karjai lehullottak teste hosszában.

68. — Megragadott a kíváncsiság és mondám: Mária, Mária, nemrég mindazok, akik velem voltak, utánad futkostak és te nem utasítottad el őket magadtól.

69. — Csak tőlem egyedül tagadtad meg magadat.

70. — Ő mondta: Mert téged szerettelek.

71. — Gyermekhangja szólt tovább: De most enyém az éj.

72. — Meggyógyítanám kissé, nem egészen, szivemnek gyengeségét.

73. — És mivel ez a homályosság, elmennék egy napsütötte pusztaságba.

74. — Ő fehér köntösben volt és a nap erre a fehérre angyali fehérséget terített.

75. — Olyan lett, mint aki jósol:

76. — Te megvigasztalod a szerencsétleneket.

77. — De én nem *tudom, hogyan* fogod cselekedni.

78. — Azzal büntetnek, hogy mások előtt kell lenned.

79. — Ellenségeid megvernek, és barátaid megtagadnak.

80. — Csak te leszel a magad segítségére.

81. — És én, a szegény és kirekesztett, aki ségédre megyek, de nem segíték.

82. — És szólt még:

83. — Te nem ismerheted a varázst, melyet reánk gyakorolsz. Csak te nem ismered. Ha azt mondom neked: te, te nem tudod, mit mondok.

XXV. FEJEZET.

1. — Ez időben történt, hogy egy éjszakán hirtelen megnövekedénk.

2. — Mert az eget megnyíltak.

3. — És megnyitattak előttünk, mint a Vöröstengeter.

4. — Mert a csillagok megszagaták az eget, minden csillag a maga üregében és lelkünk fölemelt szeminkkel szállt a világosságnak e dolgai felé. És úgy éreztük, a végtelen bennünk kezdődő ünneppé lesz.

5. — Bennünk, kik mélyek voltunk, mint a föld.

6. — Ez szép. Látszik, hogy nincs semmi.

7. — Ez ige, melyet sötét csoportunkból intéztem a kék foltok felé. mindnyájunkat a csillagok kertjévé tett.

8. — Mert nem voltak mások, mint tekintetünknek csúcsai.

9. — És mi meggyökerezettük őket az álmokban.

10. — Egyik szólt: Az éjig megyünk.

11. — És én mondani mertem a világhoz szólván:

12. — Ez a mi húsunk és vérünk.

13. — Mivel az éjig hatolván, nem léphetünk ki magunkból és tekintetünk testéből.

14. — Íme, hát az igazság szépsége.

15. — Szegény Júdás, a kis számító, ettől kezdve meghajolva járt, mintha köpenyébe rejténé az éjszakák ragyogó kincsét és egy ember, aki így ittasan és zavarodottan találkozott vele, mikor tőlem elvált, kérdé:

16. — Mi az, amit mondott?

17. — És szegény Júdás ámulva felelé:

18. — Azt mondta, hogy ő az új Isten.

XXVI. FEJEZET.

1. — És én nem tudtam, hogyan cselekedtem.

XXVII. FEJEZET.

1. — A domb sötét kerekségén a felhők talapzatául fák állottak, soványak, mint akiket a tél foga marcangol.

2. — És amik kereszttek voltak, melyeken testek foszlányai függtek.

3. — A vesztőhely lábánál elterülve hevert az ő nagy legyőzött teste.

4. — És körülötte jajgattak vadul, villámokkal arcukon.

5. — Jairus, Eleázár, Jakab, Simon tanítványom, Juda bar Abbas, leszálltak a hegyekből és Galilea erdeiből, a Jordánon túlról és a Jordán partjairól. Tudósultak Simon tanítványomtól, aki elment egy estén, hogy értesitse őket.

6. — Mert három felekezet van a világon: a Farizeusok, a Szaduceusok, az Esszenusok. Ezek itt mások: Zeloták, akiknek arca villámlik, a mennydörgés fiai.

7. — Mert a nevük Boanerg.

8. — Egyik beszélt és elmondta a dolgot.

9. — Beszélte: Fegyverrel mentek azzal, aki Juda bar Juda (tudod, az, akiről Gábiel arkangyal hírt adott anyjának, Salóménak, akit megmutatott neki Dá-

vid trónján, az, akit akkor Heródes meg akart ölni, fölkoncoltatván minden kis gyermeket). Összeütköztek egy római légióval. Nemde, nem voltak erősek. Elejtettek hármat közülök egyszerre, e Filiszteusokból, amint tették Benaja, Hasael, Ethanan, bethlehemi Dodo fia és mint más szolgálói Dávidnak, az Ur fölkenntjének. De őt leverték. Én elfuthattam és visszatértem éjszaka, teljes sötétségben, előretartván kezemet, botló és rettegő lábbal, hogy megkeressem az ő testét, melyet ott hagytak a földön.

10. — A jósnő megmondá: Megölik.

11. — Tegnap este történt. íme. Nem akarta, hogy megfizessék a római adót. Nem ivott bort, sem részegítő italt. Sohasem kenette magát az emberekkel és tartózkodott a fürdőktől. Kegyes volt és térdének bőre a térdreborulástól kemény lett, mint a teve térdé.

12. — Szent volt ő és mégis, Zelota is volt.

13. — Tökéletes volt.

14. — Istennek szentje volt.

15. — Mivel mikor született, különös híradás szólt róla, mint Sámsonról, Sámuelről és Zahariás Jánosról.

16. — Hangja fölszáll munkánk értelmében, mint a felhő, mely az orkán leszakadó jelvénye.

17. — Juda a fiatal oroszlán, mondja Jákob a Thorában. Ha lefekszik, szemei félig nyitottak, karmai a sziklákon függenek, ki kelti föl?

18. — Aztán szemlélve a földet, melyen a Mosatlan hevert, a lázadók mondák:

19. — Azonban ő nem marad fekvé és holtan. Az arkangyalnak lesz igaza. Teteme fölemelkedik lábain.

20. — Akarattal elaludt, mint Ezechiás, akit kivégeztetett Heródes prokurátor, hogy kedvében járjon Július Cézárnak, mint Gamalai Juda, akinek elmetszet-

ték a torkát a Templom és az oltár között és mint Zachariás, akit szintén ott öltek meg. Mint azon ostromlottak, akik ötezen voltak és akiknek ötezer tetemét a Római úgy találta összefonódva, megöletvén saját kezeiktől; mint azok, akik a légiók előnyomulása elől a hegyek csúcsáról letaszították asszonyaikat és gyermekeiket, aztán magukat is utánuk vetették. Átkozottak, akik megegyeznek a Rómaival!

21. — Egy Zsidó, karjait a levegőbe emelve, mint a pálma, monda: a rossz Zsidók az igazi ellenségei az igaz Zsidóknak.

22. — Egy aggastyán egész erejéből kiáltotta: Jeruzsálem, Jeruzsálem, aki megöled profétáidat és megkövedezed azokat, akik hozzád küldettek, minden ártatlan vér, mely a földön előmlött, visszahull reád Ábelétől Zachariáséig, akit megöltetek a Templom és az oltár között.

23. — Egy gyulladtszemű Zsidóasszony éneklő hangján szól: Mi lett a fiamból, aki térdeim között nőtt föl? Nem tudom. A zivatarok szele és a viharok eljöttek és kitépték kezeimből. Annál jobb. Bethezori Mária, Eleázár leánya, monda, az éhező zsidó katonáknak odaadta ennivalóul gyermekét.

24. — És mindnyájuk szeme megnövekedett az éjszakában.

25. — Tehát viszontlátták őt állva, ingadozva és kábultan még a haláltól, kiterjesztett karokkal, mint a kereszttelen keresztrefeszítettet, akit megfosztottak borzalmas támasztékától.

26. — Mint Gamalái Juda és Sadok, akik föltámadtak és tűz jött ki a szájukból és hatalmuk volt — ahogy a nép beszéli — hogy elzárják az eget, hogy ne

essék. Ez történt e két olajjal fölkenettel, e két tanúval, amit a görögök úgy neveznek: martyr.

27. — És látták az ő súlyát emelkedni az égnek; és a nappal világosságában látták a földön elválni az ő sarkait az árnyékától.

28. — Te látod azokat, akik hevernek és halottak és azokat, akik körül állanak. Nos, ezek ugyanazok a valóságban. Nem lehet többé megismerni azokat, akik állnak és azokat, akik nem állnak, úgy, hogy te nem tudsz bennünket megszámlálni.

29. — És a két szem nélkül való gödörrel arcában a fekvő harcos figyelmesen nézte, amit a túlélők mondtak.

30. — Így beszéltek a pusztában, ahol a természet szele kissé eloszlatta a Heródesek szagát.

31. — Beszélük: a tömeg gyáva és minden emlékezete elenyészik. De mi, a Szentek, kihozzuk a földből Izrael bátorságát.

32. — És hitét.

33. — Mert Izrael a választott nép. A mindenség a Zsidóknak adatott Isten által, aki szólt hozzájuk a Sinaj ormáról szócső segítségével. Dávid nemzetsége nemkevésbé kiválasztott, hogy őket vezesse és uralkodjék Judeán és a világnak nem tengeri részén, teljesítve a Mózesrel kötött szövetséget, a Frigynek Tábláit, melyeket Isten vésett az ő saját ujjával (nem egyszer, hanem kétszer) és meghozva a győzelmet a legyőzötteknek.

34. — Mi Zeloták, Kanaiták, Názáretiek, örökösei az ígéretnek,

35. — Hozzuk a világ utolsó ezer esztendejének, mely éppen kezdődik, a Zsidók sikerét a Római bitorló, a hétfejű szörnyeteg ellen, Cézár, Poncius Pilátus, és a

rőt sárkány, Antipas ellen, aki az Edomita Ésau arcát és vörös szőrét viseli, és akié a Dekapulus tíz szarva.

36. — És terelni fogjuk a nemzeteket vasvesszővel.

37. — Izraelt a római sasok fölé helyezzük. íme, az írott Dolgokat miképen értjük és miképen élünk velük.

38. — És valóban letépetnek a szárnyak, mint Juda ben Zippori és Mátyás, Margaloth fia cselekedtek a szín-arany szárnyakkal, melyeket Heródes, az Idumeus átkozott magzatja helyeztetett a templomra. És letépték a Nagy Heródes színe előtt. Ki mondta nektek, hogy így cselekedjete? Ők felelének: A mi Szent Thoránk!

39. — Mert a cselekvők az igazi tudósai a Thórának.

40. — És az, aki az egész hosszában a földön feküdt arkangyal termetével és akinek szemüregei bennünket néztek az éjszakával, nyitott szájával azt mondta: úgy van.

41. — Most ő halott és halott marad, mondta Juda bar Abbas, aki felém fordult:

42. — Akarsz a Zsidók királya lenni?

43. — Mert te valami dolog miatt vagy itt szorongattatásunkban.

44. — Mert te megtisztítottad a bélpoklost és megvilágosítottad a világtalant, még az engedelmeskedőket is meggyógyítottad, monda Simon.

45. — Mert elmentem egy estén veled eltelvén, emlékezzél, azokat tanítani.

46. — Mert hallottuk, hogy Názáretinek neveznek téged, hogy kiáltottál a gazdagok ellen és Istennek királyságáért és szóltál az igazságért, az irgalomért, a hitért.

47. — De az igazság, az visszaállítása Dávid háza-

nak, (melyről azt mondják, te vagy), az irgalom, az visszaállítása a Zsidók állapotának, a hit visszaállítása az ő Elégtételüknek.

48. — Mi felelni valód van erre? Hallgass! Mert nincs felelni valód.

49. — Mondom neked, mi vagyunk igazi és egyetlen beteljesítői a Törvénynek, a végső harcnak Isten királyságáért és az örök életért, ami halhatatlan dicsősége a zsidó hódítónak.

50. — Mert a Megváltó nevét szüntelenül körülveszi és dicsőíti Izrael utódainak sokasága.

51. — És nem más az ő örökkévalósága, mert az ég nem tükröződik a sirok fekete vérében és a férgek nem okádják ki az embereket, akik elmúltak és elszünyedtek.

52. — Az igazi Kijelölt az ajtóknál várakozik, de elvégzi, mint a szeráf, hogy a Zsidók Abbaddonnak ne* vezik és a Görögök Apollónak.

53. — Ha kell, jární fog a tengeren, mint a nap és megsokszorozza a kenyeret, hogy semmivel táplálja hadait.

54. — Akkor te leszel az.

55. — Kérlek, légy te a messiási pestis.

56. — Változtasd vérré a vizet és tudj sebeket ütni a mezők földjén.

57. — Meg kell ölnöd a gazdagokat és a Templo-
míg vinned a fáklyát.

58. — Meg kell drágítanod a kenyeret, hogy a búza mérője egy dénár legyen és éhség támadjon.

59. — Mert ez a jó forradalmi állapot.

60. — Hogy az Urnak Igéje általad gördüljön végig a városokon, mint a mángorló.

61. — Hordozd meg nem a békét, de a kardot a

Heródesek és Rómaiak hasán, akik azt akarják, hogy adót fizessünk és a Templom írástudóinak hasán, akik nem akarnak mást, csak a gyalázatos békességet.

62. — És akik Júdeát, Samariát és Palesztinát mind egy új Egyptommá változtatták.

63. — Tudjad megadni a Császárnak, ami a Császáré és Istennek, ami Istené.

62. — Amint mondák az adógaras felől.

64. — Mert ez a garas vegyitéke ezüstnek és ércnek.

65. — És az ezüst, mely cirógat, Istené és az érc, mely sújt, a Császáré.

66. — Légy a homokdombok oroslánja, mely kinyitván száját, mennydörgéssel beszél.

67. — Azért lettünk, mondták, hogy cselekedjünk, ami igaz és lerontsuk, ami igazságtalan.

68. — Mert kiviláglik, hogy egy napon azt mondtad egy zsinagógában (hallgattalak saját fülemmel): A Királyság most az erőszakosaké.

63. — De majd a még erőszakosabbaké lesz.

69. — És nincs más ut kiszabadítani Izraelt a száműzetésből, melyben atyáinak földjén forog.

64. — Légy Mózesnek Mózesé.

70. — így beszélek el neked részben azt, amit magamnak mondtam és ezek a szavak úgy sújtottak reám, mint csodálatos csapások.

71. — E Zsidók egymás fölé emelkedve körülöttem az esti légben és mindenféle mozdulatokat téve kezeikkel, mondták:

65. — Akarsz a Zsidók királya lenni?

72. — Kérdésük tele volt hússal és vérrel és kebléhez szorított.

66. — Feleltem: Lázadástok nem elég nagy.

78. — Nem hiszek ügyetekben, mert ti csak egy kéve ököl vagytok és ti nem tudjátok, mi az a római hatalom, hogy nekimentek homlokkal és megöliket magatokat rajta, egymás után és összezúzzátok rajt Izrael reménységét, mely mégis nagyobb, mint amaz. És nem kell a nyugalmat a lehetetlennel kísérteni.

79. — És, mi több, álmotok eltévelyedett, mivel csak bosszú, nem igazság, mert csak egy nép álma, nem a népé.

80. — Mert még ha Dávid térne is vissza Dávid alakjában, megszüntetné-e az emberek szerencsétlenségét? Nem hozna mást, csak a gonosz háborút, mely, akár vereséggel, akár győzelemmel, háborút nemzene.

81. — Vájjon — kérdezték — a farizeus civakodókkal tartasz-e, a szaduceus fertőzöttekkel, a korlátolt és bégető Esszénusokkal, vagy a gyáva írástudókkal, akik a varázskönyvekben keresnek okot, hogy szerethessék a Rómaiakat?

82. — Hogy nem, de óriás kellene ahhoz, hogy újramezdje a bábeli tornyot és meggyőzze az elveszett paradicsomot.

83. — Nem ti vagytok ez az óriás. Hol van hát?

84. — Egyszerre felelték: Te légy az. És sürgettek: El kell határoznod magad és vesd bele magad a cselekvésbe ennek a hegynek a tetejéről, ahonnan látni a királyságokat.

85. — És ez kísértés volt.

86. — De nem volt meg benne a valóság kiterjedése.

87. — Belevetném magam az örvénybe, minden emberekébe, de nem a ti vermetekbe.

88. — Ők ellene vetették: Küldetésünk lehetetlen, mint te mondd. Az ember mégis megkísérli. Mert a

lehetetlent megkísérelve teljesedik be minden lehető.

89. — Mondám: Ez a szó nem nagy, csak ha az igaz úton vagyunk.

90. — Én nem a magam nevében beszélek, hanem minden hozzám hasonlók nevében.

91. — A ti király-viszályaitokat én nem ismerem.

92. — Az emberek nem viselik a bőrükön valamely ország színét énelőttem, aki láttam őket az ő két-ségbeeséstől és portól sötét szürkületükben.

93. — És magammal vonzoló szétszagotott képét egy hazának, melynek széle a világnak határa és mely még nincsen, de már létezik.

94. — És nem hiszem, hogy az orkán zsidó lenne.

95. — Belenyugodtam, hogy az ő lelkükben legyő-zettem és Simon bar Juda gyűlölettel tekintett reám.

96. — Még azt mondta, mint egy pörölycsapás: Nem fognak megérteni és igazuk lesz.

97. — Az idők egyik estéjén, az utón, ahol a gya-loglók pusztaságot teremtenek maguk mögött és maguk előtt.

98. — Ő elment betelve velem.

99. — Legalább én azt hittem és ő is azt hitte.

100. — De valóságban nem jutott el ígémig.

101. — És a többiekkel együtt űzött, mondván: Te nem vagy semmi. Eredj prédikálni.

XXVIII. FEJEZET.

1. — A Damaszkuszba vezető úton találkoztam egy napon egy emberrel, aki monda nekem: Én Pál vagyok, a tanítványod. És én bejártam a világot a te szavaddal terhesen Simonnal, aki téged elárult.

2. — Mert a Zeloták útonállók.

3. — Lopnak és ölnek az uralomért, de nem fognak uralkodni, és majd üldözésről, fogságról kiáltanak.

4. — Azt mondta továbbá: Mégis eljött az idő, mikor a Görögök és a Rómaiak nagy műve megingott alapjában.

5. — Mert ez csak látszólagos rend volt, mely elrejtette és törvénné tette felülete alatt a dolgok zűrzavarát és az emberek szenvedését.

6. — De egy lehelet, mely nagyon hasonló a zsidó lehelethez, mindenkit, mint egy embert, e görög tákolmány ellen sodor.

7. — És ez a lehelet az élet.

8. — És mit tehet a világ felszíne a világ mélysége ellen?

9. — Tudd meg, atyáink vallásának van egy új alakja, amit előkészítünk.

10. — És mondom neked, te valamiért vagy.

11. — Én mondtam: Miben új alak az?

12. — A Messiás föllépése által.

13. — De a Messiás nem jött el.

14. — És ő: Ha nem jött el, Izrael elfárad a várakozásban és elvész, vagy pedig akárki elmondhatja: Én vagyok a Messiás és ez is a kárhozat kelepccéje lesz.

15. — És azután éppen a messiási lét a lényege ennek a második törvénynek, mely nekünk kinyilvánított.

16. — A Messiás eljött, még ha csak jönni is fog véglegesen.

17. — És íme, mit vettünk észre az ormokon, mi, az újak:

18. — A világ elveszett és halálraitételtett vétke miatt egynek: az első Ádámnak, de íme megmenekült és életre hivatott a mostani időktől kezdve vére által egynek: az utolsó Ádámnak, ki Istentől ezért küldetett.

19. — De az első Ádám a külső ember volt, a húsé és az utolsó Ádám a belső ember, a léleké.

20. — És a lélek most reánk hullott, a kegyelem csatornáján az ujakra, hogy hirdessük ezt az evangéliumot az embereknek és elválasztván egymástól az ő testüknek és az ő lelküknek végzetét, elkápráztassuk őket a jövő élettel és a halálnak gyógyításával és hogy a benne való hit pótol mindent, még a megtartóztatást, még a cselekedetet is.

21. — És íme, ettől kezdve ez a Messiás dicső fogása.

22. — Mert megösmertük, hogy te és mások, a lélekért és a belső emberért beszéltek és az igazságért és az életért és csak a szegényekért, a kufárok ellen, a hullatörvények ellen és hogy a nép megértette ezt és

szeret titeket mindenütt, ahol elhaladtatok és hogy megragadtátok a világ szívét.

23. — (És imígy te kiszabadítsz önmagamból és te voltál oka és az élet a föld kiáltásának.)

24. — És másfelől mindez következtethető az Ígéretekből, melyek az írásban vannak.

25. — Ez az, amiért te velünk leszel, mivel a nép szeret téged és szüksége van arra, hogy veled kiáltson és az Egyházat szintúgy a népre, az elevenre kell alapítani.

26. — De én: Ti eképen egész szerkezetet állítotatok arra, amit mondtam.

27. — És én nem akarom ezt.

28. — Ha azt mondom lélek, az a lélek és nem valami, ami az emberek homloka fölött röpköd; és az igazság az én szájamban az igazság és tele van a világgal és az én életem nem a halottak álma és én nem azért jöttem, hogy az élet életét üzzem és nem jöttem azért, hogy vérzővé tegyem a sírokat és ez nem mágia.

29. — Ez ellenkezőleg a szertartás megszüntetése, az igazság meztelensége és a szív kibuggyanásának kötelessége és az általunk való kezdet, amit mondtam és a helyreállítás evangéliuma amit prédikáltam, mert én az vagyok, akinek nincs vallása és ez az én egyetlen értékem, aki átkeltem itt a földön.

30. — Új dolog ez, monda ő hangosabban, hogy jobban feleljen nekem. A halált mi Isten lábai elé tettük, a Zsoltár szerint. Fölserkentettük az emberek minden halálát!

31. — Ti nem ébresztettétek föl csak az alvók kísérteteit. Én föltámasztottam az élőket.

32. — Ő felelé tehát: Szükségünk van reád, hogy a mi fiatal Bibliánk húsa légy, és föllálítsuk a törvényt.

33. — Vézna volt és lángoló és úgy látszott, elhagyja a földet.

34. — Tele volt kiáltással és villámokkal és törött darabjaival Jeremiásnak, Ezechielnak és a Zsoltároknak. Villámcsapások által beszélt és nagy szellemet lehel.

35. — És beszélt hozzám, hogy belém helyezze a csodákat, melyeket cselekedni akart.

36. — Az új kéve kész, monda.

37. — Most be kell teljesíteni a századoknak századáig.

38. — Itt az ideje megpecsételni egy névvel, mely benne van minden régi próféciában.

39. — Itt az idő megidézni az Istent, aki megöli majd a jövődőt.

40. — Kell, hogy hasonlatos legyen az emberhez, mivel a próféták ilyennek hirdették.

41. — Én mondom: Miképen lehet valaki egyszerre Isten és ember?

42. — Ha Isten és testi alakot ölt és hasonlatossá lesz a halandóhoz, ez csak az ember elámitása.

43. — Mert nincs más emberi, csak az ember.

44. — Ő monda: A mi természetünket fölvéve, Isten fölvéteti velünk az övét.

45. — Én feleltem: Nem.

46. — Ő felelé: Kell. Valamely időben az Embert az angyalok fölé kell helyezni, a Zsoltárok szerint.

47. — Erőszakosan monda: Az is kell, hogy kezes legyen és jó (mert mi összevegyítjük a kegyességet és az irgalmasságot, hogy ezzel az újdonsággal megalkossuk az új embert és elnyeljük vele a zsidó követelést, a keleti örjögést és a görög okosságot).

48. — Hol van ez a gyengéd lény, e mennyei szív?

49. — És a Dogma bálványimádója, aki egy templom nagy sírjáról álmódott a másik fölött, különösen nézett reám és monda:

50. — Talán te leszel.

51. — Akkor nevettem.

52. — Te nem tehetsz engem zsákmányoddá, mert nincs semmim, ami közös lenne veled.

53. — Nem hallott engem, mint akiket eláraszt eszméjük és monda:

54. — Behurcolunk mindenkit az új rendbe a vérbeborult hérosz követésére.

55. — Dávid fiának kell lennie, mert ez meg van írva.

56. — És korán kell meghalnia, hogy a jövő nagy messiási Ígérete visszazálljon reá és testére építeni lehessen.

57. — Meg kell halnia, hogy föltámadhasson.

58. — Az írás szerint és az álom szerint is, melyet a távolságok négy szelének lehelete vetett el a római világ minden táján.

59. — Mert ott vannak nyugaton a Sziriaiak és Főniciaiak és északon a Görögök, a Babilóniaiak keleten és az Egyiptomiak délen és mind e népek hasonlítanak egymáshoz abban, hogy hisznek egy istenben, aki karjaikban meghal és föltámad és hogy szeretik ezt a misztériumot (még ha csak egyik szemükkel látják is, mert félszeműek).

60. — És ha nem lennének előkészületek az egész világon, vallásunk nem lenne más, mint hitvány tévedés.

61. — El kell ragadnunk tőlük a vérrel való keresztelésüket és a húsáldozatot.

62. — És a föltámadásukat.

63. — Amit a görög bölcsek csendesesen imádnak, mert a lélek halhatatlanságának nevezik.

64. — És mindezt a Zsidóknak beszámítani, új keveréket készítve.

65. — Mert miképen romboljam szét a pogányok bujtogatásait, ha nem utánozom azokat?

66. — Én mondtam: Amit utánoznak, nincs kiirtva.

67. — És ezt is: A Zsidók, akármennyire sóvárognak a Messiás után, sohasem akarnák elhinni, hogy eljött.

68. — Ő mondja: A zsidó kiáltás és a bárány vére a kovász a keverékben, de ha botlik ez a nemzetség, kiadjuk az útját.

69. — Én: Ez merénylet lenne, mellyel egyetlen bűn nevében belefalazzák azt minden emberbe. És kik vagyunk mi, hogy elmondhassuk: senki nem büntelen a földön! Isten szerelme megvált bennünket, mondod te. Ezek fejedelmek multságai.

70. — És nem az igazságtalanság, tehát az élet után történik, melyet igazsággá kell tenni. Az ember fiát illeti, hogy az igazság jó legyen. Ez nincs megírva? Az ember fiát, mondom, nem az ő jövőendő árnyékát.

71. — És te a formulákkal kettős feneket adsz a síroknak.

72. — Te megrohanod a lelket a résnél, a halál félelménél és megkövezed sírkövekkel; noha, ajkaddal, a halált szándékosan pótolni a halhatatlanság szavával; és Istent cinkosává teszed az üldözőknek.

73. — Isten mondta, — szólt Pál.

74. — Isten, szóltam, azt mondta: Meghaltok! A kigyó volt, aki mondta: Nem haltok meg! Hirdetni az

embereknek, hogy nem halnak meg, annyi, mint sugalmazni a föld kárhozottjainak a sátáni tanácsot, hogy ne éljék a maguk életét és elveszítették velük szegény napjaikat — egy élő hulla cégére alatt.

75. — De — mondta — egy Isten megváltja az embereket szenvedései által, nem csodálatosan szép-e ez?

76. — Én mondtam: Demagóg!

77. — És továbbá, tette hozzá, ha hitünk a túlvilágra helyezkedik, a világ hatalmasságainak nem alkalmatlan és békén hagynak bennünket,

78. — Csalatkozol, mondtam, ha a valóságot kísértet-törvényekhez akarod varrni. Csupán azt fogod megmutatni, mennyire természet ellen való érzés az emberek vak istenfélelme.

79. — A felelet lőn: Azért mondjuk: Ez természet fölött való.

80. — Fölkiáltott és monda: Meg van írva: Eltöröm a bölcsek bölcsességét és kiirtom az okosak tudományát. Nem mutatta-e meg Isten, hogy e világ bölcsessége csak balgaság? És tetszék neki a balgaság által, melyet mi prédikálunk, megváltani azokat, akik hisznek.

81. — Én mondtam: Sophista!

82. — Messziről Izrael prófétájának látszott, de közelről ruhájából a görög számítás szaga szállt.

83. — Nem szabad, mondtam, az igazságnak olyan tekintélyt adni, ami porrá omlik, ha az ember kinyitja szemeit.

84. — Mert kinyitja.

85. — Megösméri, hogy az ember nagysága az ember; megösméri azt is, hogy az emberek nagysága az emberek.

86. — És így van, hogy az ember végzete és az embereké egyforma lesz hasonlóságban.

87. — A te átalakításod nem változás és te sok roszzat adsz semmiért.

88.— Ő felelte nekem: Te nem tudod, mit mondasz.

89.— Kell egy állandó törvény, mely a kérlelhetetlen ceremóniákra támaszkodik.

87.— Melyek az embert kovácsolják.

88.— És melyek megtartatnak a vezetők által.

90.— A belső misztériumok nem mutatkoznak nyilvánosan, ez az egész.

91.— Kell a látható erő és az egyetértés a királyokkal, hogy előbbre juttassuk a világot.

92.— És kellene a szögek, hogy a földhöz rögzítsük az égi szerkezetet.

93.— És kell egy kereszt is, a Zsoltárok szerint, hogy ahhoz lehessen szegezni!

94.— Ő monda, akinek szüksége volt az én meggyilkolt testemre, hogy karjaiba fogja és elhelyezze az ő mitológiája közepén:

89.— Akarsz a királyok királya lenni?

95.— Én mondám: Az én tanítványaim között sohasem fognak katonát találni az elnyomók és az igazságtalanság. De az én tanítványaim között megtalálják az igazság katonáit.

96.— És Pál monda nekem, Jézusnak: Te nem tudod, mit mondasz. Én, aki egyszerre vagyok Zsidó, Görög és Római, én erősebb vagyok, mint te. Eredj prédikálni.

100. — Az építők fajtájából való volt.

101. — Aki sikert arat a földön.

XXIX. FEJEZET.

1.— Mikor elment, egészen egyedül akartam maradni.

2.— A pusztába mentem, hogy félreállhassak. Izgattak a gondolatok és az emberfölötti fáradtság járma.

3.— E lázadók miatt és e tudós miatt.

4.— Mert ez a Pál is, mint Simon a Zelota, velem eltelve távozott a világba. De ő sem értett meg jobban.

5.— Eképen az igazságot szórva, kétoldalt tévelygést vettem.

6.— Ne lenne az igazság beteljesítéséhez csak ez a két útja ennek a két embernek?

7.— És az egek királysága csak Jeruzsálem lehet, nagy, mint egy trón vagy csak a halottak városában?

8.— És hogy az est leszállt, úgy láttam a homok és a kövek láthatárán, egy város jelent meg szemeim előtt palotákkal, kertekkel és fákkal és oszlopokkal, melyek tükröződtek lábaik alatt a tavakban és fölötte isteni nagy fényesség.

9.— Tudtam, hogy a puszták vándorainak délibábja ez és hogy e város meg e fényesség nincs a valóságban, hanem csak az én szemeimben.

10.— És hogy én teremtettem mindezt, kinyitván

szempilláimat és hogy lerombolom az egészet, ha bezárom azokat.

11. — És hogy ez bizonyosága hatalmunknak és hogy ezt cselekszük folyton.

12. — Egy tekintet kell föltárni a láthatárt és megfordítani a teret; valahol egy lehelet kell, hogy a világ éljen.

13. — Mert ő az, mondom, az ember, aki kiteríti az ég kékségét és akinek a lelke jár a tenger hullámain.

14. — És aki odahordja a hegyeket, ahol vannak, ha rájuk néz.

15. — Akinek a szeme fölmelegíti az égboltozatot, belekebelezve a Medvét, az Oriont és a Plejádokat.

16. — És aki beszél az égről és a földről.

17. — És a szívről, melynek az igazság a ferde zuhatagja, mely a nyugodt vízszín felé bömböl.

18. — Én tudom.

19. — De ti többiek, ti csak a délibáb kőművesei vagytok.

20. — Hogy az este megtorlódott és nem látszott más, csak az ég, behúzódtam aludni egy barlangba, ahova sok szent ember húzódtott előttem.

21. — És nagy nyugtalanságban aludtam el annak miatta, amit a vallásújító mondott nekem.

22. — És emberfölötti világosságra gondoltam és láttam ezt a világosságot emeleteket alkotni az égen.

23. — Még eléggé ébren voltam, hogy mondhasam: Istent látom álmomban.

24. — Mint minden ember.

25. — De én, én tudom.

26. — A sötétség összehúzódott és a sötétségből kialakult egy arkangyal.

27. — Egy élőlénynek világosság fölött való nagy

átlátszósága volt, vakító síkokkal, hasonlatos az éjszakában meggyülemlett emberpalotához. A hajnal zöld és rózsás anyagából való sugaras hat szárnya és rengeteg fehér köntöse, melynek alja elterült a földön, mint az egyiptomi gúla és roppant, kitárt, a magasságban szétfosló keze, mint a felhő a hold előtt és félig elfordult arcán, fönt, szemének kristály domborulata. És havas ormán ennek a feltorlódo angyalnak lépcső kezdődött, melynek korlátjain csillagok fűződtek szélesen.

28. — Minden eloszlott. A sötétség újrakezdődött és nem tudom, milyen jelről megismertem, hogy a királyok learatott csatamezőire kerül és hogy a folyó, mely ott ömlött, meleg lett és hogy az alaktalan homálnak iszonyú alakja van: halottak őrzőngő mozdulatokkal és nyitott szemekkel, akik nem akartak aludni.

29. — De annyi halott volt ott, hogy mindnyájan egymás karjában voltak.

30. — Az anyaföldön hevertem, mely kiált hozzánk: íme a kenyered. És akihez mi kiáltunk: Te nem ölsz!

31. — Mint aki egy oázisba menekül,

32. — Én Nehemiás nagy napjaiba menekültem,

33. — Nemzetségem tiszta esdeklésében.

34. — De egy hang monda: Nézd meg jobban az eseményeket, melyek megbéklyózták gyermekségedet.

35. — Esdrás kis ember volt, ő, aki azt monda, hogy Isten Jeruzsálemben lakik.

36. — És Esdrásnak és Nehemiásnak bűne az volt, hogy egy alacsony eszmét vittek a Zsidók bünbánatának csodálatos nagy erejébe.

37. — Mert ők Izrael ellen dörögtek, nem azért,

mert Izrael rosszat cselekedett, de mert a számkivetettek feleségül vették az ország asszonyait.

38. — Ez a fajnak önössége és fősvénysége volt.

39. — És ők a nagy zsidó szomjúságot szennyes vízzel oltották.

40. — De nem csak ennyi volt.

41. — Fölhasználták rendkívüli kezdeményező bátorságukat mindenre, hogy behozzák az engedelmesség rettentő szabályát és az áldozatok kényszerűségét, az adófizetést a vallásnak, a dézsmát, az áldozatot pénzben és elsőszülöttekben, hogy megkövéritsék az áldozó papokat, a lévíták seregét, az ajtónállókat, az énekeseket és a Nethineusokat és a többi vezetőjét az Isten házá-
nak.

42. — íme ez volt a tervük.

43. — És a Zsidók fölkeltek és nem akarták.

44. — De a felülről való fondorkodás erősebb volt, mint a nemzetségek.

45. — Az ellenállás elkopott, és a gyermekek bele-
nevelkedtek a szolgaságba és szerették őrijöngő zűrzava-
rát a zsidó szertartásoknak.

46. — És alávetvén magukat, meghajoltak.

47. — Mert a hit engedelmeskedik.

48. — És Izrael akarata ellen magába szállt és
csontváza uralkodott a húsán.

49. — Lásd, ez az ember tiszta pillanata.

50. — Az éjszaka megszűnt bekötni szemeimet és
egy dolog látomását láttam, mely kezdődött és meg-
szűnt a felhőkben. Bábelnek Tornya, mely a földről az
égbe nyúlt és visszahullott önmagába, elenyészett és
nem volt más, mint az élő hegyek lába. Látomásom ösz-
szeomlott, mint az elveszett paradicsom.

51. — Álmomban a földön vergődtem, a sötétség-

ben, mely oly sűrű volt, hogy kezemmel érinthettem és kiáltottam: De a Törvény Könyvei!

52. — Akkor láttam a Templom belsejét, éjszaka, álmomban. Fekete volt, de a Templom belseje.

53. — És az éjszakában egy ember közeledett az oltárhoz, mely. nem egészen az volt, melyet ismernek, mert ez bizonyára az előbbi, sőt az azelőtti Templom volt, Salamoné.

54. — Ez az ember ... Tolvaj? Nem, mert egy könyvet helyez az oltárra és elmegy.

55. — De, tolvaj.

56. — Mert ez a könyv megvan. Az írástudók és papok serege készítette a maga kedve szerint.

57. — Ez a könyv lesz a Törvény Könyve. Mondani fogják: Létezik az idők óta, és az égből hullott alá. Isten helyezte el az oltáron. És gonoszul bánnak azzal és megölik, akin meglátszik, hogy nem hisz a vakító betűknek, melyek e szót alkotják: Kinyilatkoztatás.

58. — És ez volt második Jerobeám és Josiás alatt.

59. — És Esdrás idejében is.

60. — És Esdrás monda: A Thora magától Mózes-től származik. Ezt monda akkor, mikor a Thora új volt és ezer esztendővel Mózes után.

61. — Nem biztos, mondja egy bukott angyal, hogy nem Izrael Írástudói találták ki a hat nap alatt való teremtést azért, hogy igazolják a szombatot.

62. — És könyökére támaszkodva ez eltaszított fetrengett nevetében e roppant istenkáromlás fölött, mely talán nem volt istenkáromlás.

63. — Észrevettem egy templom pillérje mellett táblájára hajolva az írótt abban a köntösben, melyet a világ Teremtése teremtett.

64. — És volt a sötétségben egy égő gyertyatartó;

egy emberi kéz ujjai jelentek meg, melyek írtak a gyertyatartó előtt:

65. — Dániel és Énoch Könyvei nem valók sem Dánieltől, sem Énochtól.

66. — Tudd meg, kiáltotta egy hang, hogy a Szent Könyvekben a próféciaák az események szerint készültek.

67. — És tudd meg — és a hang még hangosabban szólt — lesznek új szent könyvek, melyekben az események a próféciaák szerint fognak készülni.

68. — És hallottam énekeket, melyek mindenfelől zengtek:

69. — Dicsőség Jézusnak, Mária fiának, Dávid fiának és Isten fiának!

70. — A jövő látomása volt ez, mely kibontakozott és helyet foglalt a térben.

71. — És az ember a damaszkuszi úton benne volt mindebben.

72. — Ismét láttam az Írástudókat, a doktorokat, a papokat, a remetéket, az egyházakat, a zsinatokat, szolgálattevőit egy trónnak, akik vitatkoztak egy bástya mögött.

73. — És a hang: Teveled foglalatostkodnak: Krisztussá változtatnak. Átalakítják alakodat. Odaszegeznek életedet változhatatlan szövegekhez, Téged, aki mondtad: Nincs közvetítő, ők téged magává a Közvetítővé tesznek: Megköveznek téged a te neveddel.

74. — Te ledöntötted Izrael bálványát és nem hagytad meg csak az igazságosság nagy emberi bárkáját, de az ember a damaszkuszi úton más istent tett a szép üres helyre.

70. — Ahelyett hogy az életet helyezte volna oda.

71. — És Mózes törvénye és a görög mese egy-

másba olvadnak és te, a középben, összezúzva, nem leszel más, csak vérednek zápora.

77. — Sohasem fogod tudni mindazt, amit veled tesznek, még most, hogy mondom, most sem tudod.

78. — És nincs senki, aki megvédelmezne és tanítványaid tanítványai azt mondják: Ámen.

79. — És ti mind, emberek mindenfelé, hívők, megszámlálhatatlan, szegény emberek, ti alig tudjátok, amit forralnak. És csak azért éltek nyugodtan, mert nem gyanítjátok, amit ellenetek terveznek.

80. — És elkövetkezik, hogy a szegények és kitagadottak fognak életet lehelni ebbe a te húsod foszlányai-ból kitépelt tanításba és a világ élő erejét alkotják belőle.

81. — Mert nem fognak látni és ölelni benne mást, mint a nagy nyomorúság hasonlóságát. Akiket eláraszt a fájdalom, szeretni fogják a tövissel koronázott királyt.

82. — Nem igyekeznek megérteni azt, ami tul van az értelmén. Hogy egy Isten ember legyen és egy ember isten. Szeretni fogják ezt az eszmét vakon, anyai szeretettel.

83. — De ha ez a tanítás szilárdan uralkodik az 6 megszőgezett istenével, akkor megszűnik a szegények és üldözöttek dolga lenni.

84. — Mindenütt, mindig.

85. — Fölsikoltottam a kövek között, ahol hevertem a valóság csatájának mezején, éjszakai órán, mikor az emberek és a népek elenyésznek helyeiken, éjszaka, mikor üldöz a sötétség és kiáltani akartam messzire fölötte: Ne higyjetek e mesékben!

86. — De nem volt erőm ezt kiáltani és még halanom kellett:

87. — Akik hozzád hasonlítani fognak és föltámadnak, elítéltetnek és megöletnek a te követőid által, akiknek te idegen leszel. Óvakodj azoktól, akik Názáretieknek vagy Szegényeknek nevezik magukat.

88.— És a vallás visszavéttetik a szegényektől, aü ő igazi anyáitól és ellopják a szerencsétlenektől.

89.— Azokat még jobban elmeríti a földi mélységekbe és megfosztja őket a világosságtól és az örömtől.

90.— Kétarcú vallás,

91.— Mely a bajt hozza a földre, de azt mondja az ég alatt, ismételve a te szép tanításodat: Hallgassátok, mint beszélem a jót.

92.— És fölkelti az igazak megcsalatkozását és haragját.

93.— Akik a századok legyőzöttjei lesznek.

94.— Mint te.

XXX. FEJEZET.

1. — Mindent betakart a napnak fátyola és eltöltött az öröm, mikor bementem Jeruzsálembe, hogy fölkeressem a népet, melynek találkozózt adtam.

2. — Egy nöstény szamar csikóján ültem és tanítványaim pálmákat lobogtattak és az emberek összefutottak mondván: Ki ez? és boldognak lászottak, hogy látnak.

3. — És a sötét álmok eloszlottak bennem a napnak e pazarlásától.

4. — És egy világtalan egy kövön ülve kérdezte, hogy mi az és akkor kissé felém fordítva arcát, melyen az árnyék láthatatlan, fenhargon szólított engem és egy ember, akit behavazott a bélpoklosság, az ő borzalmas páncélja kegyelméből egészen hozzám jött és egy másik világtalan kezeit felém nyújtva közeledett, mondván: egy egész világ van mögöttem.

5. — Mikor a Templomhoz érkezénk, már összegyülekezve láttam a papi nemzetség fejéit és Izrael véneit.

6. — És voltak ott, távolabb, római arcok.

7. — És látván ezeket az embereket, a damaszkuszi ut emberének szavai visszatértek lelkembe.

8. — És mind fölindultak irigységgel ellenem és én fölindultam haraggal ellenük, mert ők azok, akiktől minden baj jött és jönni fog.

9. — Nem inerteek semmit mondani, a népnek élén állván, mely összeverődött.

10. — És megfordulván és látván a népnek sokaságát, mely szemközt állt a hatalmasok sorával, megindított a részvét, mert szétszórtak és tévelygők voltak, mint a birkák és nem volt pásztoruk.

11. — És szóltam azokhoz, akik velem voltak:

12. — A termés dus, de kevés a munkás.

13. — Mert a nép a földből nő, mint a termés, melyet ő termeszt és mint az ő munkájának műve.

14. — De mindegyik közülük elválík a többitől.

15. — És a tömegek nem tömegek, hanem mérhetlenségek morzsákban.

16. — János monda: Ez a rész, mely az egészet teszi.

17. — És én: Igen, de ez az egész, mely a részt alkotja.

18. — És az emberi végtelennek mozgása kétségbeejtően lassú. Nagy büntetése a tömegeknek: a lassúság.

19. — Mindent tehetnének, ha akarnák.

20. — Akarnák, ha tudnák. De mondom nektek, a tudás műve meglassúdott és visszamaradt és ez a lidércnyomása az egész világnak.

21. — És akkor szenvedésük és kapzsi mestereik utálatában, gyűlöletében annak, amit Pál mondott nekem és amit hallottam a vak és eltékozolt lázadásról,

22. — Gondoltam:

23. — Oda kell adnom az életemet.

24. — Már gondoltam erre: Föláldozni magam, följajnlani haláloamat képletesen. Hirdetni testemnek

megszaggatását, hogy a szétszórtak egyetlen testet alkossanak.

25. — Én, aki tapogatva megkísérletem, hogy a cselekedetek fejedelme legyek,

26. — Halálom lenne a legnagyobb cselekedet, amit művelhetek, hogy fölbresszem a halottakat.

25. — És vereségemből győzelmet csikarjak ki.

26. — És eljött a kellő pillanat.

27. — A pillanat, megcsillogtatni véretem.

27. — Voltak a Templomban pénzváltók és kufárok. Rájuk vettem magam, fölbontottam asztalaikat és székeiket és kiűztem őket a Templomból a nép előtt, reájuk kiáltván:

28. — Ez a könyörgések háza volt, de ti a latrok barlangjává tettétek.

28. — A nép helyeslő zúgást hallatott felém.

29. — És én kiűztem az áldozati állatokat is és azokat, akik árulták és vezették, kiáltván:

30. — A Templom csak egy hatalmas vágóhid egy kaszt vezetése alatt.

29. — És a nép e pillanattól kezdve hitte.

31. — Azok fönt, akiket arculütött cselekedetem és akiket megrohant a nép kiáltása, hallgattak.

32. — De én jól tudtam, hogy azt mondva és cselekedve, nem soká élek.

30. — De a Rómaiak még közömbösek voltak.

33. — És én mondám az előttem élő és mozgó városnak:

31. — Tépjétek le láncaitokat, ti, akik akarjátok!

32. — Mire vártok, hogy haragra gerjedjétek?

34. — És hogy megmondjátok azoknak, akik csak a maguk hasznára vezetnek benneteket: Mi jogon?

33. — És hogy jóra változtassátok a rosszat?

44. — Hallottam néha, hogy azt mondták nektek: Ha megütik az egyik arcodat, tartsd oda a másikat.

45. — Hamis próféták voltak azok, az álmok eltérítői és tolvajai a reménységeknek.

46. — Mert annyi ez, mint a jót kiszolgáltatni a gonoszoknak.

47. — Mert azok fölládoznak titeket egy tanításnak, mely azt mondja: legyetek jók! hogy ne kelljen azt mondania: legyünk igazak!

48. — És azt kiáltom nekik én, a fölládozott: Ne áldozátok föl magatokat!

49. — Aki fölládozza magát, nem elég jó,

50. — Aki megöleti magát, gyilkos. Jól tudják a reménység aratói, hogy a jóság itt a földön csak a jóság kísértete lehet és hogy a gonoszok nem repülnek el. Fölládozni magad annyi, mint nem érteni magad.

51. — Dániel nagy igéje, mely uralkodik a többen, mint a mennydörgés kupolája, és Ézsaiás és Jeremiás és az Örökkévaló valamennyi szószólójának csak az igazság van az ajkán.

52. — Az igazság valóság és vér és forrás, mint a sziv, mely a testnek teste. Nem mondja: Szeretet, azt mondja: Tisztelet, azt mondja: Világosság.

53. — És ezt mondván: elvegyíti az eget a földdel és a valóságot a néppel.

54. — Nem annyira a jóságról beszélnek nektek, mint inkább, hogy megszabaduljanak tőletek, megindítanak titeket a felhők közé és megakadályozzák, hogy valaha cselekedjetez valamit azért, hogy a háborút békévé változtassák és a rosszat jóvá.

55. — Mert mindazok, akik építettek, karddal övezték derekukat; és így építettek; és a kürt mellett volt, mondta Nehemiás.

56.— Láttam a gyülekezetben Zahariás Jánost, a kezdőt, aki visszatért és én az ő otlétére támaszkodva kiáltottam:

57.— Meg van írva: Szájadba adtam az én szavaimat, hogy gyomlálj és rombolj.

58.— Ha vannak ellenségeid, harcolj ellenük.

59.— De ismerd meg őket előbb.

60.— Nem azok ők, akiket te gondolsz.

61.— Nem az idegenek azok és a pogányok.

62.— Valaki a papok közül monda:

63.— A körülméletlenekért beszél!

64.— Kinyújtott ököllel kiáltá Jehkiel:

65.— Te elköveted a nemzeti bűnt!

66.— János Zahariás, aki közöttem és a tömeg között állt, karjaival hadonászva felelt neki:

67.— Mi az a nemzeti vétkek? Hova sorolod a bűnök között?

68.— Én mondám: Csak két emberi valóság van: mindegyik és mindenki.

69.— Semmi szegénye a földnek nem idegen a földnek másik szegénye előtt.

70.— Ha a szegény igazság beszélni tudna, mit mondana?

71.— Nekem sehol sincs hazám.

72.— Ezsajás kiáltá, mondom magamnak: Én téged a nemzetek sugarává teszek, így beszélt Jahve; az emberek megvetettjévé; az uralkodók rabszolgájává.

73.— És a próféták, akik vallották, hogy az Örökkévaló kiterjesztette a Törvényt az egész világra.

74.— Ki merné utánuk összezsugorítani?

75.— És mindenféle neveket adni az igazságnak, mint: idegen és ellenség?

76.— A te *igazi ellenségeid*, akiket le kell győzöd egy napon, a bővelkedők és a hatalmasok.

77.— Azok az idegenek.

78.— Azok, akik aratnak ott, ahol nem vetettek és megrakják mások vállát teherrel, melyet még ujjukkal sem akarnak érinteni és akik ruhájának szárnyán az ártatlanok vére van.

79.— Akiknek van, még több adatik, de akiknek nincs, elvétetik tőlük.

80.— És a csüggedés a kétségbeesetteket rohanja meg.

81.— De akik nem dolgoznak, nincsen joguk enni.

82.— Balsors reátok, akik mások verejtékével építetek palotáitokat! — monda Énoch.

83.— És a pénz, ha él és fiadzik, szörnyeteg.

84.— És a dolgozók községében, melyet maguk alkottak maguknak,

85.— És ahol eltűnik a háború és az igazságtalan gazdagság,

86.— Mindenki egyenlő lesz mindenkivel.

87.— Aki fölemelkedett, leszállítatik, aki elbukott, fölemeltetik.

88.— Hogy a legnagyobb közöttetek szolgátok legyen.

89.— Látom az idők távolában a mindenkinél nagyobbat kiemelkedni egy nagy népből és azt szolgálni.

90.— Mert ilyen összességben mindenki csak önmagának engedelmeskedik.

91.— És szabadok lesznek, rabszolgái lévén az igazságnak,

92.— Mondom nektek, hogy most még csak egy közös hazája van a szerencsétleneknek, a temető.

93. — És ha majd fölébredtetek az élő hullák között és úgy találjátok magatokat váll a vállon,

94. — Meglátjátok, hogy börtönben vagytok, mint a sirok maradékában és hogy ez a ti testvériségtek.

95. — Tehát vessétek le a láncokat ti, akik akarjátok.

96. — Ne várjuk meg, míg halottak leszünk, hogy összegyülekezzünk!

97. — János Zahariás a téren állva reám mutatott és hirdette:

93. — Ez ő!

98. — Ez ő. Én hirdetem az evangéliumot a szegényeknek, mondta János, de övé az örök életnek ígéje. Övé a világosság fegyvere. Íme, az isteni bárány, ki föloldozza a világ vétkeit.

100. — Miután forró csend állt be, mint Ezsajás kiáltottam:

101. — A nép, mely a sötétségben ült, nagy fényességet látott.

102. — Most övé a látás haragja.

103. — Boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságot, mert megelégtettek. Hirdetem a tökéletesség korszakát, mikor az igazságért szenvedni végre öröm lesz.

104. — De nem kell kiszolgáltatni magatokat a gonosz pásztoroknak.

105. — Önmagátokat!

106. — Kérjétek és adatik nektek, keressetek és találni fogtok, zörgessetek és megnyittatik nektek.

107. — És amíg nem lesz a tiétek minden, nem lesz semmiték.

108. — És az Örökkévaló Igazság ordította: Én té-

ged megtartottalak, hogy mondd a rabságban levőknek: Ébredjetek!

109.— Némelyek a nép közül felém kiáltottak: Várjuk a Változást.

110.— Akkor ti magatokra vártok.

111.— Fújjátok el a könyörteleneket, ti, akik mindent a magatok kezével végeztetek, még a saját kínoztatásokat is.

112.— De nem Júdát, a galileait, sem Sadokot, sem mást ebből a fajtából.

113.— Órizkedjetek a nagyon gyengének elvesztett háborúitól a nagyon erős ellen.

114.— De a gyengeségből készüljetek erőssé lenni és erősek lesztek.

115.— És én igazságot adtam a Zelőták dolgának, mondván:

116.— Mert ez nem kívánsága olyan fajnak, mely megemészti az emberi balsorsot.

117.— Adjátok az embert az embernek, egyesítétek az embert az emberrel, építsétek föl az emberhegyet.

118.— A láncok lehullanak, mert nem lesz többé más, mint a nagy fölszabadultság.

119.— Végezzétek el előbb a Változást a fejekben.

120.— A Változás lélekből van.

121.— Mert annyit tesz, mint megváltoztatni azt, ami van, azzá, aminek lélek szerint lenni kell.

122.— És tudjátok meg, hogy csak egy igazság van és aminek lélek szerint lennie kell, meglesz egy napon a dolgok erejéből is.

123.— Melyik ennek a napja és órája, senki sem tudja.

124. — Az élet, az élet!

125. — Mert valóban, mondom nektek, amazok dicsősége és gazdagsága és öröme emezeknek szégyenéből, nyomorúságából és balsorsából terem.

126. — Aki kard által tartja fönt magát, kard által vész el.

127. — A kard a ti szerszámotok.

128. — Az erő kérdése ez azok között és emezek között.

129. — És akiknek igazuk van, azoknál kell lenni az erőnek; és el kell venniük, ha nincs náluk.

130. — Ha nincs erő, hiányzik valaki a teremő párból.

131. — Az erő a lélek nősténye.

132. — És akik a föld poráiban alusznak, és akik halottak az álomtól vagy álmaikban kiáltanak, fölébrednek.

133. — Ha rájutnak a kétségbeesés utálatosságára.

134. — Az igazak olyanok lesznek, mint a Barbárok, hogy a föld nem bír hordozni többet. Az egységes nép önmagából megalkotja Isten egységét a verejték és a vérnek jele alatt.

135. — Balgák vagytok, mert hagytok mindent.

136. — De ti lesztek a bölcsek.

137. — És a jók!

138. — És a Zsidók kiáltani kezdtek a piacon.

139. — És ezek nem voltak üres kiáltások.

140. — Hanem a haragnak anyyala jött ki szájukon.

141. — A szeretetnek olyan zúgása áradt felém, hogy ekkor semmit sem tehettek volna ellenem.

142. — De én jól láttam a hatalmasok halvány szobrait és a római és zsidó arcok domborulatait és leolvastam azokról, hogy életemnek vége megíratott.

XXXI. FEJEZET.

1. — Összegyülekezett egyházunk az esti ebédre és tanítványaim és én tudtuk, ha nem mondtuk is, hogy ez az utolsó vacsora, amit együtt költünk el (de csak az utolsóelőtti volt).

2. — Megtörtem a kenyeret és eleinte csend volt ettől kezdve.

3. — Végre Simon Péter fölemelte hangját és szólt hozzám: Te vagy az élet fejedelme.

4. — Feleltem: Ti valóban tanítványaim lesztek. Meg fogjátok ismerni az igazságot és az igazság föl szabadít titeket.

5. — Nathanael monda: Nem ismerjük egészen?

6. — Nem, nem egészen.

7. — Megkeményítette magát akkor és kérdezte: Nem vagy-e a szeretet ellen? Felelj nekem.

8. — Jakab is megbátorodván, monda: Meg kell változtatni az emberek szívét.

9. — A vén faajtó nyitva állott a szobában, ahol az asztalt megterítették és e nagy négyszögön látszott az ég, melyet a lenyugvó nap zöldre festett és a fény sávokat vetett a szobába.

10. — És a dolgok szépsége ellenére feleltem: Mit kívánsz, mit cselekedjünk álmoddal?

11.— Ujjaid közt tartod, mint egy virágot, diszitéged, de valóságban nem tartasz semmit.

12.— Elég tiszteletreméltó vagy a te virággal, de aki megért és lát, az bátrabb és derekabb, mint te.

13.— És még mondtam Jakabnak, aki egész lényével hallgatott, fejét lehajtotta és nézte az alkonyattól bearanyozott szilkéjét két keze között az asztalon:

14.— Megváltoztatni a szívet? Nem. Mert azt nem lehet.

15.— Nem a szívet, azt kell megváltoztatni, ami benne van.

16.— Azért mondom nektek: Értsétek meg és szeressétek egymást,

17.— Ti, akik itt vagytok és ti, akik nem vagytok itt.

18.— Ez az egyetlen parancsolat, amit nektek adok.

19.— Ha megérteni nem annyi, mint megcsókolni, akkor nem tudom, mit jelent.

20.— Megérteni eleven szó és e szónak húsa a szeretet.

21.— Baj az: szeretni mielőtt megértettünk. Mert nem fölülről kell kezdenünk a háznak építését. Megérteni előbb, azután szeretni.

22.— Mert a szeretet e szabály nélkül lebegő dolog és zsákmánya a földi szeleknek.

23.— És rosszra fordulhat.

24.— És a sziv kiált, ahogy a néma kiált.

25.— Ha egyszerre hisztek a szeretetben és az értelemben, ne mondjátok: a szeretet és az értelem. Mondjátok: az értelem szeretete.

26.— De nyugodjatok meg. Megérteni nem lehet szeretet nélkül. És ha semmi sem nagy, ami nem tartozik az igazság nagy vonalaihoz, semmi sem szelíd és

meleg, amit nem tart hatalmas karjai közt az irgalom. És az ész egyenes, de esztelenül nagyobb, mint a balgaság.

27. — Jakab komoly arca fölemelkedett és ajkai megmozdultak:

28. — Miért mondd mindig: irgalom, szeretet helyett?

29. — Mert ez tisztább és ez a szeretet joga.

30. — A szereteté, mely lát.

31. — Szeretni az embereket annyi, mint olyan-
nak látni őket, amilyenek, visszazállni rájuk és ők is visszazállnak ránk. Ilyen az emberek szeretete: világosság, mérték, hasznosság, világosság.

32. — Nem kell ragaszkodni, csak ahhoz, ami elvégezhető. De ahhoz ragaszkodni kell.

33. — Hogy a szavak legyenek a dolgozók.

34. — Semmit se tehetünk saját szívünk futó nyomorúsága ellen, ami nem valami.

35. — Mindent tehetünk mindenki közelgő nyomorúsága ellen, ami valami és nehéz.

36. — És ami maradandó.

37. — És ha az elzárt szívek csak tapogatózva találkoznak, a kezek, melyek a többiek felé tapogatnak, megérintik őket.

38. — Örömed, fájdalmad változó és csalóka. De az emberek szenvedése nem csal soha.

39. — Ne mondd azt: Az embert angyallá akarom változtatni és a világot Éden kertjévé. Mert azt kérdik tőled: Milyen utat kell követni? Ne mondd a vakoknak: Elbeszélem nektek a világosság szép képmását. Mert azt fogják kiáltani: A világosság húsát akarjuk!

40. — Mondjad: Munkálkodni akarok annak rendjén, ami egyesült a földön.

41.— És azt se mondd: boldogság. Jobb azt mondani: béke.

42.— De ellenetek lesznek minden hatalmasok és a megkoronázott vallás, melyet azért teremtettek, hogy már előre harcoljon ellenünk és a világnak minden ereje.

43.— Gyűlöltetni és üldöztetni fogtok. És a beiktatott rablók azt mondják rólatok: ezek hazugok. És még a szegény emberek is, akik se nem rablók, se nem hazugok, ismételni fogják rólatok ezeket.

44.— És királyságtok nem e világról való.

45.— De kell, hogy itt legyen.

46.— Mert erről a világról való, de nem ebből az időből.

47.— Én elmegyek, de adok nektek más vigasztalót: az igazság szellemét, amit a világ még nem tud befogadni, mert nem látja.

48.— A lélek fog vezetni titeket minden igazságban.

49.— Mi a bizonyága az igazságnak? mondja Didymus.

50.— Én felelem: Ez az én testem, ez az én vérem.

51.— Ez a nagy folyam, mely a sokaság ereiben hömpölyög.

52.— Az én vérem és a mások vére.

53.— Ez a bizonyága az igazságnak.

54.— Legyetek mindig ujak és mint a foltámadottak ezen a világon, mely gyűlöl titeket.

55.— És támasszátok föl azt is.

56.— Amit én cselekedtem, mások is megtehetik, mert a többiek tanúi az igazságnak, mint én és bizonyágul lehetnek.

57. — Mert *nem* kell mágus.

57. — Sem jobbra, sem balra az ő puszta emberi érdekeiktől.

58. — És ha csak egy megszentelt dolog marad a világon, ez lesz az.

59. — Nem nevezlek szolgálóimnak, mert a szolga nem tudja, mit cselekszik az ő ura.

60. — És ha nem leszek többé, gyermekeim, gondolatok erősen rám.

58. — Hogy ne legyetek árvák.

59. — Simon emelte fel megint szavát.

61. — Csupán ezt mondta: Te megváltoztatod a világot és az meg fog változni.

62. — A tanítványok szomorúak voltak, de mégis eltöltötte őket az öröm és a szent lélek.

63. — Jakab szólt hozzám, mint Jákob: Látom arcodat, mintha Isten arca volna. És mondta tovább, mint Jákob: Láttalak szemtől szembe és lelkem megszabadult.

64. — És én megemlékeztem szelidségéről, mikor életem hajnalán találkoztam barátommal.

65. — Azóta, hogy egyidőben kiválasztottuk egymást és egyik lettünk (ő és én, a bal és a jobb), az ige testté lett.

66. — És két mosoly, mely egymásra mosolyog, pontosan egy dolog a világon.

67. — És így van ez most közös szívével ezeknek, mely életörömöt adott gondolataimnak. És mivel, egyesülvén, úgy gondolkodtak, mint én, közös szavunk testté lesz. Mert van valami, ami több, mint a jelenlét.

68. — És én, kinek nem kellett tovább élnem, mondtam nekik: Éljetek. Nincs reménysege másnak, csak aki

él, mondta az Ecclesiasta. Mert, monda, egy élő kutya többet ér, mint egy halott oroszlán.

72.— És az ég, mely az ajtó keretében látszott, rózsás volt és madarak énekeltek.

73.— Megérteni. A lélek békéje épp olyan szép, mint a szive.

74.— És ez annak anyja.

75.— Meg fogják érteni a vonalak tisztaságát, melyek mindenkitől mindenkihez húzódnak.

76.— És árát az életnek.

77.— És a helynek, melyet egy rózsza lehelete betölt.

78.— És a helynek, amit egy fülemile betölt az éjszakában.

79.— És hogy az eget szőtték a földre.

80.— És megérteni csodálatosan

81.— A napnak csodáját és az együgyűséget.

82.— Mert a nappal és az éjszaka nem csálnak meg.

83.— És mindazt a nagyszerűt, amit egyetlen napon művelni lehet.

84.— Szép borzalmát a halálnak.

85.— Éjszaka felé egy sarokban láttam Jekhielt.

86.— A barát, aki ellenséggé lett, megismert, remegett és lehajtotta a fejét.

87.— Megálltam előtte és akkor rámnézett kissé. És én láttam, hogy nem meri magát karjaimba vetni.

88.— Szóltam hozzá: Tehát te vagy az.

89.— Lélegzete szelíden felelte: Igen.

90.— És kiejtvén így a szavakat, melyek mindazt elmondják, amit a világon mondani lehet és mi elhelyeztetvén az idők nagyságában, elváltunk.

XXXII. FEJEZET.

- 1.— Egész nap semmi sem történt velem.
- 2.— Szép idő volt, a mezők sugároztak. De számomra késő volt ezt megízlelni.
- 3.— És az este eljött, mint máskor. És mikor itt volt, azt mondtam magamnak: Ez lesz az éjszaka, mikor minden bevégeztetik.
- 4.— Hogy lassan járkáltam, nem tudván mit cselekedjem, mert nagyon kevés idő volt előttem, megláttam Júdás Iskariotot.
- 5.— Komoran, bosszúsan gondolkodott, fogait csikorgatva.
- 6.— Mikor meglátott, hirtelen így szólt:
- 7.— Valamit tudok ellened.
- 8.— Fölösleges, amit beszédedben mondtál a Templomban és amit hegyi beszédedben is mondtál, hogy a népnek magának kellene foglalkozni a maga dolgával.
- 9.— Uram, jobban tetterd volna, ha hallgatsz. Vagy másról beszélsz. íme: én megvizsgáltam a dolgot és úgy van, amint elmondom. Hallgasd meg és fontold meg javadra, Rabbi.
- 10.— Ne keverd bele a Császárt evangéliumodba. Beszélj a lélekről és hagyd Cézárt, ahol van.

11. — Én mondom: Barátom, ezek a dolgok nem járnak együtt.

12. — Ő mondja: Mit tesz az? Kezdetben az nem látszik. Maradjunk középen. Mindenesetre óvatosan cselekedjünk.

13. — Előre megértettem, hogy a legsúlyosabb kísértés az, amelyik nem látszik kísértésnek és hogy ez az ember távol van tőlem és ellenem van, noha nem gonosz.

14. — Mert mindig a közvetlen kis dolgokba takarózik és mert látszólag igaza van.

15. — Ha ott van, úgy látszik előttem, az egész világ ott van, szemközt velem.

16. — Én mondom: Ez olyan, mintha egy fába ütköznék.

17. — Nem, olyan ez, mintha nekimennék az éjszakának, az erdőnek.

18. — Félelmem százszoros, ezerszeres lett, még nagyobb.

19. — Akkor kétségbeesésemben újra gyermek lettem, anyámat hívtam és lépteim vittek, hogy megkeressem.

20. — Bethaniában volt barátságos embereknél.

21. — A faluban éppen beveződött a nap nyugalmas élete. Mindnyájuk napja betelt. Hazatértek tanyájukra békésen. Kertjeik illata eléjük jött.

22. — Az est a legjobb szaka a napnak.

23. — És ilyenkor minden még szebb, mint minden.

24. — Mindent kedvelek.

25. — De én a tél voltam és telet hoztam, mert mindenki minden órában újratehermeti a világot saját képére.

26. — Úgy látszott, a dolgok szépségbe öltöztek. De szépségük csak az elhaladók irgalmassága.

27. — És az éjszaka annyi, mint becsukni a szemünket.

28. — Mégis az idő szelíd lassúsága kellett ahhoz, hogy elhasználja ezeknek a házaknak világosságát.

29. — De mindaz, aminek ők örvendtek, véget ért számomra.

30. — Én nem jártam sem itt, sem ott. Én abban a pillanatban voltam, mikor minden lépés bucsut mond.

31. — És ime, egy agg férfiú jön le lassan a lépcsőn. Aztán visszamegy. Aki leszáll a sirba, nem jön vissza többé.

32. — Egyik házban az ajtó függőnye mögül boldog dal terjesztette a halhatatlanság illatát.

33. — A ház mély az ő zárt nyilasaival. Akik benne élnek, azoknak ez valami. Akik elhaladnak előtte, azoknak nem teremtmény? És mivel esett az eső, a fal sirt.

34. — Egy fiatal leány jött szemközt velem. Mégis, mivel én mentem, ő is távolodott.

35. — Itt, ahol késlekedünk, világot gyűjtöttek, ami látszik. A világosság mellett a ház négyszöge és a pálma egészen kék.

36. — Milyen kék volt a világ!

37. — Szeretem.

38. — Istenem, Istenem.

39. — Végzetemre gondolva, mely oly hamar beteljesedik, kiejtettem, mint a gyermek: Istenem.

40. — A szájam az és a bánatom, aki beszélt, akaratom ellen.

41. — Láttam üldögélő anyámat és nagy dolgokat mondtam neki: ime: fölkeltem a világ ellen.

42. — Ő erőlködve elhagyta az ő örökös szerény

félrevonultságát és mint zsákmánya az alázatosságnak, ilyen dolgokról beszélvén, elpirult.

43.— Még az edényt is elbocsájtotta, melyben az ételt készítette.

44.— És monda: Nem kell különbözni másoktól. Kezdek furcsának találni, hogy te az ellen kiáltsz, ami történik.

45.— Bizonyára, ha a nép hallgat téged és hálálkodik neked, az ember büszke reád.

46.— De mások azt mondják, te nem vagy egészen jó Zsidó.

47.— Hogy nem szóltam semmit és a pillanatok multak, megkérgesedett ujjaival dörzsölni kezdett egy térdére helyezett fazekat, mert az este közeledett és ételt kellett hozni.

48.— Ő monda; Olyan jó lenne, ha mondanák: Mária, te anyja vagy Jézusnak, egy tisztességes munkásnak, akiről senki sem beszél.

49.— Ehelyett azt mondják, kis fiam: Ez a Jézus sehonnai. Nem tiszteli eléggé a magasállású embereket és a birtokosokat.

50.— Én magam nem tudom, de ezt mondják.

51.— Hagyd hát a dolgokat amint vannak. Nagyon jól van minden, mondom, higgy nekem. Légy okos.

52.— Reámnézett, hogy elhatározásra birjon, csillogó könnyekkel pillái közt.

53.— És én térdre borultam nagy félelmemben előtte, aki mindazt adta nekem, amim van.

54.— Nem én választottam anyámat. Mi közös van közte és én közöttem?

55.— Ez az az asszony, akit szentől szembe láttam; íme ez az, ami közös közötte és közöttem.

56. — Az anya meghajtja kis asszonyvállát.

57. — Csókjainak türelme meglágyítja a köveket.

58. — Felelet helyett ráemlékeztem Ananiás Astarothjára, mely kísértetbe vitte egy napon az ő bearayozott kis gyermekével.

59. — És összehasonlítást téve az istennő jelentéktelen, mesterséges szépsége, tökéletes diszkese között és szegény anyasága között anyámnak, kinek elborították a könnyek szemeit, ahol csillagosán gyökeret vertek, suttogni kezdtem: Mária istennő és gyötrelmeimben elmosolyodtam.

60. — Búcsút vettem tőle és arcán már nyomot hagyott az éjszaka, visszafordultam Getsemane felé és a falu lakói eloszlottak, meghaltak és a kiáltás, mely az imént kezdődött torkomban, most befejeződött: Istenem, Istenem, miért hagyta el engem?

61. — És ez kísértés volt, mely a Nagy Könyvekből jött.

62. — A rokonság elszakítása volt ez, amit nem lehet megakadályozni, hogy ne lássuk: Atyám ...

63. — Atyám, aki vagy a mennyekben, te adsz hangot minden fájdalomunknak.

64. — És én éreztem, miért hiszünk Istenben.

65. — A hold nagyra tágult az Olajfák hegyén és a csűrben ültek tanítványaim a szalma közepén; világos négyyszögben, mert nyilas volt a tetőn.

66. — Körül sötét volt, de látszott alvó testük tömege.

67. — Megérintettem őket és ők ellenkezve ébredtek.

68. — Miről beszéltek, mielőtt elaludtak? Hallgattak, azután bevallották, arról vitatkoztak, hogy ki lesz közülük később a legnagyobb.

69.— Tudták, ők velem együtt áldoztak a bucsuzásban és erről beszéltek.

70.— És aztán elaludtak fáradtan, mert megélték egy napot.

71.— Szemeiket dörzsölték és egész emberi nehézségükkel újból elaludtak a fehérség szélén, mely a világosság vége volt a földön.

72.— Nem virraszthattak volna velem ezen az éjszakán?

73.— Legrosszabb ellenségeim ezek a szegény, rövidlátó emberek. Amennyire tudták, alkalmazták szavaikat az enyéimhez,

74.— De elárulnak engem, közészerűségük miatt.

75.— Simon Péter maga meg fog tagadni engem. Megtagad az emberek előtt. Még egymagában is, egy estén, meg fog tagadni. De mégis félni fog attól, amit gondolnia kell és azon az estén felém fog tekinteni. És én nem leszek mellette. És mivel nem fog engem hallani ezen az estén, azt fogja hinni, hogy hallgatom őt. Félni fog és számára én mindenütt leszek, csak ott nem, ahol ő lesz.

76.— És János, a leghasonlóbb hozzám, ő, akinek tekintete egy tükör látszatát keltette bennem, aki oly gyakran szemlélt engem lehajtott fejjel és fölemelt szemekkel, ő is el fog árulni és nem menti meg emlékemet.

77.— Odaadtam a láthatatlan igazságnak az egyetlent, amim van: életemet. És most életem többé nem az enyém.

78.— És erre gondolva sírtam a pajtában, ahol egyedül voltam.

79.— És térdeimre hullva láttam összekulcsolt két kezemet, mert kétségbeesett ember nem arcát látja szenvedni, hanem a kezét.

80. — Eközben egy másik tanítvány, akire sohasem fordítottam nagy figyelmet, ébren volt a fal mellett és először csak hangját hallottam az árnyékból, amint szólt:

80. — Én nem aludtam.

81. — Ez a fiatal ember kivált a homályból, hozzám jött, letérdelt elém a világos négyszögbe és dicsőített engem, mondván halkán:

82. — Imádlak, mert te nem vagy isten. Ha isten volnál, mit törődnél azzal, hogy szenvedsz néhány órán és látszólag meghalsz? Ha isten volnál, mindez nagyon keheset nyomna örökkévalóságodon és sugárzásodon és ki beszélhetne esztelenség nélkül a te fölládozásodról?

83. — Ha Isten volnál, miben lenne a jóságod? Nem lenne az más, mint isteni játék.

84. — És én bocsánatot kérek tőled, aki oly nagy, oly önfeláldozó vagy és aki nem fogsz föltámadni, azért, mert félreismertelek és mert néha úgy tekintettelek, mint egy istent.

85. — Mária Magdolna is ott volt, fehéren az éjszakában és szép, mint a nap és szépsége ment volt ékszerektől.

86. — Nagy fölmagasztaltság kényszerítette lábai hegyére emelkedni; és az emberek egy idő óta beszéltek, hogy a hét démon megint hatalmába kerítette, mint egykor.

81. — Ő megmondta, ki voltam:

87. — Azt mondta: Jött egy ember, aki fölemelte kezeit, hogy megmutassa a szenvedést, a nyomort és az emberi nagyságot.

88. — Te kinyilatkoztattad a dolgokat, melyek rejtve voltak a világ kezdete óta.

82. — Te vetted el ezt: Higyjetek egészen maga-

tokban, alkossátok újra az életet saját képetekre és megmenekültök.

92.— Hogy mindenki uralkodjék Istenén, és mindenek vezessék királyaikat.

93.— Te jószoltál.

94.— És én imádni foglak téged egészben, nem testemmel, lényemnek szélével.

95.— Én rejtve maradtam benned, mint a szívem rejtőzik bennem. Mert semmit sem mondva nekem, te azt kívántad, hogy szenvedjek.

96.— Én emlékoszlopa maradok annak, aki beszélt hozzám.

97.— És hogy legyen meg a te világosságod!

98.— Mikor az asszony elhallgatott és én nem hallottam többé az ő hangját, megismertem, én azért haladtam át a földön, hogy csak ez az egy tanítványom legyen.

99. — És ő is csak szívének igézete által.

100.— És talán ez a másik is, aki nem akarta csökkenteni a szájalom szépségét és aki éppen közeledett, felém tárva karjait, melyek kékek és sápadtak voltak, mint a hold:

101. — íme az ember.

XXXIII. FEJEZET.

1. — A katonák jöttek keresésemre, mint előre láttam,

2. — Anélkül, hogy próféta lennék.

3. — És mégis, szegény katonák, órájuk nehezedett először a kéz, mint mindig.

4. — A tanítványok megoldódtak.

5. — Az Egyház csomója, az új világ forrása szét-szóródott.

6. — És én hallottam egyiket mondani: Én nem ismerem ezt az embert. És én nem fordultam vissza meg-nézni, ki volt az.

7. — És bezártak a papokkal és hatalmasokkal, őket és engem négy fal közé.

8. — És ez a bíróság: az ékszerrel teli főpap, és a királyi gazdag és a dicsőséges katona és a nyers hazudozó és az édeskés, kígyózó szofista, — akik mind kö-söntyűket viseltek és gyűrűk függtek a füleikben és mind csak egy lélek és egy erő voltak.

9. — Úgy tettek, mintha kérdeznének. Arra, amit mondtam, önmaguk szerint feleltek, nem énszerintem.

10. — És azt akarták, hogy én összeesküvést szőt-tem légyen az állam ellen.

11.— És én elhallgattam és megszűntem még túráimat bírálni is.

12.— Azután kitaszítottak a római tiszttartó előtt.

13.— Minthogy a Húsvét előkészülete folyt, a tömeg nem ment be a törvényházba. És időről időre karjaimnál fogva erőszakosan a nyitott ajtó küszöbére vetetve, láttam a téren elhelyezkedni a csődület udvarát.

14.— A tiszttartó csak az ő tisztviselői felelősségére gondolt és kérdezte: Nos, mi rosszat tett ez az ember?

15.— Felelték: Föllazította a népet, sőt azt mondta, hogy ő király volna, holott van Cézár.

16.— A tiszttartó arcán látszott, hogy rossz szolgálatot tettek neki és így szólt hozzám: Szegény próféta, amely percben Cézáról beszélnek, bosszúság érne, ha nem Ítélnélek el.

17.— Jól tudtam, hogy ez a nagy ur szeretné, ha én eltűnnék, de képmutató volt és gyáva, mint minden hatalmasság.

18.— Minthogy a tömeg kiszabadíthatott egy elítéltet, ez a tömeg, melynek a római és a papok sugallták ezt a kiáltást, jobbnak találta Juda bar Abbast kiszabadítani, mint engem (mert őt is elfogták).

19.— Mikor elítéltek és ez elvégzett dolog lett, a tiszttartó, míg hideg szemekkel nézett rám, halkán így szólt hozzám egy sarokban: Nevetek a Zsidók királyán, De a Zsidók királyáénál jobban félek a te kétségbeesett uralmadtól.

20.— Rámtettek mindenki előtt egy töviskoronát, egy bibor köpenyt és nád kormánypálcát adtak a kezembe. Azt mondták: Ó, ó, ez a Zsidók királya és mindnyájan térdreborulva előttem, nevetve arculütöttek.

21. — És én az emberre gondoltam a damaszkuszi utón és, hogy ez az én kezdődő dicsőségem.

22. — Azt gondoltam, hogy azok ott fönt egy napon úgy tesznek velem, mint ezek itt, ha majd a képem és nevem föltámad közöttük.

23. — Királyi köntöst borítanak rám és kormány-pálcát adnak nekem.

24. — Megkoronáznak, ami fájni fog nekem.

25. — Leborulnak előttem.

26. — És arculütnek.

XXXIV. FEJEZET.

1. — A keresztrefeszítés.
2. — Mennyire féltém, kevéssel ezelőtt!
3. — Fájt nekem és borzasztóan húzott.
4. — Vérem folyt és én szomjaztam a véremre.
5. — De még magam elé nézhettem.
6. — És láttam, hogy nem voltak ott sokan.
7. — De mind ellenem voltak.
8. — És ha voltak ott barátaim, nem mertek barátaim lenni.
9. — Nemrég mind velem voltak, mert uralkodtam rajtuk.
10. — De a tömeg elfordult a széllal.
11. — Mert mindenki csak azt imádja, aki uralkodik rajta. A hit arra fúj, amerre a hatalom fúj.
12. — De én, a keresztalakba feszített ember, nekem mégis bizalmam van bennük, akik ma nem tudják, mit cselekednek.
13. — És akik feledik, hogy magukat üldözik.
14. — Cselekedd az igazságot. Rontsd le az igazságtalanságot.
15. — A zsidó nép, melynek föntartottam a lelkét, segíteni fog nekem — utánam — elvetni ezt a kovászt

a mindenségbe, mivel ő maga is szárnyra kelve elszóródik az ég alatt egyetlen nép közé.

16.— Szétszórt tanítványai a balsorsnak, mely mostanáig egyetlen nagy pásztor a népeknek.

17.— Engem keresztrefeszítettek és én meghalok a kereszten.

18.— Eszmémet is keresztre fogják feszíteni.

19.— De az nem hal meg a kereszten.

20.— Emberi szellem, tiszta, mint az angyal és lázadó, mint Sátán!

21.— Szeretlek. És azokat is szeretem,

22.— A szegényeket, akik az emberek összessége, és akik semmik.

23.— Csak a természet ereje

24.— Elvesző, mint a szél!

25.— Vérző szövetséggel

26.— írtam ígémet szívükbe.

27.— És íme én, a megfeszített ezen a kereszten,

28.— Aki a feszületek Krisztusa leszek,

29.— Én, az áldozat isteni báránya, kinek a teste vörös zászló, íme, látom a most kezdődő harcot a végéig, az emberiség teste és valamely nagy cinkosoknak sóvárgása között.

30.— Azoknak, akik ide szögeztek.

31.— Mert én voltam a népnek Messiása és aa emberek Igéje.

32.— Mert mióta világ a világ, nagy ellenforradalmat tesznek a földön.

33.— De azok, akik utolsók voltak az engedelmeség bűne miatt, elsők lesznek sok nyomorúság után.

34.— És istenien igazuk lesz.

35.— Még látom ezt.

36.— Lezárt szememmel.

37. — Mielőtt elmerülök.

38. — Íme, még ezt kiáltom bensőmben, hasadozott szájamban:

39. — Ó nép, hiszek a te Utolsó ítéletedben.

40. — Ha megtartod pusztán az evangéliumot.

41. — Ó nép, ha te teszed a népet.

42. — Én mondtam nekik életemben: Én nem a békét hozom nektek, hanem a háborút, mert az igazi béke túlsó partján van a háborúnak és egy vizözönnek.

43. — Mivel az élethez tartozom, azért jöttem, hogy elhozzam a kardot és osztályt tegyek atya és fiu, testvér és testvér, ur és szolga között, hogy megpecsételjem az új frigyet.

44. — A földnek fejedelmei ellen,

45. — Föl, földnek kárhozottjai.

46. — Íme, hogy szenvedek magamban. Íme az új szövetség vére, amely elborít. Nyitva a szájam beleim vére fölött és ők hallották véráztatta kiáltásomat:

47. — Legyőztem a világot!

48. — És ez az a pillanat, hogy fejem lehanyatlik és hogy az egek meghasadnak kiáltásomtól.

49. — Itt végződik evangéliuma Jézusnak, Mária fiának.

50. — Ő siessen segítségtekre, ti, akik gyötrődtek, akik erőt kerestek az erkölcsi törvényben és a bizonyosságban, akik kétségbeestek az emberi mindenhatóság fölött, tapogatózatok megint az Istenek felé a felhőkben, hallgassátok a futó szél szavát és kopogtassatok a világosság rostélyán és az azúrnak mennyezetén; így ma, mikor a világnak majdnem minden nemzete a kép-mutatók kezei között van, rendekbe sorakozva, ti illesztitek be a Változás tiszta, bölcs és igaz eszméjét az emberiség vallásos nagy lelkébe. Úgy legyen.

TARTALOM

I. A mélyben van az, ami gazdagság	9
II Az elveszett rokonság	15
III. Az Oktató és a betűk	17
IV. A Forradalom.....	19
V. A megmagyarázhatatlan testvér	25
VI. A korona	29
VII. A világ ajtaja.....	31
VIII. A napok és munkák.....	37
IX. Atyám meghalt.....	43
X. Priscilla, vagy: mindegyik és mindenki	47
XI. Nikodémusz, vagy: Az élet és a halál	55
XII. Igazság és valóság	61
XIII. Haladj!.....	65
XIV. Az ember és a szél	67
XV. A töviskorona	69
XVI. Tegnap, ma, holnap	71
XVII. Márta és Mária.....	75
XVIII. A szelídség és az erő	77
XIX. Az Emberek Tornya.....	81
XX. Hegyi beszéd	87
XXI. Jónak és rossznak házassága	93
XXII. Igazságom Istene	97
XXIII. A Királyság kapuja	105

XXIV. Közösség	109
XXV. A csillagok a földben gyökereznek	115
XXVI. Nem tudtam.....	117
XXVII. Izrael maga.....	119
XXVIII. A keverék	129
XXIX. A jövő látomása	137
XXX. Beszéd a Templomban	145
XXXI. A használható kincs	155
XXXII. Íme az ember.....	161
XXXIII. Bírák	169
XXXIV. A Kereszt sugarai	173

JEGYZET.

Egyik könyvem — *Az Igaz Jézus Nyomában* — elő fogja adni a bizonyítékokat, jeleket és okokat, melyek világítottak nekem kísérletemben, hogy elhatoljak a valóságos múltba, hogy találkozzam Jézussal, az istenien emberi emberrel, aki mindenkinél jobban megértette, helyéhez juttatta és tájékoztatta az embert.

Alig jutottunk abba a korszakba, mikor a független kritika kiharcolta a jogot, hogy pozitív és tárgyilagos módon szemébe nézzen a kereszténység eredetének és világosságát derítsen reá. Tehát tegnap született meg valóságosan a keresztény exegezis. De már eltakarította azt, amit e nagy kérdés romjainak lehet nevezni és ellenmondás nélkül földerített számos tévedést, sok számítást és sok hamisítást. Ma már megállapított dolog, hogy a kánoni Könyvek és a — nem csupán az ortho-doxia, hanem még a hivatalos tanítás által is megszentelt — keresztény hagyományok történelmileg kevés hitelt érdemelnek. Talán nincs eset, mióta az emberek évkönyveiket vélik összegyűjteni, mikor a babona a «Fennálló Rend» által kényszerített rendes eljárásokra támaszkodva ebben a kérdésben és annyi ideig szembe szállt volna a történelemmel.

Azok közül való vagyok, akik azt hiszik, hogy az

írónak nincs joga ilyen tárgyat képzelete és egyéni ízlése szerint kezelni. Az írónak, a nyilvánosság emberének, nincs joga csalódnni, mert ha csalódik, csal. Lelkiismeretesen meg kell vizsgálnia, ami a fejében történik, mielőtt kifejezné és ha ragaszkodik a múlt egy Személyiségének másolásához, engedelmeskednie kell mintájának.

De a szegény, mélységes prófétát, aki Galileában járt kelt, aki sohasem tudta, mivé fogják tenni, sem a mesés dicsó'séget nem ismerte, melynek őt be kellett burkolni az időközön át és akit — testét és lelkét — más célokra használtak föl, mint az övé, úgy ismertetem, ahogy a tudományos kritika kifejtette az ő élő alakját az Evangéliumokból ugyanolyan fajtájával az indukciónak, amely megtalálta Sokrates alakját Platón Dialógusainak káprázatos fejlettségében.

Ha bizonyos szabadságokat vettem az elfogadott hagyományoktól eltérni, azért történt, mert úgy láttam, föltevéseim mindannyiszor jobban összeillettek a valószínűséggel és jobban megközelítik a valóságot. De azt hiszem, sohasem vesztettem szem elől azt a képet, melynek valódiságát megerősíti nem a skolasztika és a katekizmus, hanem pusztá kifejtése a szellemi kincseknek: a VIII. században Rómába jött egy ember, aki kezeiben tartotta és fölemelte, hogy megmutassa, a nyomort, a szenvedést és az emberi nagyságot.

Azt kívánom még hozzátenni:

Ezek a dolgok nem a múlté, hanem minden időké. A másé.

Ha elolvastam és újraolvastam éjjel-nappal a Szent Könyveket és tanulmányoztam annyi munkát, amit a Dogmáról írtak, ez nem egy rekonstrukció megvalósításának művészi öröméért történt és nem azért a kísér-

letért, hogy — mint egy archeológus — találjak egy szeplőtelen és ellenmondás nélkül való Evangéliumot, a helyreállítás evangéliumát.

Azért tettem, hogy a mi időnknek nyugtalanjaihoz és gyötrődőihez fordulhassak ma, mikor a gazdasági, társadalmi, politikai, intellektuális és erkölcsi végzet-szerűségek sürgetik az embert, hogy a szent példa szerint, melyet mindig csak sejtenie adatott, bálványok le-döntője legyen.

Azért történt, hogy megmutassam a várakozóknak a hatalmas párhuzamosságot, mely pontosan kirajzolódik a korunkbeli világ hanyatlása (az anyagi haladás tetőpontján) és az antik világ hanyatlása között; a keletkező kereszténység és az új emelőrudak között, melyek kezdik fölemelni a mindenséget.

Nehogy túlterheljem minden lapját ennek a könyv-nek, lemondtam arról, hogy jegyzetekkel jelezsem a hivatkozást az idézetek eredetére, melyek megtöltik a szöveget. Azokon kívül, melyeket az Ó és az Új Testa-mentumból kölcsönöztem, ezek az idézetek bizonyos számú deuteró-kánoni vagy apokrif könyvből, «annex»-ckből valók: Péter Evangéliuma, Jakab Protoevangé-liuma, a Gyermekség Evangéliuma, az Oxyrhynchosi Papyrus, Addai Doktrínája, Tamás Aktái, a sziria-palesztinai Oktatások, különböző kánonon kívüli kéz-iratok (jelesül a Codex Cantobrigiensis), jézusnak Alexandrái Kelemen által elmondott, nem kánoni sza-vai, Origenes, Szent Ágoston, a Pseudo Ciprián, a Pseudo Római Kelemen, szórványos muzulmán hagyó-mányok (Ephrem, Syrus, stb.. .) és a Korán; végül a

keresztény idő előtti zsidó irodalom: Ezsajás mennybenetele, Énoch könyve, a Sibylla Jósłatai, stb...

Találtak az olvasók ebben a könyvben modern keletkezésű vagy korszerű kifejezéseket. Remélem, hogy ezeket a szóbeli anakronizmusokat nem írják a szerző tudatlanságának terhére. Az eszméket és dolgokat azokkal az elnevezésekkel jelölve, melyek a helyi színezetből erednek, nem tettem mást, mint alkalmazkodtam az írás elismert fordítóinak hagyományához. Nyilvánvaló, hogy ezek a kifejezések, melyek újkeletű foltokként hatnak, azt jelölik, ami akkor megfelelt a kérdéses dolgoknak és eszméknek — jobban, mint az elévült műszavak vagy a szóképek fordulatai, melyek bonyolulttá tennék a mondatokat.

H. B.

1926. szeptember.